

A GYERMEK

A családi otthon, mint a társadalmi, erkölcsi és kulturális fejlődés alapja a gyermeknevelés útján.

Irta: Pekri Pekár Károly dr.

Valamely társadalmi egység, valamely nemzet életét a tiszta családi életek összesége teszi. Ezekben hajt a nemzet fája új hajtásokat, ezekben virágzik. A többi elem kívül áll a nemzet élete virulásán. Így a nőtlen aggregáció-elem a nemzet fáján száraz ág, mely nem hajt.

Ebből megértjük azt is, hogy a nemzet ahány tiszta családi életből áll, oly erős testileg és oly erős *erkölcsileg* is. A tiszta családi életből származik a nemzet erkölcsi élete, ezen épül fel kulturális fejlődése is.

Ott a mintaszerűen tiszta angol családi élet, a *home*, a családi otthon varázslatos szeretete s ott az angol nemzet erkölcsi nagysága, az angol kultúra nagyarányú fejlődése. Így vagyunk a német nemzettel is. Szereti a tiszta családi életet s a német nemzet nagyságának méltó alapja is ez.

De ott van például a francia a maga házasságtörő regényirodalmával, melyben pellengérré állítja a házaseletet, sárba tiporja a családi tűzhely nimbuszát, vígjátékirodalmával, mely nevetségessé teszi a tisztességes családi életet, nos el is vesztette ott a családi élet a varázsát, megvan a dekadencia, a franciák újra és újra lamentálnak: nincs gyermek, a születésszázalék igen rossz. Bertillon kimutatta, hogy a műveltebb osztályokban egyenesen nincs gyermek, mert vagy nem nőszül a férfi, vagy ha nőszül, oly nőt kap, aki a regény és vígjátékirodalmon épülve, nem akar gyermeket. Van gyermek a szegény osztálynál, de itt épp a mostoha életviszonyok folytán sok elpusztul. A franciáknál annyira megy a faj e hanyatlása, hogy már-már Caesar *lex Poppaea* (Poppaea-féle) vagy a XIV. Lajos hasonló törvényeit szeret-

KÖZSÉGI TÁRSADALMI ÉS TANÁRSZAKMUNKAI
 Erkezett: 19... óra...
 Leltári szám: ...
 Csoport szám: ...
 Hé... n.

nék alkalmazni, amelyek a gyermekes apát mindenféle kiváltságban: adófelmentésben, jutalmazásban, teljes öröklésben részesítik s a nőtlenekeket fél örökléssel sújtják.

Ha azt akarjuk tehát, hogy a nemzet erős legyen, becsüljük meg a tiszta családi otthont és a gyermeket, mert a családi otthon a jövő emberiségének bölcsője.

A gyermeket a legnagyobb tisztelet illeti meg, mondja az antik mondás: *Maxima debetur puero reverentia*. De a gyermek e megbecsülése, a gyermek modern állami, társadalmi védelme, mellyel egy egész új világot fedezett fel a XX. század: a gyermektanulmányozás, a pedológia. Ismernünk kell mindenekelőtt a gyermeket, hogy segíthessünk, s a gyermekvédelem új világának már a családi otthon megbecsülésével, az otthon védelmével kell kezdődnie.

Minden nemzeti nagyság, nagyobb kulturális fejlődés alapja a családi élet tisztasága volt. A legáltalánosabb példa az ősi római családi élet, mely méltó alapja a római nép történelmi nagyságának. Soha a faj ethikai életének tisztább alakja, soha ethikailag szervezettebb, bensőbb családi élet nem volt. A római családi élet a vallásos kultusszal kapcsolódott ethikai szervezettségében; a családnak ugyanis meg voltak a külön házi istenei, a Penatesek vagy Laresok, a család, egy nemzetség vallásos-ethikai összekötő kapcsa, szimbóluma, akikhez közös áldozatokat mutattak be összehozásuk jeléül, amikor idegen nem lehetett jelen, akikhez az élet minden fontos mozzanatában elsősorban fordult a család minden tagja, mint igazi családi istenségekhez (*Dii familiares*), akiknek faragott vagy festett képei ott díszlettek az átriumban külön fülkében s akiknek a lakomában is a gazda az első egy-két korty bort a serlegből áldozva locsantotta ki. Hozzájuk fohászokdalt az élet minden vállalkozásánál.

De a Penates és Lares-kultuszon kívül még más vallási szankciói is voltak a családi életnek a rómaiaknál. Így Juno volt a házasság istennője s ezért ünnepet ültek tiszteletére március 1-én, *Matronalia*, azaz matrónák ünnepe néven. Junót ez alkalommal Lucina mellékneven tisztelték, mint aki a szerencsés szülésre segít. E napon a matrónák koszorúval vonultak Róma egyik halmára, az *Esquilinusra* és ott Juno Lucina templomában házasságuk boldogságáért és termé-

kenységéért fohászokdtek, felajánlván a virágot istennőjüknek. A férfiak pedig ajándékokat adtak e napon az asszonyoknak. A szolgálakat is megvendégelték.

Az elhúnyt ősök isteni kultuszban részesültek (di parentum). Emléknapiak a Parentáliák, február 13-tól 21-ig. Innen az «elparentálás» kifejezés is. S ezt bölcs beosztással követi mindjárt február 22-én a Caristia vagy Cara cognatio, a «jó rokonság» ünnepe kedélyes lakomával, a békülés ünnepe is rokon perlekedők közt. Boráldozatot öntöttek ilyenkor, ez volt a libatio. A rossz kisértetektől, a Larvae-ktől, Lemures-ektől távoltartó ünnep a Lemuria május 9., 11. és 13-án. Ilyenkor a házasságkötés tiltva van. A gazda éjjélkor felkelt s fekete babszemeket szórt háta mögé, kérve a kisérteteket, akik azokat felszedik, hagyják el a házat. Még a család rabszolgáinak is meg volt az ünnepük, a Saturnáliák december 19-től 21-ig. Ekkor a rabszolgák az urat játszották. Általános volt az ajándékosztás, ami a mi karácsonyi ajándékadásunknak eredete.

A vallásos kultusztól így körülvett, ápolt tiszta családi élet lehetett csak a római nagyság alapja, a római nép fejlődésének ősforrása.

De nemcsak a kultusz tette ily erőssé a tiszta családi élet iránt való erkölcsi érzést a rómaiaknál, hanem a család belső szervezete is.

A római családfőnek, az apának, a pater familias-nak tudvalevőleg korlátlan hatalma volt családjá minden tagja felett. Gyermekai felett az élet és halál jogát (jus vitae et mortis) gyakorolta. Újszülött gyermekét felemeléssel ismerte el magáénak. De mellette a nő is, az anya, a mater familias beleszólt a gyermekek nevelésébe, sőt a vagyoni ügyekbe is, nem úgy, mint a görögöknél, akiknél a nő igen alárendelt szerepet játszott, éppenséggel nem tekintették a férfival egyenjogúnak, hanem mélyen alatta állónak. Hiszen tudjuk, hogy Platon kivételesen odaereszti őket a lakomákhoz. Spártában hét éves korában gyermekét is elvette az állam. A görög családi élet nem is volt hasonlítható a rómaihoz. Nem is lett oly nemzeti, politikai nagyság alapja, nem is lehetett.

A római család az igazi benső családi élet képe, ahová az élet zajából siet menekedni a férfi, feltalálva ott az élet legszebb örömeit, a nőt eszményi szerepében, mint a család

lelkét, aki elsimítja a gond redőit s rózsákkal hinti a férfi lelki életét. Ezt a családi élet-felfogást, *a nőnek, mint a család lelkének ily eszményi felfogását* a kereszténység még jobban kifejlesztette, hiszen az Írás szava erre vonatkozik, hogy az ily eszményi nő «a tűzhelynél a liliumok illatát árasztja.» Igen a nő a család lelke, a tűzhely lilioma.

Szerették is a rómaiak az ő családi életüket. Megbecsülték lelkét, a nőt is, a matrónát. Cicero levelei feleségéhez, Terentiához mutatják, hogy igazi «felesége», élettársa volt, kivel minden családi ügyet, a pénzügyeket is, megtárgyalt, s aki férje távolléte alatt a birtokot kezelte, sőt politikai dolgokban is meghittje volt. Cato is legnagyobb örömét a családi körben érezte fiának tanításával foglalkozva. S ki ne emlékeznék a Gracchusok anyjának, Corneliának klasszikus szállóigévé lett szavaira, mikor barátnője kérelmére, hogy mutassa meg ékszereit, fiaira mutatott e szavakkal: «Ezek az én ékszereim.» Ezek a nők voltak az igazi római matrónák. Az ily családi élet, amelynek ily nő volt a lelke, tűzhelyének lilioma, az ily családi élet volt a római nép politikai nagyságának, a római birodalom nagyságának természetes alapja.

Amint ez a kultusz körülvette s a nő eszményi alakja beragyogta tiszta családi élet aláhanyatlott, az erkölcsök megromlásával hitelét veszttette, megdőlt a nagy római birodalom is.

És ha most már azt kérdezzük, hogy mivel alapja a tiszta családi élet a nemzet nagyságának, kulturális fejlődésének, akkor az a felelet: a *gyermekneveléssel*, mert ezzel adja a családi otthon a jövőndő nemzetet, a jövőndő emberiséget.

Igy a családvédelem s a gyermekvédelem humánus, nemzeti érdeket és az emberiség érdekét szolgáló munkája szorosán összefügg. Minderre csak modern korunk eszmélt. Mondottuk, hogy a gyermektanulmányban és a gyermekvédelemben egy új világot fedezett fel a XX. század. Tisztába jöttünk azzal, hogy összes küzdésünk tulajdonképpeni célja a *gyermeket nevelő családi otthon*.

A családvédelmet s a gyermekvédelmet összeköti az anya és csecsemő védelme. Mindent összefoglalva tehát a *családvédelem, az anya- és csecsemővédelem, a gyermektanul-*

mány és a gyermekvédelem, amiről itt szó van, a társadalom és az állam közös feladata.

A társadalomra inkább a kérdés *kezdeményező, tanulmányozó és jótékonyági* oldala hárul; míg az államnak a dolgot *véglegesen szervező* és reá *felügyelő* szerep jut. Ezért kívánják például az amerikaiak az Egyesült Államokban egy *Nemzeti Gyermekiroda* felállítását s ez felügyelne azután az összes «Anyák otthona», «Csecsemő-otthon», s a «Gyermekvédő Társaság»-ok s a «Gyermeksegítő Társaság»-ok, a «Gyermekbarát Társaság»-ok intézeteire, munkásságára, sőt a családi otthonokban elhelyezett támogatásra szoruló gyermekekre is.

Ime, ez a jövő társadalmi fejlődés útja, ami főleg az amerikai társadalmi, de sőt állami tevékenységből e téren következtethető. Amerikában ugyanis a társadalom roppant nagy munkásságot fejt ki e téren s tavaly már az Egyesült Államok elnöke is megmozdult s Washingtonba értekezletet hívott össze a támogatásra szoruló gyermekek gondozására, amelyen az összes államok s az összes gyermekvédő társaságok képviseltették magukat.

Ime ez a XX. század felfedezte új világ: a családvédelem, az anya, csecsemővédelem, a gyermektanulmány és gyermekvédelem, vagy röviden szólva, beleértve mint elmaradhatatlant, az előbbieket, melyek emezek alapját adják, *a gyermektanulmány és gyermekvédelem világa*, a társadalom jövő fejlődése.

A mozgófényképek és a gyermek.

Irta s a M. Gyt. T. budapesti pedagógiai osztályának ülésén fel-
olvasta: Nemes Lipót, fővárosi tanító.

Társadalmunknak egyik legérdekesebb jellemvonása, hogy minden hatalmasan fejlődő intézményben igyekszik hibát keresni és ha talált, vagy csak sejt is ilyet, siet a halálos ítélet kimondásával. A mozgó-színházak sem kerülhették ki ezt a sorsot. Ezeknek kritizálására a gyermekek káros behatásoktól való megmentésének gondolata napjainkban oly hatalmas impulzust adott, hogy sohasem volt aktuálisabb és, mert a gyermekekről van szó, sehol sem helyénvalóbb e kérdés alapos megvitatása és teljes tisztázása, mint éppen a «Gyermektanulmányi Társaság pedagógiai szakosztályában».

A priori ítéletektől különösen a pedagógusoknak kell tartózkodniok s épp ezért nem helyes, ha a mozgókról irt hirlapi cikkek, miniszteri rendeletek és a külföldi hasonló mozgalmak befolyásolják véleményüket. Pedagógus előtt csak az az út állhat, hogy tanulmányozza a mozikat, a képeket szemlélő gyermekeket s hogy kipuhatolja azokat a hatásokat, melyeket a képek a gyermek lelkében okoztak. Mikor ezt elvégezte, akkor tapasztalatairól beszámolva, már mondhat véleményt s ha hibát talált, ajánlhat reformokat.

A napilapok a mozgók egyik káros hatását abban látják, hogy a züllött környékek gyermekeit mozgóképek tanítják meg a lopásokra, betörésekre és erkölcstelenségre. Ez a körülmény arra készítetett, hogy a városliget környékén levő alsóbbrendű mozgókat sorra látogassam. Helyemet mindenkor a gyermekek között igyekeztem elfoglalni. A mozgófényképek figyelmet lekötő hatalmas erejükkel megakadályoztak a gyermekek megfigyelésében, erre csak akkor lettem képes, mikor már másodszor mutatták be a műsort. Hogy impresszióimról helyes tájékoztatást nyujthassak, a sok közül egy érdekfeszítő képnek leírását és a gyermekekre tett hatását leszek bátor bemutatni.

Rablók megtámadnak egy hajóskapitányt, elveszik ruháját, leviszik egy barlangba, erős kötelekkel a sziklafalhoz kötik és egy puskaporral telt hordót tesznek eléje, melyre egy égő gyertyát állítanak. Az egyik rabló a kapitány ruhá-

jába öltözködik, társait, mint álkapitány, hatalmas ládákból az elfogott kapitány hajójára csempészi s azt elfoglalják.

27 gyermek között a ponyva előtt ülök. A gyermekek nyitott szájjal figyelik az előttük lejátszódó cselekményeket. A kapitány kegyetlen kikötésénél ökölbe szorítják kezüket. A legnagyobb részvétellel nézik a magára hagyott, összekötött ember tehetetlen vergődését. Tudják, ha a gyertya elég, felrobban a puskaporos hordó s elpusztítja a kapitányt. A gyertya kisebbedik, a gyermekek ijedtsége folyton nő. Mikor már nagyon kicsi a gyertya, hirtelen felugrik 4–5 gyermek és el akarják fujni. Ugyanekkor nagy erőfeszítéssel kiszabadítja magát a kapitány s leveszi a gyertyát a hordóról. A gyermekek megkönnyebbülnek, örömük leírhatatlan s ennek hangos kifejezést is adnak. Boldogságtól sugárzik arcuk.

A kiszabadult kapitány egy repülőgépen a hajó után indul, azt megtalálja és gépéről bombákat vet a hajóra. Ujra nagy az örömük, mert már látják, hogy a repülőgépet követő hajó eléri a levegőből bombázott rablók hajóját. A rablók kétségbe esnek, megadják magukat. A gyermekek halált kiáltanak fejükre. Igazság-követelésük kielégítést nyer: a bűnösök megbűnhődnek. A gyermekek lelkesen tárgyalják egymás között a képet s egy sem akad a huszonzét között, ki a kegyetlen rablóknak fogja pártját.

A különböző mozgókban körülbelül 150 képet láttam a gyermekek között. A képek hatása az említett képhez hasonlóan bámulatos volt. Mindegyik képet feszülten figyelték, kritizálták, a szenvedővel együtt szenvedtek, a humoros képeken mulattak, a szép tájakat gyönyörködve szemlélték; a tenger hullámozásán, a hadihajókon, repülőgépeken, szóval a fenséges természetben és a technika csodáiban olyannyira elbámultak, hogy ezt még csak megközelíteni sem tudjuk semmiféle más eszközzel. A gyermek lelke összeolvad a képpel, szemlélet közben nem is gondol arra, hogy ez csak kép, hanem minden megelevenedik előtte.

Keressük csak ezen rendkívüli érdeklődésnek okait! A mozgóban sötét van, csak a ponyva világos s már maga ez a körülmény szinte kényszeríti a gyermeket arra, hogy minden figyelmét a világosság felé koncentrálja. A képek színessége, mozgékonyasága, változatossága, sokszor groteszk-

sége pedig megerősíti, megfeszíti a figyelmet. Az élet nem tudja azt produkálni, amit a mozi! Hogy is tudná, hisz az említett képen a gyermek 10 perc alatt látott egy érdekes cselekmény kapcsán egy szép kastélyt, gyönyörű erdőt, barlangot, egy kikötő várost, tengeren járó hatalmas hadihajókat és repülőgépet. Ilyen cselekményt és ennyit egyszerre sohasem láthat az életben, ez tehát csodás előtte. A csodálatos dolgok mindenkinek a figyelmét megragadják, természetesen a gyermekét legjobban. Ezért figyel, ezért bámul a gyermek annyira. Nem osztozhatunk Wallace Wallin amerikai pedagógus véleményében, ki a gyermek mozgóképek iránti nagy érdeklődésének okát abban látja, mert az életet állítjuk eléje. A gyermek figyelmét nem az élet köti le, hanem a különböző helyzetek csodálatosan gyors változása. Én azt hiszem, hogy a hatalmas természetet és a szövevényes életet a maga eredeti nagyságában nem is tudja átlátni és felfogni a gyermek az ő kis látóköre miatt; de a moziban gyönyörködni tud, tanulni képes, mert egy darab vásznon egyszerűsítve, de mégis változatosan láthatja a Himaláját, a hullámzó tengert, az égő petróleumforrásokat, s a nyüzsgő emberéletet.

A mozgó a mai tökéletességében megvalósíthatja kicsiben Rousseau világ-körüli utaztatásának utópiáját avval a nagy előnnyel, hogy míg Rousseau tanulmány-uton levő gyermeke ijedten menekülne az őserdők vadjai elől, a tenger óriásai elől rémülten bujna el a hajón, rettegve futna a vad emberek elől, addig a mozgó vásznan utazó mai gyermek bátran néz szemébe a fák törzsén kuszó óriás-kigyónak, nyugodtan szemléli a ketrecéből kiszabadult oroszlánt, látja táncolni a négert, félelem nélkül sétál be az indiánok sátraiba stb. Itt mindent megláthat a gyermek, itt mindent megfigyelhet s éppen ezért tanulhat is sokat.

A közvetlen megfigyeléskor azt is kutattam, lesz-e maradandóbb nyoma a látott képeknek, bővülnek-e a gyermek ismeretei, nagyobb lesz-e tudása? Az eredmény itt is meglepő és csak megerősít ama felfogásomban, hogy a pedagógia a moziknál tökéletesebb tanító eszközt sohasem fog felmutatni. Nagyon sok tanítványom jár mozgóba s majdnem mind egy helyre; így aztán kérdezhettem egy-egy képre vonatkozólag jó tanuló gyermeket, rossz tanulót; éles eszűt,

gyenge tehetségűt; jobb környezetből valót, züllött környezetben élő. Míg a gyermekek közötti nagy különbségeket tanulásukban mindenkor éreztem, addig a mozgó-képek elmondásánál ezen különbségeket alig vettem észre.

Ez a tény megerősíthet bennünket ama felfogásunkban, hogy nem annyira a gyermekek appercipiáló képességének különböző mértéke az oka a gyermekek tanulása közötti differenciáknak, hanem inkább a figyelem egyénenkénti különbözősége. Az iskolában sok gyermek figyelmetlen, vagy nagyon kényszerített a figyelme, sok esetben affektálja az érdeklődést; a mozgóban ellenben ösztönszerűleg a legnagyobb fokig feszült valamennyinek a figyelme és érdeklődése, tehát egyformán is tanulnak a képekről.

Tanítványaim, kik mozgókba jártak, mind nagyszerűen el tudták mondani még a félév előtt látott képeket is. Osztyályom leghanyagabb gyermeke, ki soha földrajzból és történetből egy szót sem tud, ki minden iránt indolens, a legnagyobb csodálkozásomra nagy lelkesedéssel, folyékonyan mesélte el egynéhány mozgó-kép cselekményét. Hogy megtanulná ez a gyermek a földrajzot, történelmet, természetrajzot és gazdaságtant a mozgóképekről!

E helyen el nem mulaszthatom, hogy a természetrajz mai gyenge tanítására rá ne mutassak. Az elemi iskola V. osztályával pl. 70 növényt és ugyanannyi állatot kellene megismertetnünk. Már maga az anyag nagysága szinte kizárja, hogy eredményes és alapos legyen tanításunk, a rendelkezésünkre álló szemléltető eszközök csekélysége és silánysága miatt pedig még helyes fogalmat sem alkothat a gyermek a természet szerves világáról. Milyen kitűnő segítségünkre lehetne a mozi! A mozgó vásznan turkáló és rovarokat pusztító vakondot művészi lakásának elkészítése közben örömmel figyelné a gyermek s tökéletesebb képet is alkotna az állat egész életéről, mint az általunk bemutatott, szertárunkban összeszáradt, fonnyadt lábu vakond szemlélete közben. Csak a mozgó természetrajz tanításában tudnók tökéletesen érvényesíteni az újabban sokat hangoztatott biológiai szempontot!

Egy tanítványom «A pele és a vipera» című képet mesélte el. Lelkesen, kezével szemléltetve írta le, hogyan harcol ez a kis állat a viperával. Én is megtanultam tőle.

E képet több gyermek látta s ezek az állatkertben mind felismerték a pelét, de megállapították, hogy a mozi peléje szebb volt. A mozgó peléje úgylátszik nagyon mély nyomot hagyott emlékezetükben, mert minden apróbb ragadozót avval hasonlítottak össze.

Meg kell emlékeznem a pesti elemi iskolák gazdaságtan tanításáról is, amely egyenesen lehetetlen, mert meg vagyok róla győződve, hogy az iskolateremben nem tanulhatja meg a gyermek a talaj-javítást, a szántást, boronálást, aratást, selyemhernyótenyésztést, méhészetet stb. Ezt tudva, igyekeztem tanítványaimat egy párszor a bolgár-kertészekhez elvinni, hogy valami fogalmat szerezhessenek a földmivelésről. A városban ezt nem lehet megtenni. Itt csak a mozgóval lehetne tanításunkat értékesé tenni. Az általunk is csak könyvből ismert méhészetet két hétig tanítjuk, a mozgóban 30 perc alatt megtanulhatná a gyermek a méhes körüli összes munkákat s ezt legalább értékesíteni is tudná az életben. Az egy-egy kiragadott példához hasonlóan mindent kitűnően megláthatna és megtanulhatna a gyermek természetrajzból és gazdaságtanból.

A földrajz tanításában kitűnőbb segítő-eszközt a mozinál nem lehet kívánni! Mikor Svájcot tanítottam, hét gyermek jelentkezett, hogy a moziban már látták a svájci hegyeket, turisták gyaloglásait, pihenő házakat stb. Ezt a hét fiút sokkal jobban érdekelte a magyarázat, mint a többit. A mozgóban látott képekkel kapcsolatos tanítások jobban érdeklik a gyermekeket, viszont a mozgóban fokozottabban figyelik azokat a képeket, melyekről az iskolában hallott.

Egy tanítványom az ismétléskor semmit sem tudott az általam tanított Stockholmról, de a moziban látott Stockholm emlékezetében maradt.

Mikor Dániát tanítottam, egyik tanítványom szószerint ezt mondta: «Tanító úr kérem, én láttam Frigyes dán király földi maradványainak elszállítását.» Hogy emlékezetében maradt a temetésnek képletes kifejezése! De tanulnak új fogalmakat, új szavakat is. Egy gyermek a mozgóképen látott «Szent István mártírról és a farizeusokról» beszélt s ezen szavak értelmével is tisztában volt. Itt meg kell emlékeznem mozi-megfigyeléseim jeles szellemű tanujáról, lovag Krigs-Au Emil hitoktató urról, ki pár héttel ezelőtt még

moziellenes állásponton volt. Egy alkalommal volt szives eljönni velem a mozgóba, hol két órát töltöttünk a gyermekek között. Látta a gyermekek rendkívüli érdeklődését s konstatálta, hogy mindegyik képet megnézhetik és mindegyikből tanulhatnak, sőt «A kolostor falai» című képet ő maga is felhasználhatta a vallástani órán, mert e képen megható történet keretében van vászonra vetítve a vallásban való megnyugvás gondolata.

A gyermek esztétikai érzékét is fejlesztik a szép és izléses képek. A mozgó ezirányban nagyon szépen halad, hisz ma már írók és művészek szegődtek szolgálatába. A mozgó még az irodalomra is ráterelheti az ifju figyelmét! Egy ügyvéd mesélte, hogy 6. gimnazista fia látott egy angol klasszikus drámát a moziban. Másnap addig nem nyugodott, míg meg nem szerezte és el nem olvasta. Színházban hallja a dráma szövegét s azután többé nem nagyon érdeklődik, a vászonra vetített dráma-cselekmények kíváncsivá teszik a szöveg megismerésére is!

Érdekes, hogy a gyermekek még az olvasásban is gyakorolják magukat és itt nemcsak a nyomtatott szöveget olvassák, mint az iskolában, hanem a kéziratok gyors elolvasására is megtanítja őket a mozgó. Bámulatos, hogy milyen gyorsan kénytelenek elolvasni a képeket magyarázó szöveget. És elolvassák! A gyermekek között ülve többször megkérdeztem, hogy el tudták-e olvasni, leglőbbször igenlő választ kaptam s több alkalommal ennek igazáról magam is meggyőződtem. Amint a szöveg megjelenik, rögtön kezd zsongani az egész gyermekhad, tágra nyílt szemekkel olvas valamennyi s erre az a gondolat sarkallja őket, hogy enélkül a cselekményt nem értik meg. Olyan gyermekek között is ültem, kik a hosszabb szöveget felosztották maguk között: az egyik az első sorban kezdte az olvasást, a másik a IV., V. sorban s aztán gyorsan elmondták egymásnak. Mozgóban cukrot áruló öt tanítványom közül három nagyon gyengén olvas. Most évvégén különösen megfigyeltem ezek olvasását s határozott haladást tapasztaltam náluk. Mikor kérdeztem tőlük, hol gyakorolják magukat, a gyermekek maguk felelték, hogy a mozgóban.

Egy tornaórán a mozgóban keresett pénzből élő tanítványaim egyike birkózás alkalmával már négy gyerme-

ket leterített, mire a többi kijelentette, hogy vele nem birkóznak, mert ő a moziban megtanulta a Jiu-Jiutsu fogásokat.

A mozgóképek tanító-hatását a felsorolt adatokkal, azt hiszem, eléggé sikerült bizonyítanom, most már rá kell térnem arra, hogy mennyire lehet segítségünkre a nevelésben.

A június elsején Budapest iskoláiban megtartott alkohol-ellenes napon tanítványaimtól azt kérdeztem, vajjon láttak-e olyan mozgóképeket, melyekben részeg emberek játszanak?

Hat gyermek jelentkezett és igazán érdekes és tanulságos történeteket meséltek el. Egyik egy évvel ezelőtt látta az angolok és indiánok harcát. Az angol sereg nem tudta legyőzni a gyermekek előtt nagyon szimpatikus, erős és ügyes emberekből álló indián delawari törzset. Az angolok erre 2 hordó pálinkát küldtek az indiánok közé, kik azonnal iváshoz láttak és teljesen lerészegedtek. Az ily módon ellenállásra képtelenné tett részeg tábort az angolok teljesen megsemmisítették. Milyen kitűnő alkalmam volt rámutatni, hogy ez az erős faj azért pusztult ki, mert az alkoholt megkedvelte! Így jár minden nemzet, melynek fiai részegesek lesznek!

Egy másik a spanyol-holland háborúból mondott el egy részletet, mikor egy védtelen hollandi leány a házukba betört spanyol katonaságot leitatja, ő maga elmenekült s a vele visszaérkező hollandok a földön heverő részeg spanyolokat könnyű szerrel leöldösik.

Az egyik olyan részegét látott, aki gyilkol s ezért rettenetesen bűnhődik; a másik egy olyant, aki egy alkalommal megundorodik a szesztől és nem iszik többé stb.

A miniszter az alkohol-ellenes napnak maradandó hatását óhajtaná. Ezen szándékának tökéletesen megfelhetnénk, ha azon nap délelőttjén 8—10 óráig mozgóba vinnők a gyermekeket és ott az alkohol káros hatását bemutatnók. Erős a hitem, hogy a gyermekek előtt megszokott és unalmassá vált moráljainkkal századrésznyi hatást nem érünk el, mint amennyit a mozgóban elérnénk.

Úgy ezt a napot, mint a madarak és fák napját is a mozgóban kellene megtartanunk, mert így különbözne a többi tanítási naptól, nagyobb hatása lenne a látott képeknek és az ezekből levont tanulságnak és mélyebb, maradandóbb nyomot is hagyna a gyermek lelkében, mint az eddig szokásos szónoklatok.

Egyéb propagandára is alkalmas lenne a mozgó!

A polgáriskola pl. felhasználhatná az ipari-pályákra való buzdításra, ha érdekes cselekmények kapcsán bemutatná a cifra-nyomoruságban tengődő, klientura nélküli ügyvédet, a kilincselő, megalázkodó és mégis állás nélkül maradt tanító kétségbeejtő helyzetét; a pacientura nélküli orvost, a nyomorusága miatt sikkasztásra vetemedett és végül öngyilkos hivatalnokot s ezekkel szembeállítaná a gyárakban dolgozó munkásságot szép alkotásaik közben és az iparosok boldog, megelégedett családi életét.

Most már nézzük a mozgók hatását a gyermek lelkére!

Mint már előbb mondtam, a gyermekek körülbelül egyenlő mértékben jegyzik meg a képek tartalmát, úgy, hogy ugyanazon képről a különböző képességű gyermekek is kikérdezéskor ugyanannyit tudnak elmondani, mégis lelkivilágukban — a gyermekek egyénisége szerint — különböző ítéleteket és érzelmeket hagynak. Osztályomból 14 gyermek látta «A vak bányász» című képet. Mindegyiknél érdeklődtem, hogy a képnek melyik része tetszett legjobban. Az egyik nagyon sajnálta az öreg vak bányászt: ebben a részvét érzelme van kifejlődve; egy másiknak a tárnában rekedt bányászok fohászokodása tetszett: vallásos gyermek; egy harmadiknak, ki kövezőknél szokott dolgozni, a bányászok szorgalmas munkája hagyott mélyebb nyomot lelkében; egyiknek az tetszett, mikor a bányába induló munkás bucsuzik nejétől, akit szenvedélyesen ölelget és csókolgat: ez, valószínű, a nemi életet korán ismerő gyermek stb.

Egy-egy mozgókép valóságos kincses bányája a gyermeki lélek megismerésének! A tanító megállapíthatja a gyermek érdeklődésének körét s ha hibás, azt helyes irányba terelheti.

A képek fajai szerint is különböző a gyermekek érdeklődése. 46 gyermek közül 9-nek a drámai képek, 11-nek a természet köréből valók, 14-nek a rablótörténetek és detektív históriák tetszenek legjobban. Valamennyi szereti az indián történeteket, a humoros és gyermekképeket.

Itt áll előttünk a mozgó az ő hatalmas tanító és nevelő munkájával! És mégis milyen sok a panasz ellene! Egyik bűnéül róják fel, hogy a gyermekek idegrendszerét tönkreteszi. Az igaz, hogy pl. a rabló képek fölizgatják a gyer-

meket, de a végén megnyugodnak, mert a bűnös mindig megkapja büntetését. Bonnot rettenetesen lakol bűnéért. A gyermek látja a rablót meglincselni akaró tömeget, az embereknek a bandita elleni gyűlöletét és borzasztó halálát! Ám ne akarjuk, hogy a gyermek rablótörténeteket lásson, de akkor akadályozzuk meg őket ezek olvasásában is! A «Friss Ujság» a régi haramia világ egyik alakjáról: Sobri Jóskáról közöl egy regényt, mit osztályomból kilenc gyermek olvas. Hogyan gátoljuk meg ezt? Ha a gyermekek miatt meg akarjuk rendszabályozni a mozgókat, miért nem kívánják a lapoktól is, hogy ne hozzanak rémhíreket? Erre sokan azt felelhetik, hogy az olvasás nem rontja meg annyira a gyermeket, mint a látott példa.

Nincs igazuk, mert míg a vásznon csak bűnt és bűnhődést lát a gyermek, addig pl. Rózsa Sándor, Sobri Jóska stb. alakjában kiváló jellemek állanak előtte, kik a jószívűségnek valóságos mártirjai, mert csak azért lopnak és rabolnak, hogy a szegényeken segítsenek.

Evvel nem azt akarom mondani, hogy talán a mai mozielőadások mind gyermekeknek valók, csak azt voltam bátor feltüntetni, hogy a ponyvairódalom és az ujságok törvényszéki hírei jobban rontanak, mint a mozgó drámái.

Osztályomból 16 gyermek olvasott a józsefvárosi gyermekek tolvajszövetkezetéről, kik 300 betörést és lopást követtek el. Ezeknek bűnhődéséről semmit sem fognak hallani, tehát sokkal követendőbb példát látnak ebben, mint a gázságaiért meglakolt Garnier életében.

Erkölcstelenségeket, fajtalanságokat, még az alsóbbrendű mozgókban sem vetítenek vásznonra, ellenben a züllött közönség viselkedése határozottan rontja a gyermekeket.

Egyik tanítványom mesélte, hogy látta a moziban, hagyán csalják be a legények a leányokat, ott forintokért veszik nekik a cukrokat, ölelkeznek és csókolóznak. Ezek a mozgók találka helyek, hová gyermekeket nem szabadna beengedni.

A mozgóknak a gyermekek érdekeinek megfelelő reformjával több helyen foglalkoztak, köztük a Szemere-utcai elemi iskola szülői értekezletén, hol a délutáni előadásokon csak a pedagógusok által approbált képek bemutatását kívánták és higiénikus kívánságokkal is léptek fel a mozival

szemben. Szó sincs róla, hogy nem volnának helyesek ezen értekezlet egyéb kívánságai is, hogy kitűnő lenne a mi szempontunkból, ha csak gyermekeinknek való képeket mutatnának be, de kérdés, vajjon érdemes-e a mozgó tulajdonosoknak a gyermekek miatt kétféle előadást tartani, van-e jogunk a közönség szórakoztatását szolgáló mozgókat a pedagógia számára követelni?

Ha nekünk mozgó kell, szerezzünk magunknak! Ne barcoljunk az utca mozgói ellen, hanem küzdjünk az iskola mozijáért! Ez volna a kérdésnek legideálisabb és amellet elég könnyű megoldása. Hisz 1000—2000 koronáért tudunk gépet szerezni, a filmeket pedig az iskolák állandóan cserélhetnék egymás között. Ez esetben nem kellene félteni a gyermek idegeit, erkölcsi és lelki elromlását (?) s nem kellene veszedelmes publikum közé járnia.

Addig is azonban, míg ezt megvalósítjuk, nagyon könnyen védekezhetünk ezen hibák ellen, mert a rablóképekről kipuhathatjuk a gyermek véleményét s ha netán helytelenek ítéletei, rosszak következtetései: tereljük azokat helyes irányba, hisz azért vagyunk tanítói és nevelői. Egy tanítványom «A fegyenc hálája» című képet mesélte el. Ezen képen egy kis fiu menedéket ad a rendőrök elől menekülő fegyencnek, kinek karjáról a bilincset is leráspolyozza. Tanítványomat megkérdeztem, vajjon ő is elrejtette volna-e a rabot? A fiu igenlő válaszára megjegyeztem, hogy nem járt volna el helyesen, mert a bűnös pártolása nagy bűn. Együttal megemlítettem, hogy a bűnpártolást és orgazdaságot a törvény nagyon szigoruan bünteti. A Bonnot képnek elmesélése után csak annyit mondtam, hogy most legalább láthatták, hogy a rablóknak és gyilkosoknak semmi hasznuk nincs a rablott pénzből, mert megkapják méltó büntetésüket s amellet az emberek gyűlölete kíséri őket sirba. Mindenkor undorral gondolunk nevükre.

Nem bánt semmit a lelkiismeret, hogy az ezekre szánt öt perc miatt három jelzői mellékmondattal kevesebbet elemeztethettem! Azt hiszem a tanterv és tananyagbeosztás nem azt jelenti, hogy csak az ezekben meghatározott formában szabad tanítanunk. Pedagógusnak számolni kell azon hatásokkal és körülményekkel, melyek között a gyermek él: a jót használja ki, a rosszat pedig tompítsa, vagy igyekezzék

megszüntetni. Foglalkozzunk tehát a mozgóképekkel is, hisz ezalatt az idő alatt többet nevelünk és tanítunk, mint egy-néhány agyat megterhelő, de sem értelmet nem fejlesztő, sem lelket nem nevelő előirt tanításunkkal.

Hogy a gyermek züllött közönség közé ne járjon, azt is nagyon könnyen elérhetjük! Mint tanítók feltétlenül tudunk tanítványainkra annyira hatni, hogy csak az általunk jónak látott mozgókba járjanak. Több tanítványommal találkoztam egy alsórendű mozgóban, melynek publikumát katonák, cselédleányok és naplopók alkották. Ezeknek megjegyzéseiből, a képek ismertetőjének rém-magyarázataiból semmi jót sem tanulnak a gyermekek. Másnap figyelmeztettem őket, hogy ebbe a mozgóba ne járjanak, mert olyan filmjei vannak, miket már másutt elkoptattak s képei olyannyira rosszak, hogy teljesen tönkre teszik szemüket. Azóta egy tanítványom sem volt ebben a mozgóban!

A mostani mozgók két legnagyobbnak tartott hibáját ily könnyű módon megszüntetvén, az ott látottakat mind a gyermek hasznára fordíthatjuk. Épp azért nagy bűnt követnénk el, ha a porosz közoktatásügyi miniszter eltiltó rendeletet utánoznánk. Mennyi apróságnak okozhatott bánatot a miniszter kérlelhetetlen szigora!

Comenius bizonyára örült volna, ha az ő primitív «festett világ»-a helyett ez a tökéletes mozgó világ állott volna rendelkezésére a gyermekek tanításánál és nevelésénél! Csak mi, gyenge epigónok nem akarjuk észrevenni a mozgóknak pedagógiai jelentőségét, mert ha tudnók értékelni, akkor jelentéktelen és könnyen javítható hibái miatt nem lennénk hajlandók megfosztani a gyermekeket legélvezetesebb és leghasznosabb tanulásuktól.

Az iszákos gyermekek.¹⁾

Schlesinger Jenő dr. nyomán írta: Várnai Sándor.

A gyöngelméjű vagy más tekintetben abnormis gyermekek tanulmányozói eddig kevés figyelemmel voltak a szülők alkoholizmusára és az ennek folytán keletkező öröklött hajlamokra. Történtek ugyan kísérletek és megfigyelések egyes fővárosi iskolákban is, ezeknek azonban a kiinduló pontja inkább a gyermekek iszákossága, semmint a felmenők közt található szokásszerű alkoholisták kinyomozása volt, aminthogy általában ezeket a tanulmányokat nem annyira a biológiai kutatások iránti érdeklődés, mint inkább a mértékletességi mozgalom hullámvetései eredményezték. Ennek következtében nem csoda, ha azok a távolabb fekvő okok, melyek az öröklött terheltég megállapításánál tulajdonkép első sorban birnak fontossággal, nem találtak megfelelő méltánylásra s mintegy a «quantité negligeeable» szerepét játszták az abnormis gyermek lelki és testi tünetvilága magyarázatában, s az abból folyólag szükségessé vált pedagógiai eszközök megválasztásában.

«Egy kisegítő iskola gyöngé növendékei közt végzett vizsgálódásaim közben, — írja Schlesinger Jenő dr. — feltűnt előttem egy iszákosoktól származó gyermek némely sajátossága. Oly sajátosságok, melyeket magokról az iszákosokról régen ismernek és pontosan leirtak, de nem oly pontosan, vagy épen nem az iszákosok leszármazóiról.»

«A számos oksági faktor közt, melyek a gyöngelméjűség előidézésében közreműködnek, az átöröklés, az öröklött alábbvalóság, valamely beteges diszpozíció vagy szervi gyöngeség alakjában, első sorban említendő a szülők neuro-psycho-pathikus konstitúciója, másodsorban pedig iszákossága. Fontosságra és gyakoriságra messze mögötte marad a syphilitikus terheltég, még neurológiai módszerek vizsgálata mellett is s a tuberkulotikus terheltég egyáltalán csak indirekte nyilvánul, vagyis a hiányos testfejlődés kerülő

¹⁾ Pr. Dr. Eugen Schlesinger, *Die Trinker Kinder unter den schwachbegabten Schulkindern*. Münchener Medizinische Wochenschrift 1912. március 19.

utján, mint a gyöngelméjűségekre való predispozíció. Ellenben az öröklött alkoholizmus pathogenezisét úgy foghatjuk föl, mint direkt méreghatást a csirákra, amit úgy az állatokon, mint a boncaszalon tett kísérletek is igazolnak.»

Közel 200 gyöngelméjű tanuló közül Schlesinger 30%-ban találta a szülők iszákosságát beigazoltnak kisebb-nagyobb mértékben. Kétségtelen azonban, hogy a gyermekek felmenőinél az alkoholizmus még sokkal nagyobb szerepet játszik, mint amennyit a szülők a kérdezősködésekre szégyenkezésből vagy tartózkodásból beismernek. Még gyakrabban, körülbelül 40—60%-ában az eseteknek, találjuk a szülők iszákosságát a könnyű és súlyos intellektuális gyöngelméjűség, (debilitás és imbecillitás) és idiótaság okául.

Ellentétben a fent említett neuropsychopatikus terheltséggel, a szülők alkoholizmusa általi terheltség túlnyomólag (38:3) sőt mondhatni kizárólag az apai részen fordul elő s ennek oka csak részben keresendő az iszákosságnak a férfiak közötti nagyobb elterjedésében, a mélyebb ok az iszákos nők leszármazói csekélyebb vitalitásában található, amelyre már Sullivan és Arrivé figyelmeztetett, akik szerint az iszákos anyák gyermekeinek 55%-a vagy holtan születik, vagy pedig az első két életévben már korán elhal. Schlesinger is meg tudta állapítani a népiskolai tanulók családjai közt végzett kutatásai alapján, hogy józan családoknál 4·8% elvetélés, 36% korai gyermekelhalálozás fordul csak elő, míg iszákos családokban 12·5% elvetélés és 38·8% korai elhalálozás.

Hogy mily mélyre hat le a degeneráció az iszákos szülőtől leszármazó gyermekek közt, arról tájékoztat ezeknek testalkata. Csak 33% köztük jó testalkatu, 57% közepes, 9% fogyatékos vagy rosszul fejlett. Ellenben ép oly szegény, de józan családokból származó gyöngé tehetségű tanulók közt 50% jól táplált és erős, 36% meglehetősen s körülbelül ugyanannyi mint fent, azaz 8% fogyatékos testalkatú. Az elemi iskolák ugyanazon korfokozatain Schlesinger 58%-ot talált jó konstitúcióban, 40%-ot közepesnek, 20%-ot rosszul fejlődöttnek. Az iszákosok gyermekeinek ez az alkati csekélyebb értékűsége e szerint egy már előre, kezdetbelileg megadott fejlődésbeli gyöngeség eredménye, t. i. ezek már születésüknél nyomoruságosak, csenevészek; részint pedig oka ennek a rendkívüli nagy betegedési arány, mely már az első életévtől

számos megbetegedésben nyilvánul és pedig előbb táplálkozási zavarokban, a tehéntej-táplálék rosszabb türése folytán, majd később a légzési utak katarrhusában, de mindenekelőtt fertőző betegségekben, ezekkel szemben való immunitásuk csekélyebb foka következtében. Így aztán megmagyarázható, hogy a gyermekek szervezete egész ifjúságuk alatt az átlagon alul marad.

Ismeretes az a gyakoriság, amellyel az alkoholisták gyermekei bizonyos «stigmá»-kat, alkati hibákat, torz képződményeket mutatnak fel. Schlesinger közülök kétharmadrésznél talált különös arc- és koponyaalkatokat, azoknak aszimetriáját, alacsony vagy hátranyomott homlokot, a fej hátsó része ellaposodását, hydrocephal koponyát, prognathikát és progeniát, a fülkagyló sajátosságait stb.

Mindenekelőtt azonban központi idegrendszerük viszonyaiban nyilvánul meg az iszákosok gyermekeinek sajátossága. Itt mutatkozik legtöbbször az öröklött vagy veleszületett alkoholikus terheltég hatása s egyuttal legintenzivebbül és legveszedelmesebben. Nézzük először is a motor funkciókat. Több mint fele a gyermekeknek az első évben görcsökben, görcsszerű állapotokban szenvedett, amelyeknél tetania vagy spasmophilia esete forog fön, később sűrűn váltották fel egymást állandó vagy muló ingerlékeny állapotok, nyugtalanság, reszketés, arcfintorítás, gesztikulálás, a «tic convulsif» révén ismert rángatózás, sőt sokan valóságos eskórban szenvedtek, ami tudvalevőleg iszákosok családjában oly gyakori, hogy Bourneville 163 iszákos családban 244 epileptikus gyermeket számlált meg.

Sajnos, kevesebb adattal rendelkezik Schlesinger arra vonatkozólag, hogy mily gyakran fordulnak elő iszákosok gyermekeinél értelmi defektusok, mert tanulmányai kizárólag gyöngéelméjű tanulókra terjednek ki. De ezek közül 30% iszákos szülőktől származott le; a tébolydákban levő hülyéknek pedig több mint fele iszákossággal terhelt családokból ered, s ők voltak azok is, kik először hívták fel az orvosok figyelmét az öröklött alkoholizmusra. Természetesen az iszákosok gyermekeinél a szellemi hátramaradottság különböző fokai észlelhetők, és pedig a könnyebb fokozatok még gyakoriabbak a sulyosaknál, így egyoldalú emlékezethiány, hiányos figyelem, szellemi lustaság, lassuság és szegénység

a fogalmak képzésében s azok feldolgozásában, a következtetésekben, appercepciókban, mindez együtt vagy külön-külön a teljes imbecillitásig, a kifejezett bárgyúságig.

Figyelemreméltó azonban, hogy a Schlesinger által tanulmányozott gyöngelméjű gyermekeknél az iszákosoktól származó gyermekek értelmi defektusai nem erősebbek, sőt talán valamivel gyöngébbek, mint a többi józan családból származó debilis gyermekek átlagánál, azaz 4⁰/₀ erősen, 46⁰/₀ mérsékeltén, 50⁰/₀ könnyen debilis, szemben az átlag 13, 33 és 54⁰/₀-jával. Csak akkor különösen kedvezőtlenek ez irányban a viszonyok, ha a fölmenőknél a iszákosság és elme-kór összetalálkoznak, p. o. úgy, hogy a férj iszákos, felesége pszichopathikus, debil, vagy epileptikus. Ilyen nem ritka iszákos családoknál sokszor egyidejűleg több elme-kóros gyermek is fordul elő.

Még egy további különbség állítható fel az iszákosoktól származó és a józan szülőktől eredő gyöngé tanulókat közt az értelem zavarai, illetőleg a figyelmezés módja tekintetében. 42 iszákostól származó gyermek közül 9, azaz 21⁰/₀ kifejezetten a gyöngé képességű tanulók apathikus, versatil, izgékony típusát mutatta, folyton változó, majd ide majd oda irányuló figyelemmel, mely egy tárgynál sem bir kitartani, miért is egyik benyomás hamar kiszorítja náluk a másikat, úgy, hogy a figyelmetlenség és szórakozottság össze van kötve ugráló gondolkodással. Ellenben csak 4 gyermek, 16⁰/₀, mutatta a tompult, apathikus, flegmatikus típust, mely tompán merengve, érdektelenül, közömbösen néz maga elé. A többi debilis gyermekeknél ez a különbség a torpid és versatil típus közt nem oly nagy.

Legjobban különböznek azonban az iszákosoktól származó gyöngé tehetségű gyermekek más debilisektől pszichikai, ethikai és erkölcsi téren. A jellembeli tulajdonságok, a jellembeli hibák még jobban előtérbe jutnak náluk mint az értelem defektusai. Míg a józan családokból származó 32 gyöngé tanuló közül 20 azaz $\frac{2}{3}$ nem mutatott pszichikai rendellenességeket, kivéve tán az önállótlanyságot, akarategyöngeséget, s nyolcnak volt komolyabb jellembeli fogyatékkossága, 4 pedig kifejezett büntettes típusnak volt mondható, addig a 42 iszákosoktól származó, szellemileg visszamaradt gyermek közül 21 nem mutatott jelentékenyebb jel-

lembeli rendellenességet, talán bizonyos fokozott érzékenységet és könnyebben ingerelhetőséget leszámítva, ellenben 16 a szorosabb értelemben vett psychopathikusok közé volt sorozható, 5 pedig tökéletes ifjui bűnöző volt.

Felhozza Schlesinger mint az iszákosoktól származó gyermekek egyik jellembeli sajátosságának példáját a könnyebb fajtájú pszichikai zavarok közül az akarat és a cselekedet nagyobb impulzivitását, azután érzelmeik és hangulataik rendkívüli változékonyságát. Így a tanulásnál és a játékánál majd zsémbesek, bosszusak, majd ismét romboló jókedvűek, örvendezők, de ezt az élénkséget hamar követi a tartós kimerülés és lankadtság.

A kifejezett jellembeli hibák közé sorozza Schlesinger még a lustaságot, konokságot, kötekedést, durvaságot, hazudozást és lopást is, amint e tulajdonságok oly általánosak a gyöngélműjű, gyarló erkölcsiségű kisegítő iskolai tanulóknál. De még sokkal sűrűbben találjuk fel az iszákosoktól származó gyermekeknél a csavargó, iskolakerülő hajlamot, úgy hogy ezt a hibát egyenesen az iszákosoktól származó gyermekek speciális fogyatékoságának tartja Schlesinger, ami össze is vág azokkal az észleletekkel, melyeket a motorikus nyughatatlanság s a figyelem állandótlansága tekintetében tett ily gyermekeknél. Mindez az ily gyermekek fel-fokozott mozgási ösztöneinek a kifolyása.

Említendő még ily egyéneknél a fent megjelölt jellembeli gyöngeségeknek korai jelentkezése, az erkölcsi defektusok gyakran tapasztalt gyors rosszabbodása, valamint a jellem megjavulásának igen ritka esete, dacára a környezet változtatásának, intézetekbe, rendezett családi viszonyok közé való elhelyezésnek. Tapasztalat szerint ezek a makacs iskolakerülők és csavargók nem egyszer végzik úgy mint koldusok, tekergők, prostituáltak s így nem csoda, hogy a javító intézetek népességének fele iszákosok családjából ered. Már Plutarchos előtt ismeretes volt azonkívül az iszákos szülőktől származó gyermekek szimptomatológiájában az ily gyermekeknek nagy hajlama az iszákossághoz is, mintegy direkt átszármaztatása a szülők alkoholizmusának, ami annál feltűnőbb, mert az ily gyermekek nem ritkán fokozottabb érzékenységet tanusítanak a szeszes italokkal szemben, úgy hogy már csekélyebb adag bortól, sörtől, pálinkától is megrészegednek.

A gyöngye szellemi képességű iszákosoktól származó gyermekek kilátásai egyáltalán nem kedvezőek Schlesinger szerint. Már az iskolában visszamaradnak a józan családokból származó hasonfajta tanulók mögött, nem annyira értelmi defektusaik, mint jellembeli hibáik, a restség, állhatatlanság, gyors kimerülés miatt. Az iskolából való elbocsáttatás után, az életben, ez akaratgyöngeségükhöz még végzetesen járul hozzá az ivási hajlam, a csavargás és testi gyöngeség. A szülői ház a legritkább esetben teljesítheti itt a szükséges felügyeletet, sőt ellenkezőleg, ép a kedvezőtlen házi és családi miliő, a szülők rossz példája gátolja legtöbbször a javulást. Nincs más mód, mint a minél előbbi zárt intézetben való gondozás, ami az ily gyermekeken segíthet. S még így sem kizárt dolog a teljes balsiker, amelynek oka rendszerint nemcsak az otthon kárhozatos befolyása, hanem magának az öröklött alkoholizmusnak végzetes hatása is.

KÖNYVISMERTETÉS

Az iskolaorvosi intézmény Magyarországon. Negyedszázados fennállása alkalmából írta: *Juba Adolf dr.* egyetemi magántanár, iskolaorvos és egészségтанtanár, az országos közoktatási tanács tagja. (Különlenyomat a «Klinikai Füzetek» 1910. évi füzeteiből.)

A felejthetetlen emlékű *Fodor József* professzor volt az, aki már több évtizeddel ezelőtt a mértékadó körök figyelmét reáterelte az iskolaorvosi intézményre és az ő javaslatára *Tréfort Ágoston* az 1885. évi 48.281. sz. rendelettel honosította meg az iskolaorvosi intézményt középiskoláinkban. A budapesti és kolozsvári egyetemeken létesült három havi tanfolyamokon képeztetnek ki a jelentkező orvosok, kik a tanfolyamon gyakorlati és szóbeli képesítő vizsgálatot tesznek. Az ily orvos «középiskolai képesített egészségtanár» címet viselheti, alkalmaztatása esetén pedig «középiskolai orvos és egészségтанtanár» címet viseli, tagja a tanári testületnek. Tiszteletdíja teljes középiskolában évi 400, nem teljesben, ahol az egészségtan elesik, évi 200 K. A középiskolai orvosok feladata: az iskola és a tanulók ellenőrzése egészségтани szempontból, a tanulók számára bérbeadott lakásoknak és a bérért ellátott tanulók ellá-

tásának ellenőrzése és megbízatás esetén az egészségtan tanítása. A középiskolai orvosok és egészségtanítók ügyköre három irányu: a/ az iskolaépületnek és a tanításnak ellenőrzése; b/ a tanulók egészségének oltalmazása és c/ az egészségtan tanítása.

Ilyen volt az iskolaorvosi intézmény a kezdetben. Tréfort a 400 K-nyi tiszteletdíjat csak kezdetlegesnek gondolta. Fodor tanár többszöri sürgetésére sem javult a helyzet. Az 1899. év elején egy miniszteri szaktanácskozáson a leglényegesebb javaslat az volt, hogy az iskolaorvosok kiképzése ne szőljon csak a középiskolákra, hanem az összes iskolákra is. A tanférfiaknak az volt a kívánságuk, hogy az iskolaorvosok a pedagógiából is nyerjenek kiképzetést, ami nagyon helyes és célszerű.

Egyéb iskolanemek közül idővel tért foglalt az iskolaorvosi intézmény a felsőbb leányiskolákban, amelyekben az egészségtannak, mint rendes tantárgynak tanítása és az internátusok orvosi gyógykezelése képezi a főbb teendőket. Lényegesebb az iskolaorvos hatásköre az állami tanító- és tanítónőképző-intézetekben.

Mig a középiskolákban az iskolaorvosi intézmény meglehetősen tért hódított, addig az ellenkező áll a népiskolákra és hozzájuk tartozó polgári iskolákra. A polgári leányiskolák 4. osztályában az egészségtan kötelező tantárgy és tanítását Budapesten orvosok végzik anélkül, hogy iskolaorvosi teendőket végeznének. Az állami elemi népiskolákban Lukács György miniszter kívánta az iskolaorvosi intézményt életbe léptetni s e tekintetben ki is dolgoztatott egy szabályzatot, amely szerint az iskolaorvos kötelessége az első osztályba lépőket megvizsgálni, vajjon elég fejlettek-e iskolába járásra, a trachoma-vizsgálatot megtartani, az új tanulókat alaposan megvizsgálni, a mentességet kérőkről véleményt adni, hetenként egyszer az iskolába ellátogatni, ilyenkor egy osztályt vizsgálni és az általa kiszemelt, továbbá a tanítóktól hozzáküldött beteg tanulókat megvizsgálni, a himlőoltást és a fertőző betegségeket ellenőrizni, sőt a mulasztó tanulókat a lakásukon is meglátogatni, az ismétlő iskolákban tanfolyamonként 3—3 előadást tartani, szakvéleményt adni minden egészségügyi dologban stb. Mind erről jegyzeteket vezetni volna kötelessége az iskolaorvosnak. Ezen terv értelmében a fizetés egy osztály után 40 K-t tett volna ki és legfeljebb 20 osztály felett gyakorolhatott volna felügyeletet egy iskolaorvos. Az egészről nem lett semmi, mert az iskolaorvosok szerint 40 K egy osztály után kevés fizetés.

Ezen történelmi bevezetés után *Juba dr.* részletesen leírja az iskolaorvosok működését azon intézetekben, amelyekben a miniszteri utasítások érvényesek, továbbá azon intézetekben, amelyekre nem terjed ki a miniszteri utasítás. Ecseteli az iskolaegészségügyet

az orvosnélküli középiskolákban és részletesen elmondja, hogy milyen az egészségtan tanítása az állam vezetése alatt álló intézetekben, valamint az autonóm intézetekben. Ezek után azon következtetésre jut a szerző, hogy az iskolaorvosi intézmény nem váltotta be azon nagy reményeket, melyeket létesítéséhez fűztek. Azon intézetekben, ahol iskolaorvos van, kétségtelenül több történik az iskola egészségügye érdekében, mint azokban, amelyek nélkülözik az iskolaorvost. Akárhány esetben látjuk, hogy megfelelő érzékkel bíró igazgató és tanítói kar többet tud elérni, mint iskolaorvos oly intézetben, ahol támogatás nélkül maga kénytelen működni.

Az eredménytelenség legfőbb oka az iskolaorvosok *gyenge és aránytalan fizetésében* keresendő. Az iskolaorvosok kevésbé kielégítő működésének másik oka magában a *részletes utasításban* van, amely utasítás az iskolaorvos teendőjét az iskola egészsége ügyében 10 pontban felsorolja, oly követeléseket állít föl, amelynek a leglelkismeretesebb iskolaorvos sem képes megfelelni. A gyenge eredmény még egy *harmadik* körülményre vezethető vissza: kevés mód kínálkozik arra, hogy iskolaorvos vizsgálatainak eredményeit közzétehesse. (Iskolaegészségügyi folyóirat hiánya.) Ezeken kívül még egy *negyedik* okot hoz fel a szerző: a központi felügyelet hiánya. Igen helyesen fejt ki ezen központi felügyelet hatáskörét, csakhogy sajnos, ez is csak «*pium desiderium*».

Ezután reátér Juba dr. azon tapasztalatok vázolására, amelyeket ő az Istvánuti állami főgimnáziumban tett, ahol három éven át ideiglenesen működik. A következőket mondja: «A cél a reám bízott ifjúság egészségének, egészséges fejlődésének szemmelkísérése, a netáni hibák és betegségek korai felismerése és intézkedés ezen hiányok megszüntetésére, továbbá mindazon befolyások tanulmányozása, amelyek a tanuló ifjúságra károsan hathatnak, röviden kifejezve a cél az ifjúság *higiénikus nevelése.*»

Hogy miképpen éri el ezt a célt Juba dr., azt e részletes jelentésében elmondja. Juba dr. a legnagyobb körültekintéssel, alapos tudásával és lelkiismeretességgel végezte a számos vizsgálatot, pontosan beszámol mindenről, amit tapasztalt. Valóban óriási munkát végzett. Beszámol az anthropometrikai méréseiről, melyek a test magasságának és súlyának, továbbá a mellkas bőségének mérésére terjednek ki. Beszámol az egészségtan tanításáról, továbbá az épület egészségi voltáról (szellőztetés, fűtés ellenőrzése, tisztaság fentartása, az árnyékszékek kérdése stb.). A testi nevelés előmozdításáról gondoskodott (tornázás ellenőrzése, kirándulások). Részletesen beszámol a tanulók mulasztásairól, a betegségekről. Végezetül behatóan foglalkozott az idegen tanulókkal, akik vagy a

nappalra távoznak el a szülői háztól (vasutazók) vagy pedig tőlük távol internátusokban, kosztos helyeken vannak elhelyezve. Ezen tanulóknak az ellenőrzése mindenképen fontos. Az itt felsorolt munkaköréről számos adatot és tapasztalatot közöl a szerző, aki ezen óriási intézetben heti 33 munkaórában volt elfoglalva és ezért a tanároknak szokásos óradiját, évi 110 koronát, kapta vagyis, összesen évi 3520 K-t, amely összeg bár tekintélyes, mégsem mondható felette nagynak tekintettel arra az intenzív munkára, amelyet Juba dr. végzett. Kívánatos és óhajtandó volna, hogy a többi középiskola is így fizesse iskolaorvosát, mert csakis úgy várható eredmény ettől a rendkívül fontos intézménytől.

Liebermann Leó professzor, a közegészségtani tanszék jelenlegi vezetője a budapesti egyetemen, az iskolaorvosi intézményre vonatkozólag a következő négy pontban foglalta össze a követeléseit:

1. Az egészségtan tanítása kötelező legyen, nemcsak a közép, hanem az összes iskolában.

2. Minden iskola megfelelően felszerelt laboratóriumokkal látandó el, mely a tanulók vizsgálatához és az egészségtan gyakorlati, szemléltető tanításához szükséges.

3. Minden iskolaorvos-egészségtanár rendes tanárként alkalmazassék oly fizetéssel, mely létét mindennapi gondoktól menten biztosítsa és lehetővé tegye, hogy egyedül magasztos feladatának éljen.

4. Az iskolaorvos és egészségtantanár mindazt érvényesíthesse a gyakorlatban, amit az iskola-egészségügy érdekében szükségesnek tart.

Ezek oly igazságok, amelyeket mindenki, aki hazánk ifjúságának jólétét szíven hordja, teljes mértékben elismeri. Kívánatos volna azonban, hogy a közoktatási kormány is elismerje ezeket az igazságokat, de oly értelemben, hogy azoknak a megvalósítását minél előbb előmozdítsa.

Grósz Gyula dr.

Psychologie des kindlichen Interesses. Von *Ladislau Nagy*, Seminardirektor in Budapest. Magyarból németre fordította *Szidon G. K.* Megjelent a *Meumann E.* által szerkesztett *Paedagogische Monographien* című vállalatban. Nemnich Otto kiadása, Leipzig, 1912. Ára 5 M 80. Első esetben történt, hogy magyar gyermektanulmányi mű, sőt tegyük hozzá: magyar tudományos pedagógiai mű német nyelven megjelent. Annál nagyobb és őszintébb ez az örömünk, mert a világirodalom piacán megjelent mű szerzője társaságunk ügyvezető alelnöke.

E kiadás különben nem szoros értelemben vett fordítása

Nagy László néhány évvel ezelőtt megjelent munkájának,¹⁾ hanem inkább átdolgozás, terjedelme is sokkal nagyobb, már megtaláljuk benne a szerző és a többi magyar gyermektanulmányozó újabb kutatásainak eredményeit is. Az átdolgozást maga a szerző, Nagy László végezte.

A gyermek érdeklődésének lélektana! A nevelő-oktatásnak legfontosabb területét foglalja magában ez a cím, azt a területet azonban, melyet nagy fontossága mellett is szülők és tanítók — tisztelet a kivételnek — egyaránt el szokták hanyagolni. A gyermek érdeklődési folyamatainak nem ismeréséből származnak a nevelésnek és oktatásnak végzetes hibái. Mit lehet várni attól a nevelőtől, aki maga sincs tisztában e tárggyal, hogyan tudja ébren tartani, sőt, mert az oktatásnak ez célja is, irányítani ezt a bonyolult lelki állapotot, a gyermek érzelmvilágának ezt a legfontosabb mozzanatát. A gyermeknek külön érzelmvilága van, ennek nem tudása és nem ismerése a legnagyobb mulasztás a gyermek ellen és ez volt már sok gyermektragédia tulajdonképeni oka. Első sorban a gyermek érdeklődésének megnyilatkozásai árulják el az érzelmvilágot. Ezt a kört tárgyalja a fenti mű.

A szerző az első fejezetben mindenekelőtt az érdeklődés teoriáinak fejlődését ismerteti és az intellektuális felfogás hivein, a régi pedagógusokon, Kant, Herbart, Rein, Kern elméletein, Ostermann és Felméri érzelmi, Claparède és Peres Sándor fejlődéstani teoriáin végighaladva jut el a befejező definícióhoz; végül vizsgálat tárgyává teszi még az érdeklődés viszonyát az akaráthoz és az értelemhez.

A következő fejezet az érdeklődés fejlődésstánával foglalkozik. A reá vonatkozó vizsgálatok ismertetése után megállapítja a fejlődés fokozatainak gyermeklélektani sorrendjét: I. az érzéki érdeklődés (látás, hallás, tapintás, izlés, szaglás), II. a szubjektív érdeklődés foka, III. az objektív érdeklődés foka, IV. az állandó érdeklődés kora, V. a logikai érdeklődés foka. A műnek ez a része nagyrészt magyar bűvárok és adatgyűjtők munkásságára, különösen magának a szerzőnek önálló bűvárlataira támaszkodik. Fontosnak tartjuk, amit az író hangsúlyoz, hogy az érdeklődésnek ezen fejlődéstani irányát a természetes hatásokat utánzó mesterséges hatásokkal mozdítsuk elő. Ez a nevelés feladata.

Bizonyára a gyermektanulmányi irodalmi művek legtanulmányosabb fejezetei közé tartozik Nagy László könyvének az érdeklődés motívumairól szóló része. A szerző itt is jórészt a saját tapasztalataira, illetőleg kísérleteire alapítja megállapításait. (10 fiú-

¹⁾ A gyermek érdeklődésének lélektana. Franklin. 1908.

és 10 leánygyermeken végezte a gödöllői liga-telepen.) A felvett motívumok a következők: 1. tevékenység, 2. az érzékletek, 3. az érzelmek, 4. a képzettartalom. Ezen induktive megállapított sorrendet a gyermeklélektan igazolja, noha a logikai sorrend ez volna: I. Természetes érdeklődés motívumok. A) Szubjektív m. 1. Tevékenységek. 2. Érzelmek. II. Objektív m. 1. Érzékletek. 2. Képzetfolyamatok. B) Mesterséges vagy szuggesztív érdeklődést keltő hatások. Másrészt a motívumok két nagy osztályba sorozhatók: I. Közvetlen m. (érzékletek, testi érzelmek, esztétikai, rokonszenvi, szociális érzelem). II. Közvetett motívumok (képzettartalom, tevékenység, birtokszerezés vágya). Ezeket a motívumokat egyenként magyarázza az író. Először a cselekvésnek érdeklődéskeltő hatását tételekbe foglalja: 1. Külső érzéklet egymagában többnyire nem elegendő az érdeklődés-folyamat megindítására, 2. egyenlő viszonyok között a gyermek azon tárgy iránt érdeklődik, mely cselekvésének vágyát felkelti, 3. ugyanazon tárgy akkor ébreszt érdeklődési folyamatot, amikor cselekvésre ingerelni képes. Az érzékletek érdeklődéskeltő hatását a következő tétel magyarázza: A gyermek figyelmét azok a benyomások kötik le, amelyek élelnebb ingerekkel és közvetlenebbül, azaz önálló képzetfolyamatok mesterséges közbeékelése nélkül hatnak a tudatra.

A legáltalánosabb tényező az érdeklődésben az érzelem, ez adja az akarati és értelmi motívumoknak a szükséges erőt az érdeklődés felébresztéséhez, de minden motívumban szerepet játszik. Egymás után tárgyalja az író az esztétikai, a fizikai érzelmeket, a bírásvágyat, a rokonszenvet, a szociális érzelmeket. A tételek bizonyítására itt is kellő számú példákat találunk. Az élelméjűséggel megírt és alapos lélektani tanulmányokra valló fejtegetések igazán gyönyörködtetik az olvasót. Sajnos, nincs itt terem, hogy mindegyik fejezetet részletesen ismertessem, ehelyett magának a könyvnek elolvasására utalok. Páratlanul szép lapok ezek! Aki a gyermeket igazán meg akarja ismerni, gazdag anyaggal találkozik e fejezetekben is. Az a belső mozgalmasság, mely feltétele annak, hogy a külső ingerek érdeklődésfolyamatot ébresztessenek, kétféle elemből áll, u. m. érzelmi és értelmi elemből. Idővel e két elem közti egyensúlyi viszonyok erős változást szenvednek, az értelmi elem az érzelminek rovására jobban kifejlődik, noha ez eleinte uralkodó volt. Így lép be az ismerettartalom az érdeklődésmotívumok közé. A képzetfolyamatok irányító hatása a következő szabályokban jut kifejezésre: 1. egyenlő erősségű ingerek közül a gyermek érdeklődése azon külső hatások iránt ébred fel, melyekre nézve legtöbb ismerete van, 2. teljesen ismert dolgok nem keltenek érdeklődést, megváltozik ez azonban mindjárt,

mihelyt új inger is járul hozzájuk, 3. az ismerettartalmak közül azoknak van érdeklődéskeltő hatásuk, melyekhez érzelmi elemek is járulnak és e hatás annál nagyobb, minél erősebb az érzelmi tartalom. Könnyen felismerhetők azok a logikai kapcsolatok, formák, melyek az érdeklődést vezetik. Ezek: tárgy és cél, tárgy és név, tárgy és faji fogalom, tárgy és anyag, tárgy és ok. Leggyakoribb azonban a gyermek érdeklődésében az első kettő.

A gyermek érdeklődéséről és az oktatásról szóló rész az előbbieknél gyakorlati alkalmazását fejtegeti. Amit írunk az irányítás módjairól: az utánzásról, a foglalkozásról, a megnevezésről, a kérdésről, mint az érdeklődés mesterséges irányításáról mond, annak hasznát veheti a hivatásos pedagógus, akit azonban még inkább fog érdekelni az oktatásról szóló rész. Az irányítás felsorolt módjai két csoportra oszthatók: 1. külső eljárások, 2. belső módok. Az oktatás két tagozata az érdeklődés felgerjesztése (előkészítő rész) és a tiszta objektív szemléletek keletkeztetése (tulajdonképeni oktatás). Az érdeklődés nemcsak eszköze az oktatásnak, hanem végeredményben célja is. Az oktatásban az érdeklődés felébresztéséhez a vezető fonalat a külső érzéletek és a múlt tapasztalatai szolgáltatják, a szubjektív motivumok pedig az érdeklődésfolyamatok erősítésére szolgálnak. Ezen alapszabály a tanításnál alkalmazott eljárásra nézve helyes útbá igazíthatja a tanítót.

A gyermek egyénisége és az érdeklődése kétféle kutatáshoz vezet, u. m. 1. az ok keresése, 2. az érdeklődés típusainak megállapítása. Az okok gyanánt a nativizmust és az empirizmust szoktuk emlegetni. Bármint is áll a dolog, kétségtelen, hogy a gyermek érdeklődése elválaszthatatlan az egyéniségétől. A genetikai elmélet szerint az egyéni érdeklődésnek kialakulása az eredeti hajlamok és szerzett benyomások kölcsönös egymásra való hatásának eredménye. Nagyon fontos az egyéni érdeklődés típusainak megállapítása. Az író a motivum hármas nemének megfelelőleg szubjektív, objektív és aktív tipust különböztet meg. Ezeken kívül a gyermekek egy nagy része egyes típusokhoz tartozik. Ismerteti az író a leányok és a fiúk érdeklődésének különbözőségét igen érdekesen, példákkal bizonyítva tételeit.

Végül az egyénies oktatás alapelveivel foglalkozik írunk, sok megszívlelendőt mondván az oktatás céljáról, a legkisebb erők kifejtésének törvényszerű érvényesítéséről, a jellem kialakulásának előmozdításáról, mint az oktatás általános feladatairól.

Nagy László könyve számot tarthat minden művelt ember érdeklődésére, annál is inkább, mert nyelve, előadása ritka szerencsével folyik elejétől végig. Nincs ebben a könyvben egyetlen

mondat, melyet az olvasó könnyen meg nem érthet. A példák felvilágosítanak minden tételről. E példák értékét emeli, hogy mindegyiket a hazai talaj termelte.

A könyvet *Szidon G. K.* tanár fordította, rendkívül élénk, élvezetes német nyelven. Mindenesetre elismerésre méltó munkát végzett ennek a becses műnek szeretettel teljes átültetésével egy hatalmas kulturnép nyelvére, kivíve oda a magyar géniusznak megbecsülését.

Gyulai Aladár.

Az iskolák és tanulók orvosi vizsgálata. «Medical examination of schools and scholars». London: P. S. King and Son, Orchard House Westminster, S. W. 1910. (Nyolcadik s befejező közlemény.)

XXVIII. *Franciaország viszonyait Dufestel dr.*, Páris iskoláinak orvosfelügyelője, ismerteti.

Franciaországban az iskolák orvosi vizsgálatának sémáját már 1783-ban elkészítették, 1834-ben Páris minden elemi fiúiskolájának orvosa volt, 1843-ban a leányiskoláknak is. Az iskolaorvosi intézmény mai alakjában csak 1883-ban lett teljessé. Új szervezetet nyert 1910-ben, amidőn Párist 126 tanügyi kerületre osztották, amelyek mindegyikében egy ellenőrző iskolaorvos van. Ez kerülete iskoláit havonta legalább kétszer megvizsgálja, járvány esetén többször is. Az iskolát a higiéné követelményeinek szempontjából vizsgálja meg, de megvizsgálja a gyermekeket is s különös gonddal a tanító által kijelölteket. Az iskolát mulasztó gyermekek elmaradásának oka után is kutat. Gondot fordít a fertőző bajok korai felismerésére s a tanulók körében való elterjedés meggátlására intézkedéseket tesz.

Franciaország nagyobb vidéki városaiban is jól van az intézmény szervezve. Az iskolaorvosi szolgálatot Párisban legközelebb a községtanács szervezi, amidőn 84 iskolaorvos s 126 hivatalnok lesz szolgálatban. Az előbbiektől megkövetelik a gyermekorvosi képzettséget s az iskolaorvosi higiéné ismeretét. Egy-egy iskolaorvos legfeljebb 1000 gyermek ellenőrzését gyakorolhatja. Minden iskolában megállapítják heti látogatásának rendes idejét, mert az iskolát s a gyermekeket megvizsgálja. Iskolai életének első hónapjában minden tanulót megvizsgálják, megméri magasságát, testsúlyát, mellkőrfogatát, megvizsgálják látását, hallását, légző, vérkeringési szervezetét, gerincoszlopát, csontszerkezetét. bőrét, haját. A nyert adatokat a tanuló egészségi lapjára jegyzik fel. A felismert bajokról a szülőket értesítik. Minden hat hóban magasságát és testsúlyát újra megméri. Gondoskodnak az újraoltás megtörténtéről is. Feljegyzik a multban átélt fertőző bajokat s az

öröklési adatokat is. Gondosan vizsgálják a tüdőt oly célból, hogy a tüdőgümőkór első jeleit felfedezzék. Az iskolaorvos választja ki az iskolai vidéki telepekre küldendő gyermekeket, azokat, akiket a tengerpartra küldenek üdülni, stb. Az u. n. szabad levegőben, erdei iskoláztatásnak is szószólói vannak.

XXX. A *svédországi rendszert Sundell* iskolaorvos és *Törnell* tisztiorvos ismertetik.

Svédország e téren az uttörők közé tartozik. Az orvosi ellenőrzést már 1830 és 1840 közt elrendelték. Teljes, új szervezése azonban csak 1905-ben történt. Itt az iskolaorvos a modern hygiene követelményeinek szószólója.

Az iskolaorvos a tanító jelenlétében megvizsgál minden növendéket. Évente megvizsgálja a tanuló látását, hallását s különös gonddal megvizsgál minden tanulót, akit a tanító kijelöl s akinek állapota ezt szükségessé teszi. Az iskolát mulasztó tanuló csak akkor jelentkezhet ismét az iskolában, ha előzetesen megvizsgálták. Minden megbetegedett szegény tanulót díjtalanul köteles megvizsgálni s legalább havonta egyszer jelen lenni a tornaórán is, hogy meggyőződjék arról, nem végeztetnek-e a tanulókkal oly testgyakorlatokat, amelyek szervezetüket károsíthatják. Legalább egy órát hetenkint az iskolában kell töltenie, hogy a tanítóknak s tanulóknak rendelkezésére álljon. Felügyel arra, hogyan ülnek a tanulók az iskolában, jók-e a padjaik, helyes-e a testtartásuk, kellő világosságot kapnak-e, nem terhelik-e őket túlságosan szellemi munkával vagy a játékokkal, testgyakorlatokkal. Minden tanítói értekezleten is jelen kell lennie, amelyen egészségügyi kérdésekről esik szó. Ügyel arra is, végrehajtják-e az egészségügyi utasításokat. Még arra is ki kell figyelmenek terjednie, hogy a közellátó és rosszhallású gyermekeket az első padokba ültették-e, hogy a használt könyvek nyomása megfelelő-e.

Az intézményt meghonosították a középiskolákban s leányiskolákban is. Létesítettek fogorvosi intézetet is az elemi iskolai tanulók fogainak kezelésére.

Az iskolaorvosi utasítás, amely 1903-ban készült, elrendeli, hogy minden tanulót megvizsgáljanak az első, hetedik s tizenkettedik évfolyamban, a testi fejlődés, az egészségi állapot szempontjából, főképp a tanító által kijelöltek és a szünidei gyermektelepre küldendőket. Az iskolaorvos a tanítóval együtt megvizsgálja a szellemi fejlődésben visszamaradtakat, nagy gondot fordít a tuberkulózis első jeleinek felismerésére s arra, hogy a kifejezett gümőkórban szenvedőket elkülönítse. A tanév elején s végén megvizsgálja azokat a tanulókat, akik az iskolai zenekarban szerepelnek. Az iskolaorvos kötelességei közé tartozik az is, hogy a hét

bizonyos óráiban a belső bajokban szenvedő gyermekeket gyógykezelje.

XXXI. A *svájci rendszert Schwab Rudolf*, a svájci egészségügyi hivatal könyvtárosa, ismertette.

A rendszer Svájcban nem új. Több kantonban az iskolaorvosi intézmény magas színvonalú. A vizsgálat azonban inkább az iskolaegészség szempontjából történik s kevesebb gondot fordítanak a tanulók vizsgálatára. A tanítók is felhatalmazást nyertek a tanulók megvizsgálására, de ahol az iskolaorvosi állás rendszeresítve volt, a vizsgálatot az iskolaorvos végezte. A megvizsgált tanulókról készített egészségi lapokat a statisztikai hivatalhoz kell juttatni. A vizsgálat célja fertőző betegség felismerése, látás és hallászavarok megállapítása, más fogyatékoságok szervi bajok, szellemi fogyatékoságok felismerése. 1907-ben 21 kanton iskolaköteles tanulóinak vizsgálatánál 7695 oly gyermeket találtak, akinek valamely fogyatékosága van. 899 rossz hallású volt, 791-nél beszédzavar volt észlelhető, 2792-nél látászavar, 41 idiota, 535 kis fokban gyöngelméjű, 144 nagy fokban gyöngelméjű volt, 52-nél idegbajt, 2398-nál más betegséget találtak, 43 erkölcsileg fogyatékos volt.

Az iskolába belépő tanulóknak rendszeres orvosi vizsgálata csak néhány kantonban történik, amelyekben hivatalosan van szabályozva.

Figyelemreméltó adat, hogy Svájcban iskolaorvosi egyesület van, amelynek 727 tagja van.

Befejezés. Minden önmegtartóztatásom mellett is ismertetésem nagyon is terjedelmes lett. Rövidebbre azonban nem foghattam, mert a vaskos kötet, amelyről ez ismertetés készült, az adatoknak rengeteg tömegét tartalmazza, valóságos kincsháza az iskolaegészségügyről, az iskolaorvosi intézményről való ismereteknek.

Még így sem adhattam teljes fogalmat az értékes mű gazdag tartalmáról, amely harminchat fejezetben kiválasztott szakemberek tollából került együvé. Aki a kérdésben tájékozódni kíván, aki megismerni óhajtja mindazt, amit a kulturvilág e téren alkotott, annak e könyvvel behatóbban kell foglalkoznia. Felhívom reá a figyelmét mindazoknak, akik a hazai iskolaegészségügy s iskolaorvosi intézmény fejlesztésén fáradoznak. E könyv megismerése nemcsak tanulságos és utbaigazító lesz reájok nézve, de belőle buzdítást is meríthetnek a nagy munkához, mely reájok vár.

A magyar iskolaorvosi intézmény már negyed évszázados, de azért még felette sok a tennivaló. Az iskolaorvosi intézmény áldásait az elemi iskolák ezrei nem ismerik s a közép-iskoláknak

is jelentékeny részében teljesen hiányos a tanulók orvosi vizsgálata. A jövőre vár a feladat, hogy az iskoláknak s a tanulóknak orvosi vizsgálatát általánosan elfogadottá, kötelezővé tegyék, hogy az iskolákban nemcsak az oktatás menetét s eredményeit figyeljék s ellenőrizzék, hanem a tanulóifjúság testi fejlődését is, mert csak testileg és szellemileg egyaránt jól fejlődő ifjúság válthatja be a hozzáfűzött reményeket.

Edelmann Menyhért dr.

A cyclopedia of education, edited by Paul Monroe, with the assistance of depart mental editors and more than one thousand individual contributors. A nevelés encyclopediája. New-York, Macmillan, 1911.

Ez eddigé a nevelés legnagyobb encyclopediája; ezernél több szerző műve. Minden kérdést tehát specialista dolgozott fel. Ehhez fogható nem jelent meg még eddig. Megjelenése jellemző korunkra, melynek figyelme mind nagyobb mértékben fordul a nevelés, a gyermektanulmány kérdései felé. A folyóiratokban szétszórt gazdag irodalom itt pompás szakszerű összegyűjtésre és feldolgozásra talált.

L'Éducation des Sentiments. Dr. V. Bridou. Az érzelmek nevelése. Paris, O. Doin, 1911. 403 oldal.

Bridou könyve az érzelmek neveléséről több említésre méltó, helyes elvet tartalmaz, ha nem is mindenben fogadhatók el nézetei.

A jelen bajaival szemben, a túlterhelés és a tanítástervek s különféle nézőpontok zavarával szemben, mikor egyik a tanításban gyönyörűséget akar látni, a másik kényszert, az egyik drillt, a másik értelmi tudást, Bridou főelvül a *«működésbeli szubordináció»*-t (*«loi de subordination fonctionnelle»*) hirdeti, azaz élettani és lélektani értékek közt van bizonyos rend, ezt kell respektálni. Mindent a természetes sorjában fejlesszünk fokozatos haladással. Így a gyermek eleinte játékkal tanul s később a munkával. Meg kell hagyni őszinte optimizmusában. Kimélni kell gyöngeségét. Megszokásokat kell benne kifejleszteni, bizonyos életrendhez szoktatni. A mesterkélt oktatástól meg kell kimélni, épp úgy az ismerethalmozástól, mint az irodalmi szónoklástól. Csak egészséges érzéseket kell benne felkelteni. Vigyázni kell testi, erkölcsi egészségére, ami nem állapot, hanem folytonosan haladó élet, — mondja szerzőnk.

Ily alárendelés nélkül az érzelem *szenvedély* lesz, mint hypertrophizált és az egyensúlyt megzavaró érzelem, mely a társadalmi életre alkalmatlanná tesz. A szenvedély igazi anarchiás fejlődmény

a pszichikumban: hirtelen izgalom, amit levertség, undor követ s ami — átka az egyén boldogulásának.

Egyáltalában, mint szerzőnk mondja, a nevelésben nem szabad «az agyvelőt merő emlékezettárház»-nak (un accumulateur de souvenirs) tekinteni, hanem «összerendező és összefoglaló készülék»-nek («un appareil de coordination et de synthèse»). Ez nagyon helyes elv. Így folytatja, az egész nevelésnek összefoglalónak kell lenni. Ezért kárhoztat minden szeparatiztikus irányt. Üdvösnek tartja a pajtáskodást, ami megóvja a gyermeket a pedantériától, megóvja fiatalságát, versenyre készíti a példa ragadós erejével, megtanítja önmagán uralkodni, megítélni, értékelni önmagát s így értelmi, érzelmi képességeit fejleszteni. Helyesli a két nem együtt iskoláztatását, a coéducationot is, mely egyensúlyozólag hat, a lányok kevésbé pajkosak, a fiúk kevésbé nyeresek lesznek, kicserélik jellemvonásaikat, kifejlesztik, amiben különböznek, s gyöngítik, ami őket eltávolítja egymástól. Ez alapon kel ki az oktatók ellen, de támadásában sok igaztalan túlzás van, s e tekintetben lehetetlen ideális eszményképet sző, kárhoztatja a faji érzések nevelésének, a faji moralitásnak hiányát is, de pozitív javaslatot nem ad ez irányban. A művészeti nevelés is az életnek neveljen, így a vallásos nevelés is a haladás vallásával. A politikai nevelésben is kerülni kell a szeparatiztikus irányt.

Child problems. *George B. Mangold.* Gyermekproblémák. New-York, The Macmillan Company, 1910.

A «Gyermekproblémák» valóban állandóan szőnyegen levő kérdések manapság, mikor a figyelem végre annyira a gyermek s a gyermekélet felé fordult, hogy vannak, akik a XX. századot a «gyermek századá»-nak nevezik. A szerző itt e téren a legfőbb problémákról ad általános áttekintést s iparkodik úgy a szakemberek, mint a művelt olvasó hasznára fordítani e kérdések vizsgálatát.

Általánosan tájékoztató bevezetés után az első fejezetben a halandóságról szól és okairól, arányairól, a gyermekbetegségekről, a tejkérdésről, a bajok orvoslásáról. A második fejezet a nevelésbeli jelenlegi reformmozgalmakról szól, így a játéktér kérdésről, az iskolák orvosi felügyeletéről, az elmaradott gyermekek neveléséről és a modern nevelésmódról. A harmadik fejezet a gyermekmunkáról szól, feltételeiről, fiziológiai szempontból és épp úgy közügyi, törvényhozási szempontból. A negyedik fejezet a gyermekek bűnösségét tárgyalja, kutatja okait, vizsgálja természetét, szól a fiatalokúak bíróságáról, a javító rendszerről, intézetekről és a bűnözés elejevételéről. Az ötödik fejezet a támogatásra szoruló,

elhagyott s elhanyagolt gyermekekről szól, behatóan megvitatva a «gyermekmentés» elveit és módszereit, az erre felhasználható magán és köztényezőket.

Mindezt a szerző részletes szakbibliográfiával egészíti ki (tiz oldalon). Bizony ilyen jó tájékoztató munka a korunkban annyira felszinen levő gyermekproblémákról nálunk is nagyon szükséges volna. Ajánljuk a szakemberek s a kiadók figyelmébe.

Pekri-Pekár Károly dr.

Az iskolásgyermekek testi fejlődése Shimonoseki városban. (Jido Kenkyu, 1912. 8. szám. Tokio.) A cikk írója, *Anzai Sh. dr.* Shimonoseki városnak 5531 iskolásgyermekét vizsgálta meg. Az eredmény olyan terjedelmes, hogy azt csak vázlataiban lehet ismertetni. A megmért gyermekek életkora 3—15 év. Az eredmények röviden a következők: 1. A fiúk testmagassága a 6., 7., 8. években növekedik erősen, kevés emelkedés van a 9—12. években, míg a 13., 14. és 15. években, tehát a pubertás idején ismét hatalmas emelkedés látható. 2. A lányok magasságbeli növekedése legerősebb a 8. és 9. évükben, azután lassubb fejlődés következik, míg a 11., 12. évükben ismét gyors a növekedésük. 3. A testsúly a fiúknál a 13., 14. és 15. években mutat hatalmas emelkedést, a lányoknál pedig a 11. évben, tehát mindkét nemnél a testmagasság emelkedésének idejével esik ez össze. 4. A testi fejlődés a 4—7 éves korban egyenlő a fiúk és lányok közt, a 7. év betöltése után azonban a lányok fejlődése általában a fiúké mögött marad, a 12. évben hatalmasabb a lányok fejlődése, a 15. évtől kezdve pedig megint a fiúké. A teljes kifejlődést a lányok korábban érik el, mint a fiúk. 5. Ha a Shimonoseki-beli gyerekek fejlődését az európai vagy amerikai gyerekek fejlődésével összevetjük, azt találjuk, hogy általában minden életkorban hátrább vannak ezeknél. Azonban a többi japán gyerek fejlődésével összevetve ezen eredményeket, azt találjuk, hogy csak az iskolázás első éveiben vannak hátrányban, a többi életkorban túlszárnyalják őket úgy testmagasságban, mint súlyban, csak a mellkas és váll szélessége fejlődött ki a Shimonoseki-beli gyerekeknél kevésbé.

Az iskolásgyermek szegényérzete. (Jido Kenkyu, 1912. 9. szám. Tokio.) *Yoshida A. dr.* 418 iskolásgyermeknek tette föl a kérdést: *Vajjon szegyyelte-e magát? És miért?* A 418 gyermek közül 340 tudott válaszolni, a többi valószínűleg még nem ismeri a szegény érzelmét. A feleletet adó gyermekek közt az elemi iskola 6. osztályából és az esti iskolából voltak tanulók. A begyűlt adatok azt mutatják, hogy a kisebb gyermekeknél a szegényérzet oka leginkább valamely *dorgálás*, vagy *a test meztelensége*. Magasabb osztályokban már ritkább a dorgálásból származó szegény, ehelyett gyakran éreznek szegényt az *önvizsgáláskor*, vagy *ha várakozásukban csalódnak*, vagy *ha ellenük rosszat tesznek*. A szegény gyerekek szegényérzete különbözik a többiekétől abban, hogy valami különös ok idézi ezt náluk többnyire föl. Vannak például köztük olyanok, akik köszönéskor, évéskor stb. alkalommal éreznek szegényt.

Az író szerint ez eredményeknek pedagógiai értéke következőkben van: *a/* A szegényérzet okai között első helyet foglal el a dorgálás, még pedig azért, mert a gyermekeknek hiányzik a képességük, hogy önmaguknak tegyenek szemrehányást s az erkölcsi belátásuk épen ilyen módon, hogy a gyermek fölött álló személy mutat rá a hibájára, fejleszthető.

b/ A becsületérzés kifejlődése attól a társadalomtól függ, amelyben a gyermek felnő, ezért kell öterkölsőséggel körülvenni.

c/ Bizonyos körülmények felkeltik a gyermekben a szegényérzetet. Fontos, hogy ily körülmények között felkeltsük a gyermekben a *helyes szegény- és becsületérzetet*.

d/ A különböző életviszonyok között mindig a gyermek szellemi fejlettségének fokához mérje a nevelő a felvilágosításait, mert különben erkölcsi nevelésének nem lesz eredménye.

Bors Jolán.

A kinematográf az iskolában és oktatásban. Zeitschrift für Jugenderziehung, Gemeinnützigkeit und Volkswohlfahrt. I. évfolyam 5. sz. november, 1910. *Irta Lemke Hermann* iskolaigazgató.

Csak világos képzetek biztosítják az oktatás eredményét és ezeket szemléltetéssel szerezhetjük meg, amelyek Pestalozzi szerint minden ismeret föltétlen alapjai.

A legszélesebb körben elterjedt alakja a szemléltetésnek a képek szemléltetése. Ez a módszer nem rossz, mert, hála a kiváló művészek buzgó munkájának, mintaszerű szemléltető anyag áll rendelkezésünkre, amely anyag esztétikai szempontból is eleget tesz minden követelésnek. De a másolatok igen drágák és csak kevés

iskola képes jó szemléltető képekből nagyobb gyűjteményt beszerezni. Így a skioptikon aránylag könnyen hódította meg az iskolákat, mert a diapozitívok sokkal olcsóbbak, mint a képek. De a szemléltetésnek ez a módja is tökéletlen még, mert a diapozitív a tárgyat csak egy helyzetben mutatja, pl. a bányászt, amint a követ fúrja, de nem a folyamatos tevékenységet. Ha a tanuló pl. a bányászatról világos képetet akarna szerezni, egész képsorozatot kellene megszemlélnie, és ez a figyelmét kifárasztaná és érdeklődését tönkretenné. A modern pedagógia olyan szemléltető eszközt szerzett az iskolának, amely az előbb említett hátrányokat megszüntette és ez a kinematográf. Az iskola ezen új szemléltető eszköze azonban csak ott alkalmazható, ahol valamely *mozgást* akarunk bemutatni, tehát a szemléltető képek használatát nem semmisíti meg, mert ezekre nagy szükségünk van, ha hosszabb, állandó, nyugodt megfigyelés kívánatos.

A kinematográfot a legtöbb tantárgynál alkalmazhatjuk. Ép oly jól tudjuk a földrajznál, mint a természetrajznál használni, sőt az etikai tárgyaknál is hozzá fog járulni a gyermekek kedélyének mélyítéséhez. A szerző azonban hibásnak tartaná a kinematográfot minden tárgynál és minden órában alkalmazni, vagyis mint *általános* eszközt tekinteni.

A kinematográf iskolai használata nagy haladást jelent a pedagógia egyik főcélja, a gyermek önállóságának kifejlesztése felé. Az eddigi tanítás, amikor a gyermek a tanító *szóbeli* előadását adta vissza, kevésbé járult ezen alapelv érvényesítéséhez. A kinematográf alkalmazásakor a gyermek átéli az utazást, látja az állatokat természetes környezetükben és mindezt önállóan fogja szavakba foglalni. A film kezelését a tanításban a következőkben állapítja meg a szerző:

a/ A film szemléltetése mindenekelőtt esztétikai szempontból. Minthogy a legtöbb film művészi felfogással készült és a művészi érzéket a tanulóknál minél jobban ki kell fejlesztenünk, szükséges, hogy először a filmet mint művészi alkotást hagyjuk a gyermekekre hatni és ezek után térjünk rá

b/ a film szemléltetésére oktatási szempontból: vagyis a film első bemutatása után figyelmeztessük a gyermeket, hogy el kell majd mondania, amit lát és akkor másodszor is bemutatjuk a filmet.

c/ A képzetek világossá tétele a tanító által. Előfordul ugyanis, hogy egyes dolgokat hibásan fogtak föl a tanulók vagy néhány eljárást nem értettek meg. Itt szükséges, hogy a tanító a bemutatottakat megmagyarázza, vagyis a képzeteket világossá tegye;

d/ ezután szükséges, hogy a tanulók a filmet újra megszem-

léljék és így az ujonnan szerzett képzeteket a már meglévőkkel összehasonlítsák és közös képzetté olvasszák össze;

e/ az egészet még egyszer összefüggően elmondják. Amennyire lehetséges, hagyja a tanító a filmnek a gyermekekre gyakorolt közvetlen hatását érvényesülni és a saját egyéni oktatását a minimumra csökkenteni;

f/ az elmondottakat fogalmazásra használjuk föl.

A gyermek önállóságra való nevelése, önálló megfigyelésre és fölfogásra való szoktatása és a művészi érzék kifejlesztése kell, hogy minden tanítás célja legyen s mint látjuk, a kinematográf mindezeket előmozdítja.

A rajztanításban a film használata természetesen más cél szolgálatában áll. Ha pl. egy szaladó nyúl rajzolásával foglalkoznak a gyermekek egy kitömött model után, akkor a kinematografikus bemutatás arra fog törekedni, hogy a model helyzetét, állását érthetővé tegye.

Az a kérdés most, milyen költséges az új szemléltető eszköz az iskolákra nézve?

Egy kinematográf beszerzése egyszerű kiadás; iskolában használható készülék ára 150—500 márka. A film méterenként 1 márka és a film rendszeren 80—160 m. hosszú, tehát egy film 80—160 márka. Egy iskolában egy filmet nem használnak el, azért az iskolák szövetségre léphetnének és akkor a használatban levő filmeket körözni lehetne. Ha egy film, amely 160 M.-ba kerül, 32 iskolának szolgál szemléltető eszközzel, akkor egy iskola 5 M.-t fizet. Szerző indítványozza, hogy Németországban, Berlinben egy hivatalos központot kellene létesíteni, amely mindazon filmeket összegyűjtené, kiválogatná, amelyek a tanításban használhatók. Ennek a központnak állandó összeköttetésben kellene állnia a filmgyárakkal és az új és használható filmek jegyzékét az iskoláknak rendszeresen megküldenie. Szerző bebizonyította, hogy a központ az ilyen kölcsönzésekkel nemcsak visszakapja a film árát, hanem még fölös összeg is begyűl, tehát a vállalat igen életrevaló lenne.

Jánosi Margit.

GYERMEKTANULMÁNYI MOZGALMAK

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság működése az 1911. évben.

— Titkári jelentés. —

A M. Gyt. T. VI. közgyűlésén, 1912. április 28-án előterjesztette
Ballai Károly, titkár.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaságnak egy külsőleg igen mozgalmas, belső értékekben fölötté gazdag egyesületi éve folyt le 1911-ben. Ez az év kevésbé az extenzív terjeszkedés éve volt, mint a belső megerősödésé. Az egész vonalon, Társaságunk minden szervében tartalmas tevékenységet fejtettünk ki. Nagyjelentőségű folyamat ez, különösen olyan egyesülésnél, amely hivatása kezdetén állván, még mindig az alapozás munkáját végzi s a kulturális javak fejlesztését tűzte ki céljául. Mert minden egyesülésnek éppen a belső tartalom adja meg létének feltételeit, fejlődésének lehetőségeit. És ennek a belső, produktív munkának mi lett az eredménye? Az, hogy ma a gyermektanulmány nemcsak a pedagógiai körökben, hanem az orvosi s a jogi gyakorlatban is elismert tényező, az eredményes tevékenységet biztosító alap. S hogy ezt a nagyon becses eredményt elértük, abban társaságunknak kezdő és vezető szerepe s érdeme van.

Szaksztályok.

Az elmúlt évben, alapszabályaink határozmányai szerint szaksztályaink újra alakultak. Vezetésükben csak annyiban történt változás, hogy az adatgyűjtő szaksztály elnöke Nagy László helyett *Nógrády* László dr. lett. Működésüket az álabbiakban vizsgáljuk.

1. Az *adatgyűjtő-szaksztály* megalakulása alkalmával munka-programmját is megállapította. És pedig kimondotta annak szükségességét, hogy az ezután következő adatgyűjtésekbe a kisded-

nevelők is bevonassanak. Mivel az iskolák részére kibocsátott kérdőívek s az adatgyűjtéseknek az iskolában divó módját az óvodában alkalmazni nem lehet, számukra külön kérdőíveket szerkesztenek.

Azután elhatározták, hogy adatokat gyűjtenek

a) a gyermekek történeti személyek iránt tanúsított érdeklődéséről;

b) a gyermekek képzeletéről;

c) összegyűjtik a gyermekkori emlékeket egészen a gyermek 18 éves koráig;

d) tanulmányozni fogják a mese hatását a gyermekre, s végül

e) a gyermekek gyűjtő-szenvedélyét.

Mіндеzen tételek ezidőszent az előkészítés s próbagyűjtés stádiumában vannak.

Az elmúlt évben a már megkezdett adatgyűjtéseket folytatták, u. m. a gyermek esztétikai érdeklődéséről, egyéniségéről, s tetemesen megsaporodtak a meglévő adataink.

Új kérdés a gyermek *játszó ösztönének motivumait* kutató kérdés volt: Mit szeretsz játszani s miért? Ez az adatgyűjtés a 3—21 éves korban szintén országosan folyt s a hitezret meghaladó adatot *Nógrády László dr.* dolgozta fel.

2. A *kísérleti szakosztály* az eddig felgyűlt adatait jórészt feldolgozta s ez évben ismét új munkához fogott. Témájuk az, vajjon a gyermek emlékezetét a kellemes, vagy kellemetlen érzelmi benyomások erősítik, vagy gyengítik. Nagyon fontos probléma ez. A vizsgálat részleteinek megállapítása folyamatban van.

3. A *pedagógiai szakosztály*. Szakosztályaink legfiatalabbika, a pedagógiai szakosztály ez évben kezdte meg működését a fővárosi pedagógusok élénk részvételével és érdeklődése mellett. Érthető ezen szakosztályunk működése felé irányuló figyelem, mert hiszen a pedagógiai szakosztály feladata, hogy a gyermektanulmányi kutatások eredményeit hasznosítsa s pedagógiai eszményeinknek megvalósítására törekedjék.

Első munkája a tanulók *értelmiségi vizsgálata* volt a Binet-Simon-módszere szerint, mely vizsgálatba a Pedagógiai Szemináriumban tartott előadásai kapcsán *Nagy László* vezette be fővárosunk számos pedagógusát. E kísérletekkel a pedagógiai szakosztály munkássága is megindult s reméljük, hogy tevékenysége a maga teljességében az ősszel fog kibontakozni.

Nyilvános gyermektanulmányi értekezleteink.

Nyilvános gyermektanulmányi értekezleteink színvonalát is törekedtünk emelni s az elmúlt évben is állandóan nagy közönség hallgatta s majdnem mindegyikét mélyenjáró eszmecsere követte.

Értekezleteink tárgyai a következők voltak:

1911. novemberben *Répay Dániel* beszámolt az I. nemzetközi gyermektanulmányi kongresszus s kiállításról s ugyanakkor *Dósainé-Révész Margit dr.* «A jellemileg hibásan fejlett gyermekekről» értekezett.

Ugyanezen év decemberében *Nógrády László dr.* «A gyermek és a játék» címen számolt be a játékmotivumokról való országos adatgyűjtésről.

A folyó évi januárban *Guttenberg Pál* «Az alkotó munkára való nevelésről», február havában *Szász Irén* «A gyermek képzeletéről», márciusban *Fürj Pál* «A gyengetehetségű gyermek emlékezetéről», s végül áprilisban *Szilágyi A. Károly dr.* «A gyermekbíró és a tanító» címen tartottak előadásokat.

Gyermektanulmányi tanfolyamok.

A múlt évben örvendetes jelenség volt az, hogy eddig Társaságunk által rendezett gyermektanulmányi tanfolyamok szükségességét mind a hatóságok, mind az egyesületek annyira szükségesnek tartották, hogy ilyeneket Társaságunk bevonásával szerveztek.

Így az 1911. év július havában a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a hódmezővásárhelyi állami óvónőképző-intézetben továbbképző tanfolyamot rendezett, melynek tárgyai közé a gyermektanulmány is fel volt véve. Előadója *Ballai Károly* volt.

Ugyanezen időben Szikszón a Bethánia szeretetházban alkalmazott pedagógusok részére a Szociális Misszió-Társulat gyógy-pedagógiai és gyermektanulmányi tanfolyamot rendezett. Előadó *Vértes O. József dr.* volt.

Végül a székesfőváros által tanítóinak továbbművelése céljából szervezett Pedagógiai Szemináriumban állandó tanfolyamként van fölvéve a gyermektanulmány, melynek keretében ez év első ciklusában *Nagy László* tartotta nagyhatású előadásait «Bevezetés a gyermektanulmányba» címen, s *Ranschburg Pál dr.* egyetemi magántanár «A gyermekkor fiziológiai és patológiai lélektaná»-ról még most is folyó előadásait nagy érdeklődéssel hallgatják.

Mind a három helyen állandó figyelemmel kísérték az előadásokat s a gyermektanulmánynak a tanulni vágyó pedagógusok közül számosan hívei lettek.

A Gyermek és a mult évi gyermektanulmányi irodalom.

Társaságunk sokoldaluan igénybevett szerény anyagi ereje következtében az elmúlt évben csak kéthavonként jelenhetett meg folyóiratunk. Ha a Társaságnak nem sikerül módot találni, hogy folyóiratának terjedelmét tetemesen bővíthesse, az a tény, hogy jelenlegi terjedelmében az örvendetesen föllendült gyermektanulmányi irodalmat nem képes befogadni, nagy bajnak lehet a szülőoka. Ugyanis míg Társaságunk többi szervének intenzív munkássága, vidéki fiókköreink fellendült szellemi élete s tagjaink buzgó agitációja folytán folyton szélesbedik a megmunkált terület, addig mindezeket egymással összekapcsoló szervünk, *A Gyermek* ezen természetes fejlődéssel anyagi eszközeink elégtelensége miatt lépést tartani nem tud.

A legközelebbi s legfontosabb teendőknek tehát azt tartjuk, hogy folyóiratunk előfizetőinek számát növeljük. Kívánatos, hogy iskoláink s kisdednevelő-intézeteink minél számosabban rendelnek meg folyóiratunkat s főképpen az, hogy a közoktatásügyi miniszterium ezt lehetővé tenné, vagy mint Budapest székesfőváros tanácsa is tette, összes iskolája és kisdednevelő-intézete számára rendelje meg ezen általánosan magas színvonalon állónak elismert lapunkat. Addig is, míg ez meg fog történni, kérjük tisztelt tagjainkat, hogy saját hatáskörükben tegyenek meg mindent, hogy előfizetőink száma szaporodjék.

Folyóiratunk szerkesztésénél, mint eddig is, féltő gonddal őrködünk annak magas színvonalá fölött. Meglévő rovatainkat, amennyire a korlátolt terjedelem engedte, fejleszteni törekedtünk s a mindinkább fokozódó külföldi érdeklődésre való tekintettel különösen szükséges volt a német és francia mellékletek fejlesztése. Egy gyakorlati irányú «Tanácskozó» című rovatot is nyitottunk azzal a célzattal, hogy abban a gyermeki élet egyes megnyilvánuló rendkívüli jelenségeiről felvilágosítással szolgáljunk mind a szülőknek, mind a hivatásos pedagógusoknak.

Folyóiratunkkal kapcsolatban megemlékezünk a mult évi gyermektanulmányi irodalomról.

Örvendetesen tapasztaljuk, hogy a hazai pedagógiai irányú lapokból, folyóiratokból alig jelenik meg szám, amelyik ne tartalmazna gyermektanulmányi cikkeket s Társaságunk működéséről értesítéseket és elismerő sorokat. A sok közül különösen ki kell emelnünk a *Néptanítók Lapját*, melynek minden száma tartalmaz gyermektanulmányi, tudományos vagy agitáló cikket s a Kisdednevelők Országos Egyesületének folyóiratát, a *Kisdednevelést*, hol a gyermektanulmányt ismertető cikkek között több tanulmányt talál-

lunk, melyeknek szerzője a kisdedeknek gyermektanulmányi alapon nyugvó foglalkoztatási módot kísérel megállapítani.

A külföldi irodalomban, nevezetesen a németben két mű jelent meg, melyekhez Társaságunknak némi köze van. Ez *Ranschburg Pál dr.* «Kranke Gedächtnis» című munkája, melyben a kísérleti szakosztálynak az emlékezetre vonatkozó vizsgálatai is fel vannak dolgozva. A második *Nagy László*-nak «A gyermek érdeklődésének lélektana» című munkája, mely a Pedagógiai Monografiák között «Die Psychologie des kindlichen Interesses» címen jelent meg. Örömmel üdvözljük az illusztris szerzőket. Nagy Lászlót azért is, mert az ő művének német nyelven való megjelenése nagy horderejű, amennyiben ez a munka az első magyar gyermektanulmányi mű, amelyet németre átültettek.

Ebben az évben megjelent a *Füzetes Vállalat* első füzete *Ballai Károlytól* «A gyermektanulmányozás módszerei, különös figyelemmel a kisdedkorra» címen. Ezzel s a már korábban megjelent második számú füzettel a *Füzetes Vállalat* megindult s örömmel jelenthetjük, hogy füzeteink fogynak, sőt keresettek lettek.

A nagyobb könyvkiadó vállalkozásunk a *Gyermektanulmányi Könyvtár* közeledik a megvalósulás felé, amivel régi vágyunk fog beteljesedni. Míg a *Füzetes Vállalat* célja, hogy a folyóiratunkban terjedelme miatt nem közölhető önálló munkákat kiadhassuk, addig a *Gyermektanulmányi Könyvtárban* a nagyobb s irodalmi becsű hazai és külföldi munkákat óhajtjuk megjelentetni. Könyvtárunkra hivatás vár, mert könyvkiadóink gyermektanulmányi munkák kiadására nem hajlandók s így Társaságunk értékes munkásságának, kísérleteinek, adatgyűjtéseknek irodalmi feldolgozásait megjelentetni nincs remény, másrészt a nagyobb értékű külföldi műveknek magyar nyelven való kiadásához szintén nagy érdekek fűződnek. Ezen vállalatunk előfizetői szép számban vannak, mindazonáltal szükséges, hogy tisztelt tagjaink több figyelemre méltassák ezen vállalatunkat s előfizetőink számát szaporítani sziveskedjenek.

Vállalatainkkal kapcsolatban megemlítjük, hogy *Vértés O. József dr.*, a kísérleti szakosztály titkára, «*Pedagógiai pszichológiai könyvtár*» címen a gyermektanulmány pedagógiai vonatkozásait ismertető vállalatot indított, melyből eddig már két füzet jelent meg.

Fiókköreink működése.

Az elmúlt évben Társaságunknak újabb fiókköre nem alakult. Nem is törekedtünk új fiókkör szervezésére, inkább arra irányítottuk tevékenységünket, hogy fiókköreinket az egységes munkásság sineire vezessük, hogy annál hatékonyabban szolgálhassuk tudományos és gyakorlati törekvéseinket. Erre irányuló törekvéseink-

ben legelőször is az adminisztráció nehézségein óhajtottunk könnyíteni az egyöntetű munkásság és a pénzügy kezelése szempontjából. Evégből megalkottuk az *Ügyrendet* fiókköreink meghallgatásával s ez év elején életbe is léptettük. Reméljük, hogy üdvös hatása nem sokára mutatkozni fog. Azonkívül az ősszel, az eddigi szokáshoz hiven munkaprogrammot dolgoztunk ki s fiókköreink vezetőségének figyelmébe ajánlottuk.

Fiókköreink nagyobb része a kezdet nehézségein már túl van, sőt egyik-másik értékes munkát végez. Így:

1. *Nagyváradon* kiemelkedő mozzanat volt a rajz- és kézi-munka kiállítás, amelyet váradi fiókkörünk a Biharmegyei tanítóegyesülettel karöltve rendezett. Részt vettek adatgyűjtéseinkben s folytatták a jellemlapok vezetését.

2. *Pécsi* fiókkörünk szintén nagy munkakedvvel vezette be a jellemlapokat s igen szép gyermektanulmányi munkásságot fejt ki. Igen látogatottak nyilvános értekezleteik, melyek közül megemlíjtük: *Ember János* kir. tanfelügyelő előadását «A hazugságról és a gyermek hazugságáról»; *Futima Sarolta*ét «A lelki élet ritmusáról» s *Angyal Pál* egyet. tanárét «A gyermek tanuvallomásainak értékéről.»

3. *Nagybecskereki* fiókkörünk, mely mint a Torontál vármegyei közművelődési egyesület osztálya működik, az egész megyére kiterjeszkedő igen becses tevékenységet fejt ki. Így folytatja a jellemlapok vezetését s összesen mintegy 10.000 elemi iskolai s 4000 óvodai példányt küldtek szét a megyében. A gyermeki alkotásokat is összegyűjtik, részben a központi muzeum, részben egy ott létesítendő muzeum számára. Javasolták és kieszközölték egy kiegészítő osztály szervezését; szülői értekezleteket honosítottak meg s nyilvános értekezleteket tartanak igen változatos és tartalmas tárgyakkal.

4. A *szegedi* fiókkör, mely a múlt év elején alakult, szintén kivette részét a munkából. Gyűjtöttek adatokat a központ számára s de több tételről önállóan is gyűjtenek, így *Domokos Lászlóné* a gyermek esztétikai ítéleteinek fejlődéséről. Különösen fontos a jogi szakosztály működése, mely a fiatalok bűnösök előéletére, környezetére, öröklési, terheltségi körülményeire, ítélőképességére vonatkozólag statisztikai adatokat állítottak össze. Értekezleteket is tartottak, így *Szele Róbert* tanker. főigazgató «A szülők szerepe a nevelésben» s *Klug Péter* «A beszéd fejlődéséről.»

5. A *szepesi* fiókkörben még az alakulás s berendezkedés munkáját végzik. A terjesztésben nagy ambícióval *Halmos Andor* kir. tanfelügyelő működik, ki a vármegye több városában előadásokat tartott. A szepesi fiók helyi körök létesítésére törekszik. Ilyen helyi kör alakult Iglón *Gömöri Sándor* tanítóképző-intézeti igazgató vezetésével.

Külföldi vonatkozású ügyek.

A gyermektanulmány történetében korszakos év az elmúlt 1911. év. Ekkor volt ugyanis az *első nemzetközi gyermektanulmányi kongresszus*.

A nemzetközi gyermektanulmányi kongresszus eszméjét a VI. lélektani kongresszuson Genfben, 1909-ben vetették fel s a kongresszuson jelenlevő gyermektanulmányozók az eszmét magukévá tették s előbb ideiglenesen, majd véglegesen *Schuyten dr.-t* választották a nemzetközi bizottság elnökévé. Schuytennek és a szervezés nehéz munkájában fáradhatatlan társai *Decroly Ovid dr.-nak*, a kongresszus elnökének, *Joteyko Ilona dr. főtitkárnak* buzgó és lelkes munkája után ülhetett össze Brüsszelben, 1911. évi augusztus hó 12-én az *első nemzetközi gyermektanulmányi kongresszus*.

Társaságunk is bőségesen kivette részét a kongresszusnak mind előkészítésében és szervezésében, mind tudományos munkásságában. Megalakította a nemzetközi kongresszus előkészítő magyarországi bizottságát; tagokat gyűjtött a kongresszus részére, előadókat kért fel a központi végrehajtó bizottságtól kitűzött tételek kidolgozására s a kongresszuson való előadására; maga is kitűzött tételeket, melyeket a magyar gyermektanulmányozók részéről a kongresszus elé terjesztett s végül a Gyermektanulmányi Múzeum anyagából gyermektanulmányi kiállítást rendezett a kongresszussal kapcsolatban.

Társaságunk fáradozását nem remélt siker koronázta.

A kongresszuson 28 ország képviselőjében 450 gyermektanulmányozó jelent meg, köztük 22 magyar.

Mi, magyarok, összesen 15 előadással vettünk részt, melyek közül 3 referáló előadás volt, sőt a kongresszus tárgyalásait magyar előadóval kezdte, *Nagy Lászlóval*, ki «A gyermektanulmány tanítása a pedagógusoknak, orvosoknak s patronusoknak» címen tartotta meg rapportját. Kivüle *Ranschburg Pál dr.* és *Révész Géza dr.* tartottak referáló előadásokat. Társaságunk tagjai részéről bemutatott többi előadások szintén kiváló méltánylásban részesültek s nem egyet fontos vita követett.

Visszaemlékezve a brüsszeli első nemzetközi gyermektanulmányi kongresszusra, a legőszintébb tisztelettel és nagyrabecsülésel üdvözljük a kicsiny, de kulturális javakban rendkívül gazdag, szabad és művelt belga népet. Őket, a belgákat illeti meg a palma azért, hogy a gyermektanulmányozás legkiválóbb képviselőit s eddigi munkásságuk eredményeit legelőször összegyűjtötték s a

különböző törekvéseket meghatározott irányba terelték s ezzel a rendszeres gyermektanulmányozásnak s egyúttal az okszerű gyermeknevelésnek is világszerte útjait egyengették.

Bár a kongresszus naplója még nyomtatás alatt van, eredményeit pontosan megállapítani még nem lehet, mindamellett a kongresszus egyik legfontosabb határozata már is realizálva van, a Brüsszelben ősszel felállítandó s a gyermektanulmány művelésére szolgáló nemzetközi tudományos intézettel, a *Pedológiai Akadémiával*. Reánk nézve ez azért nevezetes, mert ennek alapja Nagy László összefoglaló előadásában előterjesztett s a kongresszus által elfogadott javaslatok.

A kongresszus óta különösen fokozódott társaságunknak a külfölddel való érintkezése. A nemzetközi érintkezést nagy mértékben megkönnyítette a Bund für Schulreform által ez évben kiadott *Forschung und Unterricht in der Jugendkunde* című füzet, mely a világ összes gyermektanulmányi intézeteit, folyóiratait s társaságait rendszeres összeállításban s köztük a magyarországiakat igen behatóan ismerteti. E munkához Magyarország részéről Répay Dániel tanítóképző tanár, társaságunk titkára, volt szíves az adatok összeállítását végezni.

Még a kongresszust megelőzőleg az oroszok részéről nyilvánított érdeklődés a hazai gyermektanulmányozás iránt erős szálakkal szövődött tovább a kongresszus után. Beható ismertetést kértek mind a társaságról és intézményeiről, mind a magyar pedagógiai mozgalmakról, melyet nemcsak az orosz Kísérleti Pedagógiai Társaság közlönyében, hanem külön is kiadni szándékoznak. Ezen munkálatot Répay Dániel tikár orosz nyelven készítette el.

Meg kell még itt emlékeznünk arról is, hogy Európának egyik legrégebb s egyik legtekintélyesebb gyermektanulmányi társasága, az *Allgemeen Paedologisch Gezelschap* ez évi január hó 21-én ünnepelte alapításának tizedik évfordulóját, mely alkalomra társaságunkat is meghívták. Társaságunk elnöke és ügyvivő alelnöke táviratilag fejezték ki társaságunk elismerő és testvéries üdvözlét. A flamand társaság erre magyar nyelvű válaszban rendkívül meleg hangon válaszolt.

Kiváló szolgálatot tett társaságunk munkásságának a külföldön való ismertetésével Dánielné Lamács Lujza fővárosi tanítónő, társaságunk jegyzője, ki mult év október havában sorozatos előadást tartott Stockholmban, majd ez év elején Krisztiániában Magyarország népművészetéről, irodalmáról és pedagógiai mozgalmairól, különösen pedig a magyar gyermektanulmányozásról. A magyar gyermektanulmányozást és kísérleti lélektant mind a svéd, mind a norvég egyetemi és pedagógiai körökben ismertette.

Általában az északi népek előtt oly alaposan tárta fel Magyarország kulturális, tudományos és művészeti haladását, hogy ezen országok lapjai soha oly komolyan és lelkesen nem irtak hazánkról, mint Dánielné működése után. Társaságunk üdvözlétét és köszönetét küldjük a jelenleg is a norvégek között időző fáradhatatlan apostolának, a magyarságnak.

Gyermektanulmányi Múzeum.

A Gyermektanulmányi Múzeum fölvatása óta eltelt egy esztendő két mozzanat tette nevezetessé. Első a fejlődését elősegítő új elhelyezése; a második bemutatkozása külföldön és hatása.

Múzeumunkról szóló jelentésünket nem kezdhethük meg anélkül, hogy röviden vissza ne térjünk a felavatás külső körülményeire.

Hogy Múzeumunk mennyire életképes, azt megmutatta az a rövid idő, amely alatt létrejött, az az országos nagyarányú munkásság, amellyel anyagát összegyűjtöttük s meglátszott ünnepélyes felavatásán, amelyen nemcsak társadalmi és tudományos életünk számos kiválósága, nemcsak a testvérintézmények képviselői vettek részt, hanem Budapest székesfőváros tanácsa is képviseltette magát *Festetich Géza* gróf, akkori tanügyi tanácsnok úrral és a vallás- és közoktatásügyi miniszter Úr önegyméltósága személyét *Náray-Szabó Sándor* dr. államtitkár úr képviselte. Nem mulaszthatjuk el, hogy ezen fölemelő ünnepség első évfordulóján, mikor emlékeztünkbe idézzük az akkor hallott lelkes, buzdító és elismerő szavakat, mind a miniszter Úr önegyméltóságának, mind székesfővárosunk érdemes tanácsának és illusztris képviselőinek, valamint a többi társulatok, intézmények és egyesek részéről megnyilatkozó velünkérzésért mélyen érzett hálás köszönetünket ne nyilvánítsuk.

Előző helyiségünk, melyet a Társadalmi Múzeum igazgatója, *Szántó Menyhért* dr. úr volt kegyes átengedni, kicsiny s fejlődni akaró Muzeumunknak nem volt kedvező. Már a megnyitáskor szűknek bizonyult. Azt a zsufoltságot látva, már akkor a helyszínén felajánlotta *Festetich Géza* gróf a főváros támogatását mind az elhelyezésre, mind az anyagi támogatásra nézve. Később, mikor az konkrét formában megismételtetett, tudván azokat a nehézségeket, amelyekkel maga a Társadalmi Múzeum is küzd, az ajánlatot köszönettel elfogadtuk s ezzel azt a logikai kapcsolatot, amely Múzeumunkat a Társadalmi Múzeummal összekötötte, szétbontani

kényszerültünk s ez év elején elfoglaltuk a Mária Terézia téri iskolaépületben Múzeumunk céljaira engedélyezett helyiségeket. A főváros tanácsa azonban nemcsak nagyobb, megfelelőbb helyiséget nyújtott, hanem múzeumi berendezéseinket négyezer koronát meghaladó értékben ki is egészítette. Csak a főváros tanácsának támogatásával volt lehetséges, hogy ma, mikor a Gyermektanulmányi Múzeum új helyiségeit a nyilvánosságnak megnyitjuk, nemcsak terjedelemben, hanem tartalomban is ily nagy fejlődést mutassunk.

Megragadjuk az alkalmat, hogy e helyütt hálásan megemlékezzünk azokról, akik bennünket jóindulatú pártfogásukkal támogattak. Így elsősorban a székesfőváros tanácsáról és *Festetich Géza* gróf és *Déry Ferenc* dr. tanácsos urakról, *Weszely Ödön* dr. urról, mint akik állandóan figyelemmel és támogató barátsággal segítették Múzeumunkat, továbbá *Kabdebo Gyula*, székesfővárosi műszaki tanácsos és *Almási Balogh Loránt* műépítész-tanár urakról, akik a megfelelő berendezés elkészítésében voltak szívesek jóakarattal segítségünkre lenni. Meg kell még emlékezni *Mihály Géza* urról, aki azt a szekrény-modelt tervezte, amely után Múzeumunk szekrényeit az anyagnak megfelelően tervezhettük s aki azokat elkészítette, mert ő nagyon sokkal tovább ment ezen munkájában mint amennyire kötelezve volt.

A Társadalmi Múzeum igazgatójának, *Szántó Menyhért* dr. urnak újra kifejezzük köszönetünket, amelyet vele szemben mindig táplálni fogjuk, mert az ő támogatásával sikerült bár szűk keretekben is a Gyermektanulmányi Múzeum eszméjét megtestesíteni.

Az új elhelyezkedés mellett igen munkás és eredményes tevékenységet fejtettünk ki.

Különösen nagy ambícióval készültünk az első nemzetközi gyermektanulmányi kongresszussal egyidejűleg rendezett gyermektanulmányi kiállításra. Éreztük annak a pillanatnak nemcsak horderejét, de nehézségeit is, amikor a kongresszus elnökségének meghívására elhatároztuk, hogy Múzeumunkat természetben bemutatjuk a kongresszusra összesereglett kiváló gyermektanulmányozóknak. A jól teljesített munkával járó örömmel és büszkeséggel jelenthetjük, hogy e feladatnak a legteljesebb mértékben eredményesen és sikerrel feleltünk meg. Bár gyűjteményeink közül csak azokat vihettük olyan hosszú utra, amelyeknek épsége kevésbé volt veszélyeztetve s így nagyon sok értékes anyagot idehaza hagyni kényszerültünk, mindamellett Múzeumunkról oly sokoldalú s tárgyaink számánál fogva oly alapos képet nyújthattunk, amely nemcsak hogy állandó és meglehetősen érdeklődés tárgya volt, hanem amelyről komoly s kitüntető elismeréssel nyilatkoztak.

A külsőségekből kiemeljük azt, hogy egyedül a Gyermek-

tanulmányi Múzeumnak volt Brüsszelben önálló s külön teremben elhelyezett kiállítása, míg a többiek egy egységes kiállításban vehettek csak részt.

Nagyon becsesek azok a megkeresések, amelyek Múzeumunk mélyebb és serkentő hatásáról tesznek tanúságot. Ezek közül kiemeljük *Prüfer* János dr. lipcsei professzor megkeresését, amelyben Múzeumunk részletes leírását, főképpen pedig azoknak az elveknek ismertetését kérte, amelyek alapján mi a pedagógiai osztályt szerveztük. Ezen adatokra szüksége van, mert mint írta, a lipcsei női főiskolában neveléstani múzeum felállításánál akarja felhasználni. Egy másik megkeresés oly országból származik, ahová csak az ősmagyarok portyáztak hadi dicsőségért, de kulturális hatást eddig csak a Gyermektanulmányi Múzeum tudott kifejtetni. Barcelonában, Spanyolország egyik legműveltebb városában Gyermektanulmányi Múzeumot létesítettek a mi munkálataink alapján. S amidőn ezt annak egyik alapítója, *Bembo* Miksa tanár tudomásunkra hozta, kérte, hogy továbbra is szolgáltatassunk adatokat nekik, amelyeket ők, amint írta, a spanyol kultúra javára töreksenek hasznosítani. Mi természetesen, minden esetben a legnagyobb készséggel állottunk rendelkezésükre.

Ez évben is több külföldi látogatója volt Múzeumunknak. A Német Fröbel Szövetség közlönyének szerkesztője s a porosz állami Kindergärtnerinen Seminar igazgatója, *Pappenheim* Gertrud egy más igazgatónővel, majd később *Richter* Klára a berlini Pestalozzi Fröbelház igazgatónője egy tanárnővel Berlinből jöttek a Gyermektanulmányi Múzeumot s főképpen annak gyakorlati hatását tanulmányozni. Mi örömmel fogadtuk őket s kérésükre készséggel eszközöltük ki, hogy ők Budapesten a székesfőváros kisdudnevelő-intézetét is behatóan tanulmányozhassák. A tanács készséggel hozzájárult az előterjesztett kérelemhez s több kiváló látogató óvónőt rendelt melléjük, akik elismerésre méltó igyekezettel fáradoztak, hogy a messze külföldről jött kiváló pedagógusok a legalaposabban tájékozódhassanak az itteni pedagógiai viszonyokról. Örömünkre szolgál, hogy az idegenek a legőszintébb elismeréssel, csodálattal s gazdag tapasztalatokkal távoztak körünkből.

Meg kell még emlékeznünk az április 16—19-ig lezajlott VI. német kísérleti lélektani kongresszusról. A kongresszussal kapcsolatban a berlini «Alkalmazott lélektani intézet» kiállítást szervezett, melyre Múzeumukat is meghívta. Múzeumunk tetemes anyaggal részt is vett a kiállításon, hol szintén a legnagyobb elismeréssel találkozott. Mi sem bizonyítja jobban azt az értékes hatást mint az, hogy a kiállításból folyólag a porosz kir. tudományegyetem lélektani-intézeté és az alkalmazott lélektani intézet összeköttetés létesítésére

kértek fel bennünket s Oroszországból nagyon becses gyűjteményeket ajánlottak fel Múzeumunk számára.

Dacára, hogy sok időt s energiát emésztett fel a külföldi kiállítások előkészítése, mégse maradt hátra a belső fejlesztés s a további gyűjtés.

Ebben az évben nemcsak hogy Múzeumunknak az alapításkor kontemplált kereteit betöltöttük, hanem egy új osztály szervezésével azt tágitottuk is. Így az elmúlt év őszén szervezett pedagógiai osztállyal teljes lett Múzeumunk osztályainak száma. Azonban idén megalkottuk az ipari osztályt, amelyben az ipari uton előállított játékeszközökből, amelyek a gyermekeknek mind alkalmazhatóságuknál, mind kidolgozásuk higiénikus voltánál, szoliditásánál és művésziességénél fogva ajánlhatók, mintagyűjteményt állítunk össze. E mintagyűjtemények célja pedig az, hogy az előbbi szempontokból kiválogatott játékeszközökből mintákat mutassunk a szülőknek, a szakembereknek. Ezen legújabb osztályunkat, mint csoportot a pedagógiai osztályban terveztük elhelyezni, de ezen osztálynak a fejlődésnek oly feltételei vannak meg, hogy előbb-utóbb ügyis önállósítani kellett volna.

Azonkívül folytattuk a gyűjtést szerte az országban azzal a kettős céllal, hogy a már bevont területet kiaknázzuk s másodszor új területeket szerezzünk. Kiemeljük nagy arányainál fogva azt a gyűjtést, amely *Follért Károly* urnak, a magyar kir. posta, távirda és távbeszélő vezérigazgatójának kezdeményezésére az ország mintegy 5000 postahivatalának körzetében számos postamester végez. E gyűjtésben a főszűrt Múzeumunk néprajzi vonatkozású tárgyainak összegyűjtésére fektettük s már is igen értékes tárgyakat kaptunk. Óméltóságának ebben, de sok másban is nyilvánított kegyes támogatásáért hálás köszönettel adózunk.

A már gyűjtöttek kiegészítésére, de új anyagot is számos gyűjtőtől kaptunk. Így köszönettel tartozunk és mondunk: *Takácsné Berényi Ilona* (Óverbász), ifj. *Gulyás János* (Gyula), *Kerényi Rezső* (Ujszentgyörgy), *Szász Irén* (Budapest), *Gencsy Ferenc* (Korondpálpatak, Udvarhely), *Köszegi Gyula* (Kolozsvár), *Kühn Ernő* (Iklód, Pest), *Münster Emilné* (Bocsár), *Binder Lotti* (Medgyes), *Reisz József* (Bácsujlak), *Nagy Antónia*, *Stelly Gizella*, *Kollarits Rózsi*, *Büsfy Jolán* (Budapest) urhölgyeknek illetőleg uraknak. Továbbá *Györgyi Kálmán* igazgató urnak, *Urhegyi Alajos* tanár urnak a pedagógiai osztály rajzanyagáért és az Iparművészeti Társulatnak, *Gerlits Sándor* árvaházi igazgató urnak és *Kertész Tódor* műiparos és kereskedő urnak az ipari osztály anyagának átengedéséért.

Külön kell megemlékeznünk Múzeumunknak gyakorlati határsáról, mely már is mutatkozik.

A kiseddévókban a munkaszerű foglalkoztatás eddig jobbára előmutató módszerrel történt. Azonban előmutató módszernek számos hátránya van, amely miatt a tömegfoglalkoztatásnál erőltetve, vontatottan lehet alkalmazni, ami a kised rapszódikus, csapongó lelki életével egyenes ellentétben van. A kised ösztönszerű alkotásainak összegyűjtésével, azokkal való behatóbb foglalkozás által a kised munkaszerű foglalkoztatásának helyesebb szempontjai alakultak ki. Nincsen alkalmunk, hogy részletesen ismertethessük a gyermektanulmányi alapon nyugvó, szabadon alkotó, az úgynevezett ösztönszerű módszert, csak röviden jellemezzük, hogy vele a kisednevelő csak a témát és a nyers anyagot adja a kisednek, miután mesével, vagy társalgással érdeklődést kellett a kisedben s némi tartalmat adott képzeletének, míg a kivített egészen a kisedre hagyja. Ez a foglalkozási mód örvendetesen terjed mind a fővárosban, mind az országban. S ezt a gyakorlati hatást kívánták a helyszínen tanulmányozni a már említett berlini pedagógusok, ami sikerült is nekik.

Megemlítjük még, hogy a legközelebbi jövőben a magyar gyermek faji sajátosságait feltüntető testi és szellemi adatok összegyűjtését kívánjuk előkészíteni és megkezdeni.

Tagok.

Meg kell emlékeznünk néhány személyi változásról.

Jablonkay Géza dr., ki Társaságunknak főnnállása óta egyik titkára volt, más oldalú elfoglaltságára való tekintettel megvált az eddig szeretettel és ügybuzgósággal viselt tisztségétől. Öszintén sajnáljuk távozását, de ígérését bírjuk, hogy viszonyainak kedvező változásával ismét felveszi munkásságának elszakadt fonálát.

Más két súlyosabb veszteség is érte az elmúlt évben Társaságunkat.

Pekri Pekár Károly dr. egyetemi magántanár, szerkesztőbizottsági tag s folyóiratunk legbuzgóbb munkatársa és *Schön József* fővárosi elemi iskolai igazgató s Társaságunk ellenőre elhunytak.

Pekri Pekár Károly dr. az esztétikai érzelmek fiziológiai alapon való magyarázatával s azzal a kísérletével, amellyel nem minden eredmény nélkül a magyar faji szépet akarta összeállítani, a tudományban maradandót alkotott. *Schön József* harmoniában és becsületes társadalmi tevékenységben lefolyt életével sok barátot és tisztelőt hagyott hátra.

Elhunytuk Társaságunknak veszteség, mit igaz érzelemmel fájlalunk. Emléküket kegyelettel fogjuk megőrizni!

A gyermektanulmányt mult év október 8-án váratlanul nagy veszteség érte. Akkor hunyt el *Binet* Alfréd, a kitünő francia pszichológus és gyermektanulmányozó abban a korban, amikor még alkotó erejének legszebb idejében volt, 54 éves korában.

Azt hisszük, fölösleges jellemeznünk munkásságát, valamenynyen ismerjük nagyságát s elméjének mélységét s fáradhatatlan tevékenységének értékességét hirdetik és megőrzik művei. Társaságunk is résztvett a gyászban s folyóiratunkban kegyeletes érzéssel emlékeztünk meg halálakor.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaságba a mult évi közgyűlés óta 173 új tag lépett be. Ezekkel együtt tagjaink száma 1063. A tagok száma nemek szerint következőképp oszlik meg:

497 férfi, 566 nő. Tagjaink közül Budapesten laknak 397-en, vidéken 666-an. Foglalkozás szerint következő a tagok megoszlása: egyetemi tanár van 8, középiskolai tanár 103, tanítóképző tanár 44, polgári iskolai tanár 46, elemi iskolai tanító 409, kiseddóvó 62, orvos 49, jogász 33, gyógyped. tanár 55, hivatalnok 50, egyéb foglalkozású 104.

Befejezés.

Ezekben adtuk elő az elmúlt év eseményeit.

Ma, Társaságunk főnnállásának tizedik évét kezdjük meg, mert Társaságunk első szervezetében 1903-ban kezdte meg működését. E tizedik év betöltése alkalmával kívánatos, hogy visszatekintve s visszaidézve a tiz év munkásságát, megállapíthassuk azt, ami értékeset alkottunk s a tiz évi tapasztalatok alapján irányt szabhasunk a jövő munkásságnak. Erre legalkalmasabbnak találta a választmány, hogy a jövő közgyűlés alkalmával, azzal kapcsolatosan megtartsuk *az első országos gyermektanulmányi kongresszust*. A fölmerült tervvel a választmány is foglalkozott s az ő határozata alapján bátor vagyok kérni a t. közgyűlést, hogy e kongresszus megtartásához hozzájárulni méltóztassék.

Magyar Gyermektanulmányi Kongresszus. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság választmánya 1912. jun. 10-én tartotta meg máj. 23-áról elmaradt ülését. A távollevő Teleki Sándor gróf elnök helyett *Nagy* László ügyvezető alelnök nyitotta meg az ülést. Örömmel jelenti, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1500 K-t adományozott a Gyermektanulmányi Múzeum céljaira, mely összeg tetemesen felülmúlja a tavaly utalványozott

600 K-t. A már elkészült költségvetés szerint a költségek kb. 1700 K-ra rúgnak. A választmány felterjeszti a Társaság köszönetét a miniszterhez. — Elnök jelenti továbbá, hogy a közgyűlésen tiszteletbeli tagokká választott külföldi tudósok meleg hangon köszönték meg Répay Dániel értesítése alapján hirül vett megválasztásukat.

Előterjeszti továbbá *Nógrády* László dr. számadását a Könyvkiadó Vállalat könyvtári alapjáról, melyet felülvizsgálás és jelentés végett Perényi József dr. pénztárosnak ad ki.

Azután áttér az elnök az ülés tulajdonképeni tárgyára, az *Országos Gyermektanulmányi Kongresszus* előkészítésére. Elmondja, hogy a választmány már határozott a kongresszus létesítéséről. Elnök szerint a kongresszus célja lesz hogy a kutatásokra és gyermektanulmányi mozgalmakra vonatkozó eredményeket koncentrálja, továbbá, hogy bemutassa a gyermektanulmány összefüggését a pedagógiával, gyermekvédelmi ügygel és a gyermek orvosi vizsgálatára vonatkozó kérdésekkel. Jelenti, hogy elvileg a közgyűlés is hozzájárult a dologhoz, a kivitelről a választmánynak kell gondoskodnia.

Gyulai Aladár dr. titkár felolvassa az elkészített tervezetet. A Társaság fennállásának 10. évében országos értekezletet hív össze *Első Magyar Országos Gyermektanulmányi Kongresszus* néven. Cél: a gyermektanulmányozás főbb tételeinek, követendő irányelveinek, tudományos eredményeinek megállapítása s a gyermeknevelésnek, oktatásnak és megóvásnak a gyermektanulmányozással szorosabban összefüggő aktuális kérdéseinek megvitatása. A kongresszus ideje husvét hetére van kitűzve. A tagok 5 K, a Társaság tagjai 3 K részvételi díjat fizetnek. A kongresszusról értesítő, esetleg napló fog kiadatni, melyet a tagok a befizetett díj fejében kapnak. A kongresszust *pszichológiai eszközkiállítással* fogjuk összekapcsolni. A tanácskozás egysége és az érdeklődés koncentrációja végett lehetőleg mellőzendő a szakosztályok alakítása. A választmány a kongresszus létesítésére előkészítő-bizottságot küld ki, mely alkalomszerűen előterjesztéseket tesz a választmánynak. Az előadások tárgyát és az előadók személyét illetőleg a jelentkezők számbavételével a bizottság határoz, összefoglaló előadásokra előadókat kér fel. A vidéki fiókkörök örömmel járultak hozzá a tervezethez és kérik a megvitatandó kérdések előzetes közlését.

Deutsch Ernő dr. a kongresszus célját nemcsak a gyermektanulmányozás előbbrevitelében, hanem a Társaság presztízsének emelésében is látja. Opportunitás szempontjából szeretné, ha a Társaság kapcsolatot keresne a gyermekvédelmi ügy faktoraival. Vagy legyen közös Gyermektanulmányi és Gyermekvédelmi Kon-

gresszus, vagy állítson fel a kongresszus kebelében külön gyermekvédelmi szakosztályt.

Eötvös Károly Lajos a gyermektanulmányozás tudományos működésére értékesebbnek vélné az önálló kongresszust. Külön gyermekvédelmi szakosztály felállítását nem tartja jónak. De azért keresni kell az érintkezést és fel lehet használni az alkalmat a kongresszussal kapcsolatban a gyermekvédelem eszközeinek kiállítására.

Vértes József dr. örömmel venné a gyermektanulmányozás praktikus térfoglalását s a gyermekvédelmi intézményekkel való kapcsolatát. Ajánlja ezt a kapcsolatot annyival inkább, mert ma már a Gyermekvédő Liga is belátta annak szükségességét, hogy gyermektanulmányozást vigyen be intézményeibe.

Az érintkezés keresésének szükségessége mellett nyilatkoznak még *Martin* Gyula és *Benedek* Ábrahám, kívánva, hogy a Gyermektanulmányi Társaság álljon a kongresszus élén, befogadva egyik szakosztályába a gyermekvédelmet is.

Répay Dániel és *Ballai* Károly véleménye szerint más társasággal való egyesülés mellett nem domborodna ki kellőképpen a gyermektanulmányi jelleg.

Deutsch Ernő dr. reflektál a vitára. Nem akar esetleg elnyomó tényezőket bevonni. De mint a gyakorlat embere, a gyermektanulmányozás értékét is csak a hasznosításban keresi. A kongresszus célja legyen a Társaság presztizsének emelése, értéke pedig a tudományos eredmények praktikus értékesítése.

Elnök nem lát nagy elvi eltéréseket. A kongresszusnak okvetlenül tisztáznia kell a határkérdéseket. Szóvá kell itt tenni a gyermektanulmányozás kérdését, helyét, határait, a gyermekvédelemmel való összefüggését! Van összefüggés a kettő közt; a gyermektanulmányozás, a tudományos, a gyermekvédelem a társadalmi részét csinálja egy dolognak. Hogy ez a tisztázás külön szakosztályban vagy az összesség előtt történik, ez nem lényeges részletkérdés.

Választmány elvileg kimondja ezen kérdések tisztázásának szükségességét, de szakosztályok kérdésében még nem dönt.

Azután fontos indítványt terjesztett elnök a választmány elé. Komoly mozgalom indult meg egy jövő évben rendezendő puerikulturális, főleg *gyermekkézimunka-kiállítás* érdekében. A kezdeményezők részben a Társaságra kívánják bízni ennek rendezését. A hivatás és kötelesség nagyon szép lenne, de elnök ajánlja, hogy a választmány csak olyan kikötéssel biztosítsa hozzájárulását, ha a Társaságot semmi anyagi áldozat nem terheli.

Martin Gyula ilyen módon előnyösnek véli az indítványt.

Répay Dániel, *Vértes* József dr. és *Martos* Ágostné azt kívánják, hogy a kiállítás gyermektanulmányi alapon épüljön fel, kívánják a kiállítási anyag gyermekpszichológiai elrendezését és ösztön-szerű munkák domináló súlyát.

Eötvös Károly Lajos azt mondja, hogy bár a gyermekmunka iskolai értékesítésében még kellő eredményeket felmutatni nem tudnak, a nyújtott anyagot és anyagi erőt felhasználva vállalhatja a Társaság a kiállítás vezetését és rendezését.

Elnök véleménye szerint az indítvány elutasítása avval a nagy kockázattal járna, hogy a kézimunka-ügy esetleg ferde irányba terelődne.

Választmány nem dönt végleg, de kimondja, hogy ilyen kiállítás létesítését a gyermeknevelés és oktatás reformja, sőt a gyermektanulmányozás propagálása és mélyítése érdekében szükségesnek és nagyon fontosnak tartja s nem idegenkedik attól, hogy bizonyos feltételek s biztosítékok mellett annak rendezésében közvetlenül részt vegyen.

Ezután a kongresszus *előkészítő-bizottságának* tagjait választották meg. Tagjai lettek: Nagy László, Ballai Károly, Répay Dániel, Gyulai Aladár, Nógrády László dr., Ranschburg Pál dr., Weszely Ödön dr., Perényi József dr., Vértes O. József dr., Berkes János, Martin Gyula, Benedek Ábrahám, Grósz Gyula dr., Deutsch Ernő dr., Szilágyi Artur Károly dr., Berecz Gyula, Biró Sándor, Révész Géza dr., Bardócz Pál, Eötvös Károly Lajos, Szász Irén, Martos Ágostné és Gröber Vilma.

Elnök megválasztott tagoknak jelentette ki az utolsó választmányi ülés óta jelentkezőket számszerint 8-at, kikkel a tagok száma 1071-re szaporodott.

Végül *Eötvös* Károly Lajos jelentette be köszönettel a Füzetes Vállalat szerkesztésének elvállalását és átvételét.

A budapesti pedagógiai szakosztály megalakulása. Társaságunk központi pedagógiai szakosztálya ez évi május hó 30-án a fővárosi Pedagógiai Szeminárium egyik előadó termében tartotta alakuló ülését. Az alakuló ülésen *Weszely Ödön dr.*, egyetemi m. tanár, elnöki megnyitó beszédében hosszabb előterjesztésben vázolta a pedagógiai szakosztály feladatait. Ma már, mondotta, a gyermektanulmánynak igen becses eredményei vannak, úgy hogy valóban megérett a pedagógiai szakosztály munkába állítása. A M. Gyt. T. pedagógiai szakosztályára nagy hivatás vár: a gyermektanulmányi kutatások eredményeinek a pedagógia elméletében és gyakorlatában való értékesítése, alkalmazása. Nem a meddő spekuláció az, amely új, jobb rendszerkhez vezet, a lényeges és a döntő annak

ismerete, vajjon a gyermek lelki fejlődése minő utat követ. A gyermektanulmány van hivatva a pedagógiának pozitív alapot adni, mert csak a gyermeki lélek fejlődésének ismerete által nyerünk pozitív adatokat, mint a természettudományokban is a megfigyelés és a kísérlet vezetett a törvények felismerésére. A természettudományok hatalmas fejlődését nem a dedukció, hanem magának a természetnek vizsgálata indította meg. Nekünk, pedagógusoknak, szintén nem lehet fő segédeszközünk a dedukció, hanem a gyermek életjelenségeinek beható vizsgálata. Ezen vizsgálatokból fognak folyni a pedagógiai szakosztály konkrét feladatai is. Igy pl. ha nem tudunk elbánni a makacs gyermekkel, forduljunk a gyermektanulmányhoz. Azonban ha a gyermektanulmány nem nyújtana elegendő adatot, akkor következik a pedagógiai szakosztály feladata, t. i. kutatni azt, vajjon mi itten a teendő? Nemcsak a hibák nyesegetésére, hanem az erények meghonosítására nézve is a gyermektanulmány fog helyes módokat nyújtani. Ezekután a következő három főirányban jelölte meg az elnök a pedagógiai szakosztály munkaprogramját.

1. Amít eddig a gyermektanulmányi vizsgálatok felszínre hoztak, ezeket mind a nevelés, mind a tanítás gyakorlatában használjuk fel. Lehetséges, sőt valószínű, hogy ezt már többen is megtették, de *a szakosztálynak ezt általánossá kell tenni a nevelés s oktatás minden ágában és intézményében.*

2. Gyermektanulmányi alapokon át kell alakítani a didaktikát és a metodikát. Ezen célból rendszeres kísérleteket kell végezni. A régiék állásfoglalása az iskolai kísérletekkel szemben ma már túlhaladott álláspont. *Mi pontosan megállapított cél érdekében meghatározott módszerekkel és eszközökkel kísérleteket fogunk végezni s ezzel mind a didaktika, mind a módszertan megjavításán tudatosan munkálkodni.*

3. *Foglalkozni fogunk az iskolák szervezetével.* Át kell formálnunk a gyermektanulmányi szempontok szerint az iskolák szervezetét. A régi filozófiai és politikai szempontoknak, amelyek az iskolaszervezésben eddig érvényesültek, nagyon kevés köze van a gyermekhez. Szükséges, hogy ezen a téren is az előbbiekkal kapcsolatosan történjék valami.

Ezen feladatok megoldására egyesülnünk kell. Csak a szervezett munkaközösségekkel lehet számbavehető eredményeket felmutatni. Hogy tudományos következtetést lehessen levonni, az adalékok nagy számára van szükségünk. Ezért munkásságunkat szigoruan tudományos alapon vidéki köreink pedagógiai osztályai-val együttesen kívánjuk folytatni. Sőt a nemzeti pedagógia csak úgy fog igazán kidomborodni, ha más népek pedagógiai törek-

véseivel vonatkozásba hozzuk, miért is törekedni fogunk bizonyos munkaközösséget létrehozni a külföld hasonló mozgalmaival.

A megnyitó után *Nagy László*, ügyvivő alelnök az elnökség nevében üdvözölte a megalakult szakosztályt s az elnök, által előterjesztett irányelveket örömmel magáévá tette. Ha ezt a programot — úgymond — keresztül viszi a szakosztály, akkor iskolaügyünk nagy jövőt ígérő reformját mozdította elő. Korunk társadalmi élete minduntalan újabb és újabb problémákat vet fel s dob a pedagógus elé. S ha helyüket a kulturális fejlődés tényezői között meg akarják tartani a pedagógusok, ezen eszmékkel foglalkozniok kell. Ma már a pedagógusnak is pozitív alapra kell munkásságát helyeznie s ezen törekvésében segítségére a gyermektanulmány siet. A pedagógusnak gyermektanulmányozással rendszeresen kell foglalkoznia s főképpen a gyermekektől maguktól kell adatokat gyűjteni. A megoldandó kérdések közül egynéhányat fölvet s a szakosztály munkaprogramjába való felvételét ajánlja. Így a gyermek makacosságának, hanyagságának és szorgalmának, valamint hazugságának testi és lelki okainak megállapítását. A didaktikai és módszertani kérdések közül ajánlja a tantárgyak iránti érdeklődés vizsgálatát. Továbbá foglalkozni kellene az alkotó tevékenységnek a tanításban való alkalmazásával, az egyéni jellemlapokkal, kisdetek alaki foglalkoztatásával stb. *Nemes Lipót* hozzászólása után az elnök összegezte a hallottakat s javaslatot tett az egyes tételék gyakorlati kivitelének módjaira nézve s június 8-ára kitűzte a *mozik ügyének*, a mozgófényképek gyakorlati s pedagógiai jelentőségének megbeszélését, melynek referálását *Nemes Lipót* tanító vállalta el.

(bk.)

A mozgószínházak és a gyermek. Ez évi június hó 11-én tartotta a Magyar Gyermektanulmányi Társaság pedagógiai szakosztálya *Weszely Ödön* egyetemi m. tanár elnökletével első vitaülését, amelynek tárgya *Nemes Lipót* előadása volt «*A mozgófényképek és a gyermek*» című tételről. *Nemes* előadását, melyet *A Gyermek* is hoz, élénk vita követte. Az első felszólaló *Drózdny Győző* tanító, az előadó azon kijelentésére alapozta felszólalását, hogy ne az utca mozija ellen harcoljunk, melynek esetleges káros hatását úgy sincsen módunkban eltávolítani, hanem harcoljunk az iskola mozijáért. *Drózdny* szerint, igenis elsősorban az utca mozija ellen kell küzdeni, mert az minden jó munkát, melyet a tanító végez, lerombol, megsemmisít. Mire *Nagy László* szólalt fel, aki *Drózdnyval* szemben az előadó álláspontját tartotta helyesnek, mert az tény, hogy erkölcstelen stb. képek mutatását a fővárosi rendőrség nem engedélyezi s azok az úgynevezett rablótörténetek,

szó sincs róla, kétes hatásúak, de meg van a tanítónak a mód arra, hogy ezen hatásokat, amennyiben helytelenek, korrigálja s végül, mert az előadó a gyermekek megfigyelésére és a tőlük szerzett adatokra alapította javaslatait, amik bizonyítják, hogy a mozi a legértékesebb pedagógiai és didaktikai intézménnyé fejleszthető. Hangoztatja iskolai mozik állításának szükségességét.

Majd *Vértes O. József dr.* szólalt föl, aki elsősorban azt hangoztatta, hogy a mozgófényképet általánosságban nem lehet a tanítás céljaira felhasználni, mert a gyermekek nem mind látó típusúak, hanem nagyon sok a halló és motorikus típusú. Azután igen érdekes szemelvényeket olvasott fel az ideges gyermekek iskolája tanulóinak a mozi értékéről szóló dolgozataiból. Ezek szerint a gyermekek a mozit csak mulatságosnak találják, de nem értékesnek. Végül, miután az előadó is válaszolt a felszólalóknak, *Weszely Ödön dr.* elnök összegezte a hallottakat. Szerinte, a könyvnyomtatás felfedezése óta nem történt ilyen nagyjelentőségű felfedezés, mint a kinematográf. S okvetlenül szükséges, hogy ezt a fontos eszközt a tudás mélyítésére felhasználjuk. Nem is ebben térnek el a vélemények, hanem a *hogyanon*. Ez az archimedesi pont, ahonnan, ha t. i. erre felelni tudunk, a kérdés kiemelhető lesz a megoldható problémák közé. Felkérte a szakosztályt, hogy ezen a hogyan-on gondolkodják s az első őszi ülésen próbáljunk erre felelni.

A második erkölcsi nevelési kongresszust Hágában, 1912. évi augusztus 22—27-én tartják meg. A kongresszus célja: az erkölcsi nevelés körébe tartozó kérdések tárgyalása, tisztázása, új kérdések fölvetése, irányok kijelölése. A kongresszus főtémái a következők: Erkölcsi nevelés és jellemképzés. Testi nevelés, mint a jellemképzés központja. Erkölcsi nevelés és tanítóképzés. Nevelés nevelőintézetekben. Abnormis gyermekek jellemének képzése. Minden kérdés keretébe számos előadást iktattak be, az előadók között nagy számmal találunk magyarokat is: Angyal Pál egyet. tanárt, Fináczy Ernő dr. egyet. tanárt, Kármán Mórt, Kemény Ferencet, Geöcze Saroltát, Gineverné Györy Ilonát, Schneller István dr.-t.

A szülők, a tanárok és a gyermek. Május 12-én e címen tartott előadást a tordai áll. főgimnáziumban rendezett szülői értekezleten *Kemény Gábor dr.* főgimnáziumi tanár. Kifejtette, hogy a jelen században a gyermek iránti érdeklődés örvendetesen fellendült, azonban ez az érdeklődés nem mutat helyes irányt. A szülő például sok pénzt áldoz gyermekére, hogy az iskolai nevelés szokásos fokozatain átjuttassa, de ennél tovább rendszerint nem is megy,

a többit az iskolára bizza. Sokat foglalkozik a *gyermekéért*, de nem foglalkozik eleget *gyermekével*. Azonban az iskola hibája sokkal nagyobb, mint a szülőé, mert az iskola is közömbös a gyermeki lélek iránt. A gyermeknek két otthona van: az egyik a családi otthon, a másik az iskola. Ennek a kettőnek állandó összeköttetést kellene fentartania a gyermek érdekében. A tanár nem keresheti fel mindenik tanítványát odahaza, fáradjanak el tehát a szülők az iskolába, *még mielőtt gyermekeik intőt kaptak volna*. Az iskola iránt ily módon megnyilvánuló bizalom elejét venné sok balítéletnek s talán megkevesbitené az intők számát is. Kevés gyermek van, aki ellen senkinek sem lehet némi kifogása, ezért sok az intő. Ez az oka annak, hogy a ma iskoláját az intőtől való remegés teszi zordonná; a jövő iskolájában a remegés helyett a megdicsértetés vágya lesz majd uralkodóvá.

Az intők bizonyágot tesznek arról, hogy a tanulók között sok a gimnáziumba nem való gyermek. Kár ezeket a tanulásra eröltetni azzal a fenyegetéssel, hogy «ha nem tanulsz, suszterinasnak adlak!» Egy jó iparos, tisztességes kereskedő áldása a társadalomnak, büszkesége a hazának, ellenben egy sivarlelkű tudatlan diplomás ember betegség a hazának a testén, melytől a hont meg kell szabadítani. A szülőnek nem kellemes az intő, de annak okai felől tudakozódván, levonhatná belőle a szükséges tanulságot. Óvakodjanak a szülők attól, hogy az iskolában tanított tárgyakat gyermekeik előtt lekritizálják, sőt haszontalanságnak bélyegezzék, mert ezzel nemcsak az iskola munkája elé gördítenek akadályokat, hanem a gyermek lelkét is megmérgezik. Jól kell ismernie a tanárnak a tanítványai alkotta kis világ társadalmi jelenségeit, az egyedek szerepét a köztársaságban s mindezt kamatoztatni kell hasznára a tananyagnak, az egész osztálynak s az osztály egyes tagjainak. De ismernie kell a szülőnek is a gyermeket. A pedagógiával való foglalkozás kötelessége a szülőnek is. A tanár a szülőnek, a szülő a tanárnak sok hasznos felvilágosítást adhat s így egymás munkáját megkönnyíthetik. Erre a megbeszélésre a szülők szakítsanak maguknak időt minél gyakrabban.

Mindnyájan, szülők és tanárok irányozzák tekintetüket a gyermek felé. Szeressék őt, mert benne a jobb jövőt szeretik. Tegyék őt nagygyá, mert benne a jobb jövőt teszik nagygyá.

Csőreg János, állami tanító Tordán.

A pécsi fiókkör közgyűlése. Vasárnap, június 16-án délelőtt tartotta meg pécsi fiókkörünk ez évi közgyűlését a tagok élénk érdeklődése mellett. A közgyűlést *Angyal Pál dr.* királyi tanácsos, egyetemi tanár nyitotta meg s ez alkalommal a lefolyt

közgyűlés örömmel konstatálta, hogy a fiókkör működése nem volt eredménytelen, sőt a kezdet nehézségeinek leküzdése után legszebb reményünk lehet arra, hogy fáradozásainkat a jövőben határozottan siker koronázza. Ezután bejelentette, hogy budapesti tudományegyetemi tanárrá történt megválasztása miatt kénytelen megválni az elnöki széktől. Elnökül *Ember János* kir. tanfelügyelőt ajánlotta, ki mint kiváló pedagógus, szakember, legjobban fogja az elnöki hivatást betölteni. *Ember János* az elnöki tisztséget elfogadta és szép beszédben méltatta *Angyal Pál* dr. működését, s ajánlotta, hogy a volt elnök iránti szeretetnek és nagyrabecsülésnek olyan módon adjanak kifejezést, hogy diszelnökké választják. A gyűlés nagy örömmel fogadta az indítványt s *Angyal dr.-t örökös diszelnökké* választották, egyben kérte őt, hogy a pécsi kör munkássága iránti érdeklődését tartsa meg s továbbra is buzdítójuk legyen. Ezek után a központ üdvözlő táviratát olvasta fel *Ember János* s indítványára a közgyűlés szintén táviratot küldött a központba. A gyűlésen *Vértes O. József dr.* tartott előadást a morálinszaniás gyermekek pszichológiájáról. A nagy érdeklődéssel kísért előadás után a titkári jelentés felolvasása s indítványok tétele következett, amelyek egyszersmind a követendő új, tartalmas nagy munkatervet is magukban foglalják. A fiókkör folytatni kívánja a központ által kiadott útmutatások alapján az adatgyűjtéseket, nyilvános értekezleteket rendez, szorgalmazni fogja az iskolaorvosi intézmény meghonosulását, kísérleti lélektani laboratórium felállítását, szakkönyvtár megalapítását, kisegítő iskolák létesítését. A gyűlés ezután köszönetet szavazott *Zichy Gyula gróf* dr. püspök urnak, a közgyűlési terem átengedéséért, továbbá a nyilvános értekezletek előadóinak. Végül megejtették a tisztujítást. Elnök lett *Ember János* kir. tanfelügyelő. Alelnök: *German István* népisk. igazgató; titkár: *Szieberth Róbert* tanító. Adatgyűjtő szakosztály elnöke: *Párkányi Norbert* főgim. tanár; titkár: *Vétek János* tanító. Pedagógiai osztály elnöke: *Gyömörey Zsigmond* dr. igazgató; titkár: *Glatt Adolf* s. tanár; pénztáros: *Mátyus István* tanító.

A fogyatékos erkölcsű gyermekek pszichológiája. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság pécsi fiókkörének június 16-án tartott közgyűlésén (l. fentebb) tudományos előadást tartott *Vértes O. József dr.* a Pedagógiai Pszichológiai Könyvtár szerkesztője és az idegesek áll. iskolájának tanügyi vezetője, a morálinszaniás gyermekekről. Az előadás főbb gondolatait ismertetjük. A morálinszaniás gyermekek pszichológiáját kétféleképpen ismerjük. Egyik, mely a szociális környezetben fejlődött ki, másik, mely öröklött. Az előbbit csökkenteni sikerül, ha a szociális miliót megváltoz-

tatjuk, a második esetben azonban a társadalmi környezet változtatásával a csökkent akaratot a normális állapothoz közel hoznunk nem igen sikerül. A morálinszániás, úgynevezett «javíthatatlan», «megátalkodott» gyermek nemcsak a pedagógia, hanem a pszichológia számára is félig-meddig rejtély. A morálinszánia olyan elváltozást jelent, amely rendellenesség tünetei igen tág határok között mozognak s végtelen sok árnyalatuk, módosulatuk van. Az ilyen lelki elváltozásokat szenvedő egyének még a legrosszabb esetben sem veszítik el teljesen elhatározási képességeiket, de a legjobb esetben sincsenek képességeik teljes birtokában. Ezért van cselekedeteiknek mindig bizonyos pathológikus árnyalata. Ismeretek szerzésére képesek, társalgásban is bizonyos gyakorlatra tesznek szert, de társadalmi követelményeknek eleget tenni nem képesek s helyüket sem találják meg az államrendben. A morálinszániás gyermek cselekvéseiből hiányzik a külvilággal való összeegyeztetés, nincs arány az esemény és az egyénben előálló reakció között. A cselekvés indokolása történik náluk abnormis körülmények között. Lelki életükben nem látjuk nyomát az etikai fogalmak gátló hatásának s így ösztöneik akadály nélkül nyilvánulnak meg. Abnormitásukat általában tehát a magasabb érzelmek hiánya okozza. Tanulásra képesek bizonyos fokig, de haladásuk nem egyenletes, hanem ferde, kuszált. S minthogy egyes tulajdonságaik is egymástól függetlenül fejlődnek, gyakori az eltévelyedésük. Társadalmi szempontból az adja meg ezeknek az egyéneknek a jelentőségét, hogy fogyatékoságaiknál fogva a társadalmi követelményeknek eleget tudnának tenni s egyéniségüket mégis a társadalom ellen érvényesítik. Emberfölötti embereknek tartják magukat. Szociális korunknak ők az antiszocialistái. Az erkölcsileg züllött gyermekek képességei a normálisokéi mögött maradnak. Ezek a kóros és fiziológiás gyengetehetségű gyermekek között foglalnak helyet. Szellemi fejlődésük ritmusa lassabb, mint a normálisokéi, de gyorsabb a gyengetehetségükénél.

TANÁCSKOZÓ

A latin írásbeli dolgozatok sikertelenségének okai.

Kérdés. Sokat vesződöm a latin írásbeli dolgozatokkal. Ugy találok, hogy az írásbeliekre szánt idővel s a tanulók fáradtságával egyáltalán nem arányos a siker. Kérem tapasztalt karsársaimtól, mik a latin írásbeli dolgozatok sikertelenségének okai s miként lehetne azokat sikeresebbé tenni? *Kezdő tanár.*

Felelet. Az írásbeli dolgozatok a tanár bíráló és osztályozó munkájánál rendkívül fontosak. Arról, hogy a tanuló az előadottakból és tanultakból mit és hogyan sajátított el annyira, hogy önállóan fel tudja használni, ami minden dolgozat célja, arról csak a dolgozattól győződhetik meg a tanár valójában. Vannak azonban oly körülmények, melyeken kellene és lehetne változtatni, ha azt akarjuk, hogy a tanuló a dolgozatnál több sikert tudjon felmutatni, mert hiszen a lényegen, vagyis azon, hogy a tanulónak van-e tehetsége és akarata a tanuláshoz, a legkitünőbb pedagógiai és didaktikai vezetés sem változtathat.

Mielőtt e körülmények taglalásába kezdenék, el kell képzeltenem egy latin dolgozati órát pl. a III. osztályban, úgy amint lefolyik.

A tanulók már előtte való nap megtudják, hogy holnap «dolgozat» lesz; elhosszítják a szótárt, melynek kezelését a tanulók 90%-a nem tudja. A tanár, ha semmi sem akadályozza, $\frac{1}{4}$ -kor bejön, beírja a naplót; kiosztatja a füzeteket. Egymásután reklamálnak a tanulók, kérdezik, hogy az elmulasztott multkori dolgozatot hova kell írni, be kell-e írni stb. stb. Már elérkezett a félóra. Most a tanár diktálja a szöveget, 4–8 mondatot; mire leírják és a sok félreértést a tanár megmagyarázza, van $\frac{1}{2}$ után 5–6 perc. Hogy zavar és kapkodás ne legyen, csengetés előtt 5 perccel be kell adni a füzeteket. Marad tehát 4–8 mondat (4–8 példa kidolgozására) lefordítására, miközben vigyázni kell a deklinációra, konjugációra, szórendre, egyéb mondattani szabályokra, 18–20 perc! Most megkezdődik egy gyötrelmeszámbe menő látvány. A tanulók a rossz dolgozattól és elkéséstől való félelmükben kapkodnak, izzadnak, kipirulnak, minden percben órájukra néznek, csempésznek, kérő pillantásokat vetnek egymásra, és az eredmény elégtelen, ami előrelátható és természetes. «Pizskozatot» (impu-

rumot) is kell csinálniok, mert a sok javítást, vakarást nem adhatják be, le kell az egészet tisztázniook. A tanuló nem bir ily gyorsan bánni ismereteivel, nincs ennyi rutinja, főkép a latinnál és a számtannál, tehát egy didaktikai non sens elé van állítva.

Ehhez képest mint az írásbeli dolgozatokat ok nélkül megnehezítő körülményekre, a következőkre hívom fel a szakemberek figyelmét és ajánlom reformképen:

1. Csak nyomtatott stílusgyakorlatokból példatárból adjunk fel dolgozatot, már az I. osztályban is, az I–IV. osztályban legfeljebb 4 nyomtatott sort, (1–2 példát) a IV–VIII. osztályban 4–8 sort (2–4 példát). A szótár kezelését az alsó osztályokban feltétlenül magyarázzuk el az első dolgozati órát megelőzve egy teljes órán át. Fellapozni a könyvet, az illető fejezetben kijelölni, hogy meddig fordítsanak, mégis kevesebb időbe kerül, mint diktálni és ami a fő, nem fordulhat elő, hogy 8–10 tanuló nem jól érti a tanár szavait, ezeket ki kell javítani stb.

A kijelölt stílusgyakorlati könyvet a tanulók legtöbbször teljesen hiába veszik meg, nem használják. Osztassuk ki a dolgozati füzetet már az előtte levő órán, mindenkinek kötelessége legyen biztosan elhozni.

2. A csempészés meggátlására, melynek erkölcsi kára nagy, mert a tanuló látja, hogy hamis uton is célt érhet, ha ügyes, úgy kellene eljárni, amint ezt Roseth Arnoldtól, volt tisztelt vezetőtanáromtól láttam; t. i. hogy az egymás mögött ülők egy oszlopot (colonne) alkotva, külön-külön tételt kapnának; ilykép az egy padban ülő 2 tanuló 2-féle tételt dolgozna ki.

A javítás munkája is kellemesebb a tanárnak, ha 4–5 féle dolgozatot javít, mintha 65–70-szer el kell olvasnia: «Romam Romulus vex aedificabat.»

4. Ez alapon a naplóbeírás órák közben végezhetjük, mert a tanárnak nem kell annyira a tanulókon tartani a szemét.

5. Évenként 2-szer osztályozunk. Javítsuk a dolgozatot, de ne osztályozzuk, csak január és június végén. Ez az osztályozás ne legyen egy rideg szám, hanem kissé részletező bírálat. Én legalább lehetetlennek tartom abból a pár sorból osztályozni. Ezzel együtt hetenkint legyen dolgozat minden osztályban; ha a tanár így 15–20 dolgozatot néz át az osztályozás idején, biztosabb és igazságosabb összbenyomást kap — szerény véleményem szerint — a tanulók képességéről, mintha azt a pár, az ismertetett kinos módon összeirt sort bírálja.

Mindezek talán hozzájárulnának a tanulás eredményének emeléséhez, az ellenzők pedig gondolják meg: licet et ab hoste doceri.

Geiringer Pál.

APRÓSÁGOK A GYERMEK ÉLETÉBŐL

Megfigyelések.

Gyűjtötte: Huber Anna tanítónő.

A lelkiismeret jelentkezése és tetteindító hatása. Kis unokahugom (5 éves) nagy előszeretettel forgolódott mindenkor, apja kedvenc kanári mandrának kalitja körül s ha csak szerét ejthette, kinyitotta a kalit ajtaját, hogy, amint mondani szokta: «Ne felejtse el a kis mandika röpködni.» Egyszer atyja elment hazulról. Bucsuzáskor Vilmusnak meghagyta, hogy jól viselje magát s a kalit ajtaját ne nyissa ki. Vilma mindent megígért, de alig hogy atyja eltávozott, a kanárinál termett. Eleinte megelégedett azzal, hogy nézegette, mint ugrál egyik fácskáról a másikra; de csakhamar felébredt benne a vágy, hogy megfogja, dédelgesse, játszogasson vele. Nemsokáig gondolkozott tehát, megfogta a kis madárkát s addig-addig szeretgette, míg végre agyon nem nyomta a szegényt. Eleinte meghökkent, de csakhamar egy jó eszméje támadt, melyet meg is valósított. Fogta a kis kanárit s két lábacsáját cérnával a kalitjában elhelyezett fácskára kötötte s azután, mint aki dolgát jól végezte, játszani ment. Mikor atyja hazajött, egy pillantást vetve a kalitra, azonnal tisztába volt a történetekkel s hogy nem találta leánya eszméjét oly kitűnőnek s hogy nem mosolygott rajta, mint én, mikor hallottam, azt elképzelhetjük.

A tetszetős mondások gépies utánzása. (A hibás ítéleten alapuló alkalmazás.) Apja sétálni vitte a 3 éves Ferikét. Séta közben találkozott egy vig cimborájával, ki az előző este egy vacsorára volt hivatalos. Ferike apja azután tudakozódott, hogy miként mulatott, mire ez azt felelte: «Hagyd el, csupa vén asszonyok voltak.»

Haza érkezvén, a mamuska szokásához híven, töviről-hegyire elkérdezte Ferikétől a séta alkalmával történeteket. Hogy hol volt, mit látott stb. Többek között azt találta Ferikétől kérdezni, hogy hogy mulatott, mire ez, kezével egyet legyintett, azt felelte: «Hagyd el, csupa vén asszonyok voltak.»

A koccintás megszemélyesítő felfogása. Egy ízben együtt ültünk a vacsoránál. Jelen volt a kis 5 éves Lacika is, ki, mivel nagy ünnep volt, szintén kapott egy kevés bort pohárkájába. Vacsora közben észrevettem, hogy Lacika nagyon feszeng a helyén s gyakran néz a pohárkájára. De, mivel a nagyok még nem ittak, ő sem meri kiinni borát. Végre türelmét veszítve, kérő hangon szól apjához: «Apika, kínáljuk már meg a poharat!» (A koccintást értette alatta.) Az általános derültséget keltő felszólításra, csakugyan «megkínáltuk poharainkat» s így Lacika elérte célját.

Az érzéklések szubjektív felfogása. (A szubjektív változás ráruházása a külvilágra.) Ugyanevvel a kis fluval történt két éves korában.

Lacika ujjongva szalad apjához. «Apika, apika», én sötétet tudok csinálni.

«Hogyan?» kérdezte apja.

«Hát nézz csak; ugy-e most világos van s most (behunyta szemét) sötét van.»

A gyermek idegenkedése a sötét színtől, különösen a sötét arctól. A gyermekek vigan játszadoztak az udvaron. Én félre vonulva nézegettem őket s észrevettem, hogy a kis Etuskát (két éves), semmi áron sem akarják bevenni a játékukba. Amint engem meglátott a kicsike, sirva jött elpanaszkodni nagy baját, hogy ő vele nem akarnak játszani. Mikor megkérdeztem, hogy miért zárják ki őt, a negyedfél éves Iluska azt felelte: «Mert nem szeretjük.»

«De hát miért nem?»

«Mert olyan fekete arca van.»

Etuska tényleg kreol arcú s úgy látszik, ez nem tetszett a többi kicsikének.

A névhasonlóság mint az idegenkedés szubjektív oka. Etus (2 éves) nagyon szerette unokanővéremet, kit mindig csak az édes Kamilla néninek hívott.

Egy alkalommal eljött hozzám Kamilla. Amint Etus meglátta, elszaladt s cukorral sem lehetett visszaédesgetni. Utána mentem s megkérdeztem, hogy miért szalad el Kamilla néni elől.

«Mert félek tőle.»

«De hisz Kamilla néni nem bánt, mért félsz tőle?»

«Mert anyuskám az este, (a tegnap, ma és holnap fogalmával még nincs tisztában s ezeket «esté»-vel helyettesíti) kamillával mosta meg a fejem.

Az idegenkedésnek egy másik oka. Berta, Ilyusnak (3 és fél éves) nénje fésülködött. A kis leány hosszasan s nagyon komolyan nézte őt. Mikor Berta kérdőre vonta, hogy miért nézi oly nagyon, Ilyus azt felelte:

«Mert... mert... olyan vagy, mint egy lepkeboszorkány.»

Berta, különböző kérdések segítségével szerette volna megtudni, hogy miért hasonlítja őt «lepkeboszorkányhoz», de Ilyus nem volt hajlandó további felvilágosítást adni. Valószínűleg a szétbontott haja nem tetszett neki.

ÜBERSICHT DER LETZTEN NUMMER.

VI. Jahrg. Nr. 5.

Die Phantasie des Kindes.

Von Schulleiterin Iréne Szász, Budapest.

Mit 2 Bildertafeln (10 Figuren) in der 5. Nummer.

Nachdem Verf. sich auf die bekannten Arten der Phantasie verbreitete, als deren wesentliche Eigenschaften sie das Selbstbewusstsein und die intensive Belebung der Vorstellungen betonte, stellt sie ihren Grundgedanken fest, wonach die Phantasie des Kindes immerdar nur in schwacher Masse vorkommt. Diese ihre Bahauptung erhärtet sie dann mit eigenen Erfahrungen. Die kontrollierende Fähigkeit des kindlichen Geistes ist gering, weshalb auch die Vorstellungen niemals dieselbe zu überflügeln vermöchte, schlechthin Wahrnehmungstäuschungen zuwege bringt, nicht aber irgend welche aussergewöhnliche Offenbarung zeitigt. Indem das Kind lediglich der Gegenwart lebt, so ist eben seine Phantasietätigkeit auch bloß von gegenwärtigen Eindrücken und Illusionen beherrscht. Das manifestiert sich am sprechendsten in den Kinderspielen. Und gerade der Umstand, dass das Kind in einem gewissen Alter immerwährend spielt und inzwischen seine Phantasie liebevoll funktionieren lässt, hat gleichfalls den Glauben an eine überschäumende Phantasie des Kindes erweckt. Offensichtlich ist das ein Irrtum, zumal das Kind den Zusammenhang der Dinge nicht voll zu erfassen vermag und von der Wirklichkeit keine verläss-

lichen Begriffe hat. Die auffallendsten Verirrungen einer mangelhaften und nachteilhaften Phantasie dokumentieren sich im Aberglauben. Vor Schädlichkeiten dieser und ähnlicher Art müsse das Kind geschützt, womöglich zur reinsten Quelle der Freude hingelenkt, nämlich mit einer schönen Phantasie beschenkt werden, was allein durch das sicherste Mittel, das Wissen, geschieht.

Ein zweiter Erziehungsfaktor der kindlichen Phantasie ist neben dem Spiele das Märchen. Sobald das Kind in der Lage ist, sich über gewisse Dinge richtige und wahre Vorstellungen zu machen, dann erst sollen ihm darüber Phantasievorstellungen dargeboten werden. Der eigentliche Zweck des Erzählens sei, dass das Kind die Dichterwerke genieße, doch auf dem Wege eines Nicht- und Missverstehens könne dieses Ziel nie erreicht werden. Also schon die kleinsten Kinder müssten Märchen nur aus der Wirklichkeit, der Natur und dem Leben erzählt bekommen, später im 8. Jahre können Tierfabeln nachfolgen, und erst nachdem das Kind etliche geographische und geschichtliche Kenntnisse sich angeeignet, dürften Sagen und Fabeln an die Reihe kommen, um zuletzt mit phantastischen Feengeschichten fortzufahren. Es müsse auf die Auswahl um so eher geachtet werden, als sonst traurige Folgen sowohl für das Herz wie den Geist sich sehr bald einzustellen pflegen.

Nur selten erhebt sich die kindliche Phantasie auf die Anhöhe von Schöpfungen. Hierzu bietet die Armut der Phantasie der Kleinen nicht genügend Stoff, und angesichts des Mangels einer die Gedanken zügelnden Einheit meint man gleich die Flatterhaftigkeit der Phantasie zu erkennen. Diese steigt leicht von einer Vorstellung zur anderen, jedoch gruppiert sich nicht um ein Gedankenzentrum herum. Um die schaffende Phantasie des Kindes zu ergründen, stellte Verfasserin an 7, 8, 9, 10jährigen Kindern Versuche an. Sie liess nämlich von ihnen Märchen verfertigen. Ihren Beobachtungen gemäss beschäftigt sich die Phantasie des 7 Jahre alten Kindes ausschliesslich mit dem *Menschen*, seinen Verhältnissen und Handlungen. Im 8. Jahre erstreckt sich das Interesse bereits für Naturerscheinungen. Der Vorstellungskreis der Phantasie verbreitet sich, verbindet beide Gebiete, verlegt die Ereignisse des Lebens auf den Schauplatz der Natur. Nach 1—2 Jahren vereint es bereits obige in eine höhere Vorstellungsverknüpfung, wo das Wirken der Natur nunmehr menschliche Anstriche erhält, was gleichzeitig als herrlichste und zusammengezetteste Entäusserung der schaffenden Phantasie zu betrachten ist. Im Kinde erschliesst sich auf diese Weise die Poesie der Seele und befähigt es, die Bilder der Natur vermöge

seiner Schöpfungskraft in menschliche Eigenschaften des Herzens und der Seele zu hüllen. Derartige Leistungen der Personifizierung hat Vf. zuerst in selbstzusammengestellten Märchen eines neunjährigen Kindes wahrgenommen, bei 7—8jährigen vermisste sie diese Fähigkeit vollends und selbst im Alter von 9—10 Jahren kommt sie nur bei gutveranlagten Kindern vor. Das sind zuverlässige Beweise, dass nicht etwa die Phantasie der jüngeren Kinder, vielmehr die der älteren eher geeignet ist, phantastische Dinge aufzunehmen. Verf. bringt einige Beispiele solcher Geschichten, welche bei älteren Kindern bloß nach Angabe eines Themas ohne jedwede Beeinflussung und Vorbereitung entstanden sind. Sie bediente sich u. anderem auch einer solchen Methode, dass sie über denselben Gegenstand zwei Märchen verfertigen liess. So schrieben die Kinder z. B. über das Schneeglöckchen, zuerst ohne jegliche Einwirkung, nachher bekam jeder Zögling eine solche Blume, die wurde bis in die kleinsten Details zergliedert, ähnlich wie in der Naturgeschichte, und nachdem alles gehörig von statten ging, stellte Verf. nach drei Tagen die Aufgabe: «Jetzt kennt ihr schon das Schneeglöckchen, nun schreibet davon ein Märchen.» Vf. konnte daraufhin aus eingehenden Vergleichen feststellen, dass die stofflich erworbenen realen Vorstellungen vorwiegend befruchtend auf die Phantasie wirken. Ja in diesen logischen Konzepten war die meiste Originalität aufzufinden.

Nebst den Erzählungen experimentierte Verf. auch mit Kinderzeichnungen, welche Versuche von mehreren Standpunkten ungemein viel Material zur Erforschung der Kinderphantasie lieferten. Die Kleinen haben die Personen einfach abgezeichnet, ohne irgend eine Handlung damit zu verbinden, die grösseren aber haben mancherlei Szenen und Handlungen hinein vermengt. Die zu einer bestimmten Überkraft gelangten Phantasiebilder verbleiben nicht sehr stark im kindlichen Geist, sondern werden von den neuerdings auftauchenden Vorstellungen leicht verdrängt, zumal im Kinde die Eindrücke vorherrschen, deren richtunggebende Wirkung gleichsam unbewusst es mit sich reisst. Diese Tatsache wird durch die Kinderzeichnungen interessant bestätigt. Versuchsweise liess Vf. eine phantastische Mär von den Kindern illustrieren. Der Titel war «Der Einäugige, der Dreiäugige und der kleine Zweiäugige», auch ein goldener Apfelbaum kam darin vor. Die meisten Kinder zeichneten diesen ab. Siehe die Zeichnung Nr. 1 im Maiheft, S. 248, welche ein sechsjähriges Kind verfertigte. Die Zeichnung Nr. 2 brachte ein Kind der 3. Klasse hervor. Die beigelegten Bilder sprechen sonderlich dafür, dass das Selbstbewusstsein die Funktion der Phantasie behält, sowie vor einer desillusionie-

renden Wirkung der realen Wahrnehmungen und Vorstellungen schützt.

Nachmalige Experimente mit Geschichten und Kinderzeichnungen liessen Vf. erkennen, dass der Mangel gewisser Kenntnisse eine Dürftigkeit der Phantasie erzeugt; denn wiewohl das Selbstbewusstsein als Fundament der Phantasie gilt, ebenso ist das Wissen der Reichtum derselben. Ganz anders müsse es beurteilt werden, insofern das Kind nicht aus Irrtum, sondern wissentlich laut Lust der eigenen Phantasie etwas an dem Märchen ändert. Das sind Anzeichen einer schaffenden Phantasie, wie es die zwei Zeichnungen — Nr. 4., 5. S. 248 — eines zehnjährigen Kindes zeigen und auf die bekannte Erzählung «Der Löwe und die Maus» sich beziehen. Ferner legt Verf. eine Serie von Kinderzeichnungen bei (Nr. 6—10., S. 248), um dadurch die verschiedenen Grade der Phantasiebegabung in Form eines Märchens «Die grossen Stiefel des kleinen Stefi», zu veranschaulichen. Viel lehrreiche Daten ergeben sich gelegentlich dieser Beobachtungen, vornehmlich aber die Tatsache, dass die Betätigung der Phantasie der Kinder ihnen wohlthuende Befriedigungen verschafft. Auf Grund ihrer Erfahrungen behauptet Vf., dass die Kinder von 7—10 Jahren die Phantasie, sobald sie nur dazu etwaige Anspornung finden, gerne arbeiten lassen und deren Spiel sie innerlich weitaus mehr erfreut, als welche Beschäftigung mit realen Dingen immer.

Die jetzige Erziehung ist gewohnt den erworbenen Bildungstoff in den Dienst der Urteilskraft zu stellen, dagegen verzichtet sie auf die Mitarbeit der Phantasie, obgleich diese einen dankbaren Boden für die Verwertung jedweden realen Bildungsmaterials reichlich bietet. Es scheint der pädagogische Irrtum fast allorts verbreitet zu sein, dass das reale Wissen im Gegensatz zur Phantasie stehe; aber eben letztere ist es doch, die vom Wissen her stammt und davon lebt.

Das Kinotheater in der Erziehung.

Von Lehrer Ladislaus Bató, Budapest.

Wenngleich diese neuzeitlichen Kulturstätten mancherlei Vorzüge besitzen, sind ihre lebenden Bilder in vielem schädlicher als die so berüchtigte Schundliteratur. Es wäre immerhin eine verdienstliche Arbeit, den Seelenzustand und die Nervenfunktion der Kinder nach einer Vorstellung dortselbst ärztlich zu untersuchen, wobei man ganz wertvolle Resultate sowohl für die

Psychologie wie die Biologie erzielen möchte. Nicht minder interessant und lehrreich wäre es darüber eine Statistik zu erbringen: 1. in wie viel Fällen diese Theater von der Jugend und den Kindern besucht werden, 2. was sie dort zu sehen wünschen, 3. welchen Einfluss diese auf die Jugendlichen üben, 4. wie viel sie für die Belustigungen ausgeben und 5. wo sie ihre sonstigen Zerstreuungen suchen?

Verf. hat in einem ganz kleinen Kreis, in seiner Volksschule solche Beiträge gesammelt und dabei viel interessantes Material erlangt. So fanden sich unter 866 Kindern beider Geschlechter zwei, die bereits zu zwei Jahren ins Kinotheater geführt wurden, im 3. Jahre meldeten sich schon 52 Kinder, 40 Mädchen und 12 Knaben. Kennzeichnend ist es, dass 81 Schüler (42 Mädchen, 39 Knaben) den Kinematograph überhaupt nicht lieben. Dem gegenüber waren freilich 442 Mädchen und 390 Knaben, die monatlich in 3000 Fällen hingegangen sind. Zumeist schwärmen sie für humoristische Vorstellungen. Die Kleinen erzählen lächelnd: «Sie weinen nicht beim Drama, die Mutter ja.» Dass die Hygiene in diesen vollgepfropften Sälen eine geradezu bedrohliche ist die gar zu oft verschiedenen Krankheiten Vorschub leisten, ist zu gut bekannt.

Verf. erkennt es wohl an, dass die Kinotheater einerseits recht nützlich sind, zweckvoll für die Unmündigen aber nur dann wären, wenn man sie in Schulen zielbewusst unterbringen, oder die bestehenden polizeilich kontrollieren und den Kindern nur zu sittenreinen und passenden Stücken den Eintritt, wo möglich des Tags, gestatten möchte.

Kinderforschungs-Nachrichten.

Die Ungarische Gesellschaft für Kinderforschung hielt am 12. April d. J. unter dem Vorsitz des Grafen Alexander *Teleki* ihre 9. Generalversammlung ab. Der Präsident entwarf ein treues Bild unserer Wirksamkeit, die darin besteht, dass sie erstlich die grossen Ideen popularisiert und gleichsam verallgemeinert, dann aber auch ihr durch das Studium der kindlichen Seele gewonnenes Material der Wissenschaft anheim stellt. Schliesslich beklagte er den Verlust, welchen wir durch das Hinscheiden eines hervorragenden Mitgliedes, des Dozenten Dr. Karl *Pekri Pekár* erlitten, und ersuchte Dr. Ladislaus *Nógrády* eine Gedächtnisrede zu halten. Letzterer würdigte sehr eingehend das Leben und Wirken des kaum 42 Jahre alt gewordenen Gelehrten. *Pekri* war eine durchweg

ideale Natur. Ästhetik bildete sein Lieblingsfach, dem widmete er sich bereits als Hörer der Philosophie. Zwischendurch weihte er seine wenige Musse der Poesie und so ist vor einem Dutzend Jahren ein Band erlesener Gedichte von ihm erschienen. Noch früher brachte er ein über 700 Seiten starkes und gediegenes Werk, seine «Positive Ästhetik» heraus, worin er dartut, dass die ästhetischen Erscheinungen physiologischen Charakters sind. Dem folgten im Jahre 1902 eine «Geschichte der Philosophie» und eine Übersetzung von Spenzers Werken. Inzwischen arbeitet er unablässig für unzählige in- und ausländische Zeitschriften künstlerischen und pädagogischen Inhalts. Unser Organ (Das Kind) hat er vom Beginn an fast in jeder Nummer mit höchst wertvollen Beiträgen bereichert. Noch einen Tag vor seinem Tode schreibt er einen französischen Aufsatz, und am 20. August, also gerade als er seinen edlen Geist ausgehaucht hat, liest Professor Braunshausen auf dem ersten internationalischen Kongress für Kinderforschung zu Brüssel, seine dorthin gesandte Arbeit «Die suggestive Erziehung» begeistert vor.

Der vom Sekretär K. Ballai unterbreitete Jahresbericht betreffs einer intensiven und weitgründigen Wirksamkeit der Gesellschaft wurde zur Kenntnis genommen. Ebenso der Rechenschaftsbericht des Schatzmeisters Dr. J. Perényi, demgemäss die Einnahmen Kr. 12,182 und die Ausgaben 11,838 Kr. ausgemacht haben. Nachdem das Präsidium wiedergewählt und der Beamtenkörper eine Ergänzung erfuhr, wurde der Antrag des geschäftsführenden Präsidenten Ladislaus Nagy, die ausländischen Pädologen: O. Decroly, K. Schuyten, E. Meumann, I. Joteykó, G. Stanley und A. P. Necsajev zu Ehrenmitgliedern der Gesellschaft zu ernennen, einstimmig zum Beschluss erhoben. Nach Verlauf der Jahresversammlung haben die Anwesenden der Einladung des Grafen Teleki folgeleistend das *Museum für Kinderforschung* besichtigt. Dies wurde heuer nicht nur von Fachmännern Ungarns, sondern auch von Ausländern aufgesucht.

Unsere Gesellschaft veranstaltete am 15. April die letzte öffentliche Vorlesung, wo Advokat Dr. K. A. Szilágyi das Thema «Der Kinderrichter und Lehrer» behandelte. Er hob hervor das Zusammenwirken dieser beiden, die nur dann auf einen günstigen Erfolg bauen dürfen, falls ihnen die mannigfachen Kinderschutzinstitutionen hilfreich an die Hand gehen möchten.

Unlängst liess der Kultusminister eine Rundschrift nach überall ergehen, worin er vermittels der königlichen Schulinspektoren selbständige Lehrpatronages allerorts ins Leben ruft. Der Verordnung sind Instruktionen und Arbeitspläne beigelegt, welche jedermann, der sich der menschenrettenden Betätigung widmen will, Wege und Ziele pünktlich anweisen.

RÉSUMÉ DU DERNIER NUMÉRO.

VI-e Année, Nr. 5.

L'imagination de l'enfant.

Par: Irène Szász.

L'opinion générale est que l'enfant a l'imagination très vive. Contrairement à cette affirmation Mlle Irène Szász soutient que l'imagination est très faible chez les enfants; mais elle dit aussi que ce fait ne tend pas à amoindrir la valeur mentale de l'enfant. On sait que l'intelligence de l'enfant est plus faible que la nôtre de même que sa mémoire est plus mauvaise que celle de l'adulte. Pour quelle raison son imagination seule surpasserait-elle la nôtre? L'enfant est plus faible que nous sous tous les rapports et c'est précisément cette faiblesse qui le fait enfant. La substance de l'imagination découle de la quantité des images contenues dans notre esprit. Il est facile à comprendre que l'enfant en possède moins que l'adulte. Ceci est prouvé par différentes observations. Il est donc impossible que l'imagination de l'enfant soit plus riche que celle de l'adulte. Il y a également une différence très grande entre la rapidité et la vivacité des associations d'idées. Celles-ci sont beaucoup plus lentes chez l'enfant que chez l'adulte. C'est pourquoi il n'est pas possible que l'imagination de l'enfant soit plus vive que la nôtre. Cela va sans dire que l'imagination de l'adulte est plus logique que celle de l'enfant. *Les enfants confondent les idées réelles avec celles qui naissent dans leur esprit.* Il racontent plus tard comme un fait certain ce qu'ils se sont imaginé et cela sans avoir l'intention de mentir. Ce trouble dans les idées est fréquent chez les enfants. Aussi lorsque la confusion dans les idées ne dépasse pas la moyenne normale, il ne faut pas s'en inquiéter. On nomme habituellement ces exagérations d'idées *«l'imagination extraordinaire de l'enfant»*.

Si la raison qui contrôle les idées de l'homme est trop faible, il n'est pas nécessaire que les idées soient très vives, pour lui être prépondérantes. La perception incorrecte, le savoir imparfait et la faiblesse de la raison qui contrôle les idées, tout ceci explique les fonctions d'imagination chez les enfants. Ne plaçons donc pas la force de l'imagination dans des fonctions imparfaites de l'esprit et dans les erreurs d'une raison trop faible! On ne peut pas y trouver la qualité principale de l'imagination: **la conscience de soi même.** Il y a toute l'apparence d'une imagination très vive

dans ce fait que l'enfant aime les jeux très simples et primitifs. Par exemple: un morceau de bois fait le torse d'une poupée; un autre morceau de la même matière compose les bras; un paquet de chiffons en forme la tête. L'enfant ne remarque pas les différences très grandes et très nombreuses qui existent entre sa poupée et l'homme. L'imagination de l'enfant est très rarement productrice. Dans des cas très rares, les oeuvres de l'imagination enfantine sont très imparfaites. Mlle Szász a fait des recherches sur l'imagination créatrice des enfants de 7 à 10 ans. Elle a fait composer par les enfants de petites fables et elle a obtenu les résultats suivants.

L'enfant de 7 à 10 ans s'occupe le plus vivement en imagination, de l'homme, des actions de l'homme et de ses habitudes. A cet égard, l'imagination de l'enfant a une certaine ressemblance avec celle de l'adulte. Selon les observations de la chercheuse, l'imagination bornée de l'enfant de 7 ans ne s'occupe que des fonctions de la vie humaine. Plus tard, le cercle de l'intérêt et de l'imagination de l'enfant s'élargit et à l'âge de 8 ans, ils se tourne vers les phénomènes de la nature. Son autre cercle d'intérêt n'est pas abandonné pour cela; mais il s'attache au neuf.

La force de raisonnement augmente d'un jour à l'autre chez l'enfant. On remarque, chez les enfants de 9 à 10 ans, des associations d'idées qui n'existaient pas auparavant. La poésie de l'âme commence à se développer chez les enfants et ils commencent à personnifier les images de la nature. L'aptitude à personnifier s'est montrée, pour la première fois, dans les fables faites par les enfants de 9 ans. De 7 à 8 ans, ce don n'était pas à constater, plus tard même, il ne se manifeste que chez des enfants très bien doués. Mlle Szász a une seconde collection de fable qu'elle fit faire d'une autre manière.

Le sujet de ces fables est: «La perce-neige.» Les enfants ont écrit deux fables sur la perce-neige. La première fut composée sans l'intervention du maître. Le lendemain elle a mis une perce-neige entre les mains de chaque enfant. Les enfants l'ont bien regardée; ils ont examiné les parties de la fleur comme on le fait pendant les leçons d'histoire naturelle. Après cette préparation, les enfants ont écrit une autre fable sur la perce-neige. Voilà ce qu'un enfant a écrit de la perce-neige avant l'explication:

Histoire de la perce-neige. Il fait soleil. Le bonhomme de neige fond. La neige fondue s'écoule des pentes des montagnes. Dans un champ, une petite fleur blanche monte du sol. Sa tige est verte. Son coeur est jaune. Elle est toute seule dans le vaste champ. Quelle est cette petite fleur? Le surlendemain, le même

enfant, après avoir appris à décrire la perce-neige a écrit la fable suivante: Histoire de la perce-neige. Madame Perce-neige avait grand' faim sous la terre. Elle a pompée de la nourriture du sein de la terre. Elle a tant mangé qu'elle a grandi très vite. La terre était encore couverte d'un tapis blanc, qu'elle montait déjà à la surface. Elle eut très froid et elle voulut rentrer sous la terre. Mais cela lui était impossible, car quiconque était sorti du sein de la terre ne pouvait y rentrer. La petite fleur commença à gémir: «Oh! mes enfants, tirez-moi par en bas!» Mais en vain car ses enfants ne pouvaient plus la tirer dans la terre. La pauvre Madame Perce-neige mourut de froid.

Ces petites fables prouvent que les connaissances réelles fécondent l'imagination. Les enfants ont écrit des fables plus jolies, plus intéressantes, entremêlées d'images poétiques, sur les sujets qu'ils connaissaient mieux. Mlle Szász a également basé ses recherches sur des dessins enfantins. Elle a fait faire des illustrations pour fables. Les plus jeunes enfants ont dessiné les objet et les personnages qui jouent un rôle dans la fable; mais il n'y ont pas mis de vie. Les enfants plus âgés ont dessiné pour la plupart, des scènes ou des actions. On sait que l'imagination se fait très facilement jour chez les enfants et cela pour la bonne raison que la connaissance des choses réelles est encore très faible chez eux et que leur raison n'est pas assez forte pour mettre un frein au jeu de l'imagination. Mais en même temps, les idées imaginaires ne s'impriment pas avec force dans l'esprit de l'enfant et les idées réelles peuvent les repousser aussi facilement qu'elles avaient été supplantées en premier lieu. Ce fait a été prouvé par plusieurs dessins enfantins. L'auteur a donné aux enfants la tâche d'illustrer une fable fantastique intitulée: «Le cyclope, l'homme à trois yeux et le nain à deux yeux.» Dans cette fable il y'a un arbre qui porte des pommes d'or. Plusieurs enfant ont dessiné cet arbre. Dans le numéro précédent du Bulletin, les dessins enfantins sont numérotés. Le dessin portant le numéro «1» était fait par un enfant de six ans. L'arbre miraculeux y porte de simples pommes rouges. Il en est de même sur le dessin d'un enfant plus âgé. (No 2). Sur celui-ci l'enfant a colorié d'or les cheveux d'une petite fille. Il avait donc alors la couleur or sous la main. Pourtant il a fait les pommes rouges. Pendant qu'il coloriait, l'image réelle du fruit s'était présentée à son esprit et l'avait emporté sur l'imagination. Tous les enfants avaient couleurs jaunes. Plusieurs d'entre eux l'ont employées pour enluminer les pommes, tel un enfant de la quatrième classe (No 3).

On peut constater également par les réponses des enfants

que l'erreur s'était effectivement produite de la façon précitée. L'un ou l'autre a oublié de peindre la pomme en jaune, mais il a voulu le faire et plus tard il n'a quand même pas colorié la pomme en jaune ! N'est ce pas un vrai tableau du travail mental de l'enfant non dirigé par le jugement. Le jugement est l'appui de l'imagination, il est la richesse de la faculté de création. Cette faculté créatrice se fait jour dans les dessins No 4 et No 5. Tous deux sont l'oeuvre d'enfants de 9 à 10 ans. Ils ont été faits d'après la fable très connue : «Le Lion et le Rat». Le Lion après avoir dormi, s'éveille et voit tout à coup le petit Rat qui le narguait pendant son sommeil. Le roi des animaux pardonne généreusement au rat. — Sur le dessin No 4, cette fable était illustrée par un des enfants de telle sorte qu'il a mis des ciseaux a la main du rat, pour couper les mailles du filet dans lequel le lion était pris. Le second dessin ne change rien aux détails donnés par la fable ; mais il montre d'autant plus d'imagination, d'esprit et d'humour. L'enfant a placé la couronne royale sur la tête du lion ; le petit rat s'approche humblement en habit et son claque à la main. L'auteur appuie sa démonstration par des détails sur toute une série des dessins enfantins qui représentent les différents degrés de l'imagination enfantine. Toutes ces recherches attestent que les connaissances acquises par l'instruction développent l'imagination et qu'on ne peut prétendre que cette faculté soit détruite par le savoir réel lequel est loin d'être le contraire de toute imagination.

La pédologie en Russie, son développement et son état actuel.

2-ème communication.

Par D. Répay.

Le premier ouvrage de pédologie en langue russe fut écrit en 1878 par A. J. Sikorskij, médecin-psychologue et eut pour titre : «L'âme de l'enfant et quelques aperçus sur l'âme des animaux et de l'homme». Parmi les pédagogues russes ce sont surtout K. D. Usinszkij, Pirogov et Kapterev qui ont fait ressortir l'importance de la pédologie. Dès 1861, Tolstoï a recommandé à ses compatriotes d'honorer l'individualité de l'enfant. Le professeur Lange dans son livre «Recherches psychologiques» a encouragé les Russes

à établir des laboratoires de psychologie expérimentale. On a commencé à cultiver systématiquement la pédologie en 1901. Le fondateur du premier laboratoire est M. A. Netschajev qui en est le meilleur collaborateur jusqu'à aujourd'hui. Il est actuellement professeur à l'Université de Saint-Petersbourg et à l'Académie de pédagogie. M. Netschajev a collaboré lui-même scientifiquement à toutes les expériences citées dans son livre: «Psychologie expérimentale moderne en relation avec les questions de l'enseignement scolaire.» L'oeuvre parut en deux volumes en 1901, et en russe. La deuxième édition parut en 1909.

M. Netschajev organisa en 1904, les premiers cours de pédologie auxquels un très grand nombre d'auditeurs assistèrent. Durant ces cours, les pédologues russes les plus distingués ont fait des conférences et ils ont assisté M. Netschajev dans la direction des cours.

Grâce à la collaboration ardente de M. Netschajev, les Russes ont organisé trois congrès nationaux de pédologie.

Les principales sociétés de pédologie en Russie sont: 1. «Société de Pédagogie expérimentale de Saint-Petersbourg.» Elle a pour organe la plus importante revue mensuelle pédagogique: le «*Ruszkaja Skola*», qui fait connaître son activité sous la rubrique: *Experimentalnaja Pedagogika*. Les plus importantes communications sont publiées sous la forme de volumes spéciaux. 2. «La Société de Psychologie expérimentale de Moscou.» Fondée en 1910. Dans les villes d'Orenburg et de Revel, il y a aussi des sociétés qui s'occupent de pédologie. Depuis peu toutes les revues mensuelles et les organes pédagogiques se sont ralliés aux idées de pédologie, surtout le «*Vjesztnik Vozspitanija*» qui est le plus célèbre d'entre eux.

De nos jours, la cause de la pédologie jouit d'un très grand développement et ceci est dû uniquement à l'infatigable travail de M. Netschajev.

Mouvement de Pédologie.

La «Société Hongroise pour l'Etude de l'Enfant» s'est réunie en Assemblée Générale annuelle le 28 avril 1912 sous la Présidence de M. le Comte A. de Teleki.

Le Président a dit, dans son discours d'ouverture, que la Société se réunissait pour la sixième fois afin de se rendre compte de son activité. Notre travail avait double but: 1. La popularisation des grandes questions et leur pénétration dans l'esprit du public. 2. Faire des expériences et des recherches sur l'âme de

l'enfant et mettres les données reçues au service de la connaissance de l'humanité. Le travail fait en silence, mais avec succès, est effectué, par une Société organisée depuis 6 ans. Le Président parle ensuite de la perte douloureuse que la Société a éprouvée par la mort de Ch. Pekri-Pekár. M. le De. Nógrády a lu l'oraison funèbre très touchante dans laquelle il a fait ressortir les mérites du défunt dans le domain de la pédologie. Le compte-rendu moral de l'année est mis ensuite à l'ordre du jour. Il est donné par le Secrétaire, M. Ballai qui fait un rapport sur l'activité très ardente et les fonctions très importantes de la Socété. M. Perényi lit ensuite le compte-rendu financier. La Société a eu 12,182 couronnes de recettes et 11,818 cour 20 de dépenses; soit le bénéfice de l'exercice 1911—1912 344 cour. 26. On accepte ensuite l'invitation de M. le Comte A. de Teleki à visiter le Musée de Pédologie qui est installé dans ses vastes et beaux locaux. M. le Président a ouvert le Musée au public.

Terjesszük a gyermektanulmányozást

Magyar Gyermektanulmányi Társaság
munkaköre és szervezete :

Tudományos, népszerű előadásokat rendez a nagyközönség számára.

Havi folyóiratot tart fenn **A Gyermek** címen német és francia melléklettel.

Füzetes vállalatot ad ki a tágabbkörű gyermektanulmányi értekezések közlése végett.

Gyermektanulmányi Múzeumot tart fenn (VIII., Mária Terézia-tér 8-9.)

Kísérleti adatgyűjtő és pedagógiai szakosztályokat tart fenn tudományos kutatások számára.

Fiókköröket szervez és tart fenn az országban a gyermektanulmány terjesztése és értékesítése végett.

A társaság **tagjai** : pedagógusok, gyógypedagógusok, orvosok, gyermekbírák, gyermekpatronusok és a gyermektanulmányozás iránt érdeklődő szülők, egyes egyének.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság évi tagsági díja **4 K.**

A tagsági jelentkezések **Nagy László** tanítóképzőintézeti igazgató, ügyvivő alelnökhöz intézendők. Budapest, VIII., Üllői-út 16/B.

A tagsági díjak **Perényi József dr.** főreáliskolai tanárhoz, a Társaság pénztárosához küldendők, Budapest, VI., Bulyovszky-u. 26.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság Könyvtára

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság még ez év folyamán könyvkiadó vállalatot indít meg, a Magyar Gyermektanulmányi Társaság könyvtára cím alatt.

Az 1912–14. évi ciklusban a következő művek fognak megjelenni:

Binet A. Modern ideák a gyerekekről.

Ranschburg Pál dr. Tanulmányok.

Nagy László. A gyermek izlése.

Duprat. A fiatalok bűnösök.

Nógrády László dr. A gyermek és a játék.

Vértés O. József dr. A gyermek emlékezete.

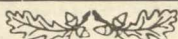
Grósz Gyula dr. Gyermekegészségtan.

Hervey E. A modern gyermek.

Schuyten. A nő nevelése.

E hároméves ciklus könyvsorozatának (9 kötet) előfizetési ára **45 korona**, mely összegből évenként 15–15 korona fizetendő, illetőleg minden kötet átvételekor **5–5 korona**. Ezen könyvárusi ára jóval nagyobb lesz.

Megrendelések és pénzküldemények a vállalat szerkesztőjéhez **Nógrády László dr.** főgimnáziumi tanárhoz, Budapest, X., Delej-u. 1. szám alá küldendő.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság a nagyobb terjedelmű, közérdekű gyermektanulmányi értekezések közrebocsátása végett füzetes vállalatot létesített. A vállalatban eddig a következő művek jelentek meg.

I. A gyermektanulmányozás módszerei különös figyelemmel a kisdedkorra. Irta **Ballai Károly**, a Gyermektanulmányi Múzeum titkára. Ára 80 fillér.

II. A siketnéma és a vak gyermekek erkölcsi világa. Irta **Herodek Károly**, a vakok országos intézetének igazgatója. Ára 60 fillér.

A Gyermektanulmányi Társaság Füzetes Vállalatában legközelebb kiadásra előirányozvák:

III. Az ép testi-lelki képességekkel bíró gyermekek nevelésének Kis Kátéja. A magyar nép számára számos szakíró közreműködésével szerkesztette **Eötvös Károly Lajos**.

IV. Kis Káté. Népies oktatókönyv a szülők és a nagyközönség számára: hogyan neveljük a fogyatékos érzékszervű, vagy fogyatékos lelki és erkölcsi képességekkel bíró gyermekeket? Számos szakíró közreműködésével szerkesztette **Eötvös Károly Lajos**.

V. A gyermekek tanuzása. Tanulmány. Irta dr. **Angyal Pál** egyetemi tanár.

VI. A vakok érzékszervei. Irta **Lovács József**.

VII. A nevelés lélektana. Tanulmány Welton I. angol műve nyomán. Irta **Szlányi Lajosné**.

VIII. Ujabb gyermektanulmányi eredmények. Irta **Nagy László**.

IX. A gyermekjátékok és a népmisteriumok. Tanulmány. Irta **Eötvös Károly Lajos**.

A füzetek megrendelhetők és kaphatók: **RANSCHBURG GUSZTÁV** könyvkereskedőnél Budapest, IV. Ferenciek-tere 2. sz.

A Gyógypaedagógiai Gyermekszanatorium

a külföldön elterjedt erdei iskolák mintájára van berendezve, amire kiválóan alkalmassá teszi, hogy helye szerencsésen van megválasztva. A Zugliget ugyanis Budapest környékének a szélétől legjobban megvédett része. (Az intézet közvetlen a villamos végállomás fölött van.) Az állandó növendékek mellett nyári osztályt létesített ideges, vérszegény, gyenge testalkatú gyermekek üdülésére, akiknek állapotuk még olyan, hogy nem igényel egész éven át tartó fokozottan körültekintő gondozást. Az orvosi kezelésen kívül állandó tanári felügyelet mellett történik a gyermekek szórakoztatása. Ha esetleg a gyermek iskolai haladása pótlásra szorul, a szülők kívánságára ebben is részesíthetők. ✍ Az intézet igazgató-főorvosa Dósainé Révész Margit dr.